రోషనార

అను

జహ్వారీభాయి.

పలుసమాజములచే ప్రదర్శింపఁబడి, మొనలేని కీర్తిగాంచిన నీరాజకీయనాటక మెన్నిసారులు చదివినను తనివితీరునా! శివాజి మతధర్మము, రోషనార-శౌర్య, ధైర్య, శృంగారరస మతివింతగొల్పును. మృదుమధురమైన పాటలు గలవు. వెల రు 1—0—0.

చింతామణి.

"జగమెరిగిన బ్రాహ్మణునకు జన్నిదమేలా" యన్నట్లు పల్లెలు మొదలు పట్టణంబులవరకు మెగబ్రాకి, ప్రతివారికి నెరుకపడిన మా చింతామణినిగూర్చి వ్రాయబనిలేదు. అనేక చింతామణులను బుట్టించిన అసలుచింతామణిదియే? వెల రు 1—0—0.

సువర్ణపాత్ర.

(ఆరంకముల సాంఘికనాటకము.)

వారకాంతలవలన దొరకు లాంఛనములు, త్రాగుడువలన గలుగు మర్యాదలు, దొంగతనమువలన వచ్చు యశము మొదలగు విషయంబులన్నియు ముదువిపులముగా వ్రాయబడినవి. వెల 1-0-0.

దొరకువారు:—

కాయల కన్నయ్యనాయుడు అండ్ సన్సు.

శ్రీ రామకృష్ణా బుక్కుడిపో,

ఏలూరు.

దానవీరకర్ణ

(7 అంకముల నాటకము.)

శ్రీ మైలవరం కంపెనీవారిచే ప్రదర్శింపఁబడు అనసూయా
నాటకకర్త లగు అచ్యుతరావుగారి పుత్రులును
గంగావతరణ, కాలకేతన నాటకకర్తలును నగు

శ్రీయుత సోమరాజు రామానుజరావు

గారిచే రచింపఁబడినది.

ప్రకాశకులు :
కాయల కన్నయ్యనాయుడు అండ్ సన్సు,
శ్రీ రామకృష్ణా బుక్ డిపో,
ఏలూరు.

రెండవ కూర్పు 1000 కాపీలు.

కాకినాడ :
కాకినాడ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడినది.

1929.

కాపీరైటు రిజిస్టర్డు]

[వెల రు 1—0—

894.8132
RAM-D

మకుటము.

కృష్ణు. మ—

"నరవర! నీచే నాచే
వర మడిగిన కుంతిచేత వాసవుచేతన్
ధరచేత శల్యుచేతను
నరయఁగ కర్ణుండు సీల్గె నార్వురిచేతన్."

చాటువు. పుట 114.

పీఠిక.

రంగూనుపురమునందలి "మూంసా" గారి, "ఎంపైర్‌పాన్సీ థియేటరు"వారిచే నీనాటకము, గుజరాతీభాషలో బ్రదర్శింపఁబడఁగా నిందలికథాసంవిధానమున కాశ్చర్యపడి, నేను దీని నాంధ్రమున రచియింపవలెనని యుత్సాహపడి, తదనంతరమొక వత్సరమునకు దీనిని పూర్తిచేయఁగలిగితిని. గుజరాతీభాష నాకంతగా తెలియకున్నను, భావమునుగ్రహించికొంతయూహించి కొంతవ్రాయుటచేత "మూంసా" గారినాటకపు రసమిందు విశేషముగ లోపించియుండును. ఈనాటకమును రచించునెడ నాకింతకన్న శక్తిచాలదయ్యె. భీముఁడు దుశ్శాసనుని చంపునెడభీతియు కర్ణునిదానములఁగాంచునెడ శరీరమునపులకాంకురములును, గలిగి మహానందమునకు లోనగుచుంటిని. నే నీనాటకమును బ్రదర్శించినపుడెల్ల తప్పక వీక్షించుచుండువాఁడను. కర్ణమరణకాలమున, కుంతి సంభాషించి దుఃఖముతోఁ జనునప్పుడు, కర్ణుఁడావంక కే చూచుచు—"ఓరా! మాతృప్రేమయందలితీపి!" అనిపలికినప్పుడొడలు గగుర్పొడువని రసజ్ఞులుండరు. "నాటకములమార్కెట్టు" చౌకయైన యీసుభిక్షపుదినములలో నా "దానవీరకర్ణ" నాటకమును కన్నెత్తి యెవ్వరైనఁ జూచి రసగ్రహణము చేసినచో నా వ్రాతకు ఫలముగలిగెనని యానందింతును. ముఖ్యముగ నటకులు దీనిని గమనించి రంగస్థలమునకెక్కింతురని ప్రార్థించుచున్నాను.

గ్రంథకర్త.

ఇందలి పాత్రములు.

పురుషులు.

1. కర్ణుఁడు.
2. కృష్ణుఁడు.
3. ధర్మరాజు.
4. భీముఁడు.
5. అర్జునుఁడు.
6. నకులుఁడు.
7. సహాదేవుఁడు.
8. దుర్యోధనుఁడు.
9. ధృతరాష్ట్రుఁడు.
10. విదురుఁడు.
11. భీష్ముఁడు.
12. ద్రోణుఁడు.
13. కృపుఁడు.
14. అశ్వత్థామ.
15. ఇంద్రుఁడు.
16. సూర్యుఁడు.
17. పరశురాముఁడు.
18. కర్ణమంత్రి.
19. శల్యుఁడు.
20. పౌరులుకొందఱు.
21. సంజయుఁడు.

సందర్భానుసారముగ సారథి మొదలగువారు వత్తురు.

స్త్రీలు.

22. కుంతి.
23. ద్రౌపది.
24. ప్రభావతి.
25. లంకిని.
26. శంకిని.
27. లలిత.
28. కుముద.
29. కౌశికి.

దానవీరకర్ణ.

ప్రథమాంకము.

దృశ్యము—కౌరవశిబిరము.

శరవిద్యాప్రదర్శనము.

[ఒకవంక పాండవులు ఒకవంక కౌరవులు-ధృత, విదు, భీష్మ, ద్రోణ, కృప, అశ్వ, కర్ణులు—ప్రవేశము.]

అశ్వ—జనకా! శస్త్రవిద్యకై నిర్ణయింపఁబడిన వీరపుంగవులందఱును విచ్చేసిరి. అస్త్రపరికరములును సేకరింపఁబడినవి. సమయము నైనది

ద్రో—అవును. ఇఁక తడయఁగూడదు. (లేచి) ఓకురుపాండవబాలవీరాగ్రేసరులారా! యుద్ధకథనవిర్వచనమాత్రస్తుతి కాక పోయినచో, మీర లందఱును మచ్ఛిష్యులని, వచించి, గర్వించుచున్నాను. నాయంతవారలై కీర్తిఁగన్న మీశస్త్రాస్త్రవిద్యాకౌశలమెటులుండునో పరీక్షింప నేఁ డీవిశాలసమప్రదేశమున, నీసమావేశము గావింపఁబడినది. దీనిఫలితం బెటులుండునో—తెలియుటకై వృద్ధమహారాజును దత్తరపడుచున్నవాఁడు. ఇందు శరశరాసన, గదాముల్లఖడ్గభల్ల్యాది సాధనసంగ్రామంబుల నారితేరిన వీరాధివీరులుంగలరు. నేఁ డీవీరపూజ మనకెల్లర కమితానందప్రదమే! దీనిఫలితము నయినను మంగళాంతమగుఁగాక!

భీష్మ—వత్సలారా! మాకాలములు గడచిపోయినవి! జరాభరంబున శ్మశానము నేడో, రేపో, యని కాచియున్నవారము. మత్పౌత్రులిట్టివారని కనులారఁగాంచి యానందింతుము.

అశ్వ—జనకా! సమయుద్ధంబునకు వీరులఁబిలువ జాలమేల?

ద్రో—ఏమియును లేదు. (భీమ॥ దుర్యో॥ ను ముందునకుఁదెచ్చి) కుంతీసుతమధ్యమ!—భీమసేనా! గాంధారీప్రథమతనూభవ! సుయోధన! ఇది కేవలము మీసామర్థ్యంబుల నెఱుంగనేర్పరచినవిద్యాపరీక్షగాని వాస్తవము గాదు. మీబలంబు నెల్లరు దర్శించి మెల్లు సంతసిల్ల మల్లయుద్ధంబు సల్పుఁడు.

(భీమ॥ దుర్యో॥ మల్లయుద్ధము చేతురు.)

ద్రో—(కలిపి) సెబాస్! కుమారవీరులారా! సెబాస్! మీసమయుద్ధచాతుర్యంబు మాకెల్లఱకు నానందమునుఁ గల్పించెను. మీయిరువురియందుఁ దారతమ్య మేర్పరుప మాతరము గాదు. ఈవీరపూజామహోత్సవంబున మీ రిఱువురు సమానముగఁ గృతార్థులరైతిరని నేను తీర్మానించుచున్నాను.

(ఇరువురకుఁ బుష్పహారములు వేతురు. అందఱు కరతాళధ్వనులు చేయుదురు.)

అశ్వ—శస్త్రవిద్య యిప్పుడు పరీక్షింపఁదగినది.

ద్రో—అవును—(అర్జునుని ముందునకుఁ దెచ్చి) ఓ సభాసదులారా!

గీ. వీఁడె కృతహస్తు డఖిలాస్త్రవిద్యలందు
వీఁడె యగ్రగణ్యుఁడు ధర్మవిదులలోన
వీఁడె భరతవంశం బెల్ల వెలుఁగఁ గుంతి
కడుపుచల్లఁగాఁ బుట్టినఘనభుజుండు.

ఈనాప్రియశిష్యుఁ డర్జునుఁడు తనసంగ్రామకేళిచే మన కానందముఁ గూర్చుఁగాక!

(పాండవపక్షజనము "జయము ధనంజయునకు జయము" అని కోలాహలము చేయుదురు.)

ధృత — విదురా ! ఇది యేమికోలాహలము ?

విదు — మహారాజా ! విధివశంబున నీకుఁ గన్నులులేకపోయెఁ గాని, మహానందకరముగ వీరపూజోత్సవము జరుగుచున్నది. నీకుమారులపరాక్రమప్రదర్శనమున మాతనువులు పరవశము లగుచున్నవి. ఇప్పటికోలాహల మేమంటివేని వినుము —

క. భూరిభుజుం డర్జునుఁ డతి
శూరుఁడు దనయస్త్రవిద్యఁ జూపఁగ రంగ
త్ప్రారంభుఁడైన నతని న
వారితముగఁ బొగడుజనరవం బిది యధిపా.

కర్ణ — (అప) మిత్రమా ! సుయోధన ! ఈపాడుద్రోణుఁడు భట్టువలె నర్జును నెటు పొగడుచుండెనో వింటివా?

దుర్యో — (అప) వినుటమాత్రమే కాదు. ఇది మనకు మహావమానము. పరాభవాగ్ని నాశల్యములం గాల్చుచున్నది.

కర్ణ — (అప) తొందరపడకుము. వీనిశృంగభంగము చేసెదను.

అర్జు — గురూత్తముల ననుజ్ఞ వేడుచున్నాను.

ద్రో — అది ఈవఱకే యయినది.

(అర్జునుడు విడిచినప్రథమశరమునకు మంటలుగల్గి రెండవశరమునకు వృక్షము లాకాశమున కెగురును. అందఱు "ధనంజయునకు జయము" అని కరతాళములు చేయుదురు)

కర్ణ — సభాసదులారా! శాంతింపుఁడు. శాంతింపుఁడు. ఎందుల కీకోలాహలము ? ఎందుల కీజయవాదము. వీరకర్మ మొక్కని మొగమున వ్రాయఁబడి యుండలేదు. ఇది సకలవీరసమర్థతాసూచకమగు సభ గాని యభిమానప్రేరితస్తుతిపాత్రము గాదు.

ఈయర్జునుఁడు సల్పినశరలీలఁగావింపఁగలశూరు లీసభలో ననేకులుం గలరు. ఇంతమాత్రముననే మీ రేల మొగములు తెలతెలఁబోవఁ నద్భుత మందెదరు? మీ కెల్లఱకు విస్మయపడఁబుగ నే నింత కన్న నధికచాతుర్యముం బ్రదర్శింతును. ఓనిజకథానక స్తుతిమాత్ర కర్ణనపరిమోద! పార్థ!

ఆ. నేనె ఘనుఁడ నంచు మానసమున గర్వ
భావ మందవలదు; నీవు నేర్చి
నట్టివిద్య నేర్చినట్టి మహాఘను
లిచటఁ గలరు సు మ్మనేకమంది.

దుర్యో—గురువరా! ఇది వినోదకరంబుగదా! అట్లుగావింప నిచ్చుట కాటంక మేమి?

ద్రోణు—అట్లే చేయవచ్చును.

(కర్ణుఁడు శరమువిడువ పర్వతము పగులును. అందరు "వీరకర్ణునకు జయము" అందురు.)

దుర్యో—(కర్ణుని గాఁగలించుకొని) భళీ! కర్ణా! నీపరాక్రమంబు మాకానందముఁ గలిగించె! నీ వీదినము మొదలు మాకాప్తుండవై కురుకులంబునకు మేలు సేయుము.

కర్ణు—రారాజునాజ్ఞ కెవ్వఱు విధేయులు కారు?

ధృత—విదురా! ఈకర్ణుఁ డెవ్వరోయి?

విదు—రారాజా! నేనే నీ కిది వచింపనుంటిని. వినుచుంటివి గదా వీరివర్తిల్లు కృత్యములు? నీకుమారుండు శూద్రపుత్రుం డగు నీకర్ణునిచెలిమి వాటించె. రారాజై మహీచక్రం బెల్లఁ బాలింపవల సినయుత్తమక్షత్రియున కీనీచునితో చెలిమి యేమి?

ధృత—విదురా! ఇప్పుడు మించినదేమి? ఇందఱిలో వాని మనంబు చిన్నబుచ్చనేల? ఏకాంతమున వీని మనంబు మరలింతము. బాల్యము గదా?

విదు—ఎప్పటి కప్పు డిట్లే యనుచుందువు. ఇది ముం దెట్లు పరిణమించునో?

ద్రోణు—భీమదుర్యోధను లెట్లు సమసంగ్రామము సల్పి సమానవీరు లైరో అటులే కర్ణార్జునులును సమవీరులని మేము నిర్ణయించుచున్నారము. (పుష్పహారములు వేయఁబోవును.)

కృపు—(ద్రోణుని వారించి) ధనురాచార్యా! నీనిర్ణయ మధర్మపోషితము. కర్ణార్జును లెన్నఁడును సమవీరులు కాఁజాలరు. భీమ దుర్యోధనులు సుక్షత్రియులు. ప్రత్యక్షసంగ్రామపరీక్షోత్తీర్ణు లైరి. కర్ణుఁడు సూతపుత్రుఁడు. అర్జునుఁడు క్షత్రియుఁడు. సంగ్రామమా జరుగలేదు. సమవీరు లెటులగుదురు?

ద్రో—అవును. మీయాదేశమే యనుసరింపఁబడుఁగాక! కర్ణార్జునులారా! సమాన శరవిద్యాచతురులగు మిమ్ములం జూడ నా కానందము గలిగినది. మీరిరువు రన్యోన్యసంగ్రామ మాచరింప వీక్షింపవలయునని బుద్ధి వొడమె కావున నాచార్యుండనగు నాయాదేశ మిదిగో!)కర్ణుని మెడలో పుష్పహారము వేసి అర్జునునకు వేయఁబోవును.)

[కుంతి పటాక్షేపముగఁ బ్రవేశించును.]

కుంతి—నాయనలారా! ఇదియేమి కోలాహలము?

భీము—ఏమిది? తల్లిగా రిటు లేల వచ్చెను?

విదు—అమ్మా! కుంతీదేవి! అంతఃపురమువదలియిటు రా నేల? ఇది కాంతల కిరవగుప్రదర్శనము కాదు. శరవిద్యాదర్శనము.

కుంతి—ఇప్పు డీసంగ్రామ మెవ్వరికి?

విదు—కర్ణార్జునులకు.

కుంతి—కర్ణుఁ డెవ్వఁడు?

విదు—(వ్రేలితోఁ జూపి) ఈతఁడు; రాధాపుత్రుఁడు.

కుంతి—రాధాపుత్రుఁడా! ఈతఁడేనా కర్ణుఁడు?

విదు—అట్లు కన్నుల నీరేల గార్చెదవు?

కుంతి—ఏమియును లేదు. నాతండ్రి బిడ్డలకును వైరమా?

విదు—నీతండ్రి బిడ్డ లెవ్వరు?

కుంతి—ఎవ్వరును లేరు. విధిప్రాతికూల్యము ....
విదురా! ఈసంగ్రామ మాపఁబడదా?

విదు—అటు లేలజరుగవలెను? శరవిద్యాదర్శనముగదా!

కుంతి—హా! పరమేశ్వరా! నేనే పాపాత్మురాలను.

(మూర్ఛిల్లును.)

ధర్మ—ఏమీ చిత్రము?

భీమ—ఇట్టియున్మాదము మా యమ్మకుఁ గలుగునే?

అర్జు—విదురా! ఇ దేమైయుండును?

విదు—ఏదియో వ్యాధిలక్షణమని తలంతును. మీజనకుని మరణానంతరము నీమె కప్పుడప్పు డిట్టియున్మాదము గల్గుచుండునని మీరే వచించియుంటిరిగదా!

ధర్మ—అవును.

విదు—ఓసీ! కైసికీ!

కైసి—(ప్ర) ఏమిసెలవు ? (నేలపైఁజూచి) అయ్యో ! పూజ్యురాలగు కుంతీదేవి—

విదు—ఈమె నంతిపురికిఁ గొనిపోయి చికిత్స చేయింపుము.

కైసి—(కుంతితో నిష్క్రమించును.)

విదు—ధనురాచార్యా! ఇఁక వీరగోష్ఠి యారంభముగా వచ్చును.

ద్రోణ—ధనంజయా! ఇదె పుష్పహారము కర్ణునితో సమయుద్ధ మొనరింపుము—(మెడలో వేయఁబోవును.)

అర్జు—(ఆటంకపఱచి) ఆచార్యా! క్షమింపుము.

ద్రోణ—ఏమి?

అర్జు—కర్ణునితోఁడ సమయుద్ధము నాకు సరిపడదు.

ద్రోణ—ఏమి? అతఁడు శౌర్యవిహీనుఁ డనియా?

అర్జు—కాఁడు.

ద్రో—సమానుఁడు కాఁ డనియా?

అర్జు—కాడు.

ద్రోణ—శరవిద్యాచతురుఁడు కాఁడనియా?

అర్జు—కాడు.

ద్రోణ—ఇంకేమి?...ఉత్తమవంశీయుఁడు కాఁ డనియా?

అర్జు—(ఊరకుండును.)

ద్రోణ—ఓహో! తెలిసె. సూతపుత్రుఁ డగుకర్ణునితోడ రణ మొప్పమి నీవిట్లు పలికియుంటివు. పార్థా అంతేకదా!

అర్జు—చిత్తము.

ద్రో—అట్లయిన నేను నాయాదేశమును మరల్చుకొను చున్నాను.

కృ—కర్ణా!

గీ. కురుకులంబునందు గుంతికి తనయుఁడై
భవ్యజాతుఁడైన పార్థుతోడ
రణము సేయ నీకు మనసయ్యె నేని నీ
కులము దెలిపి పిదపఁ గొనుము శరము.

దుర్యో—ఆచార్యా! అవమానపూరితంబులగు నీపోటు మాట లేమిటికి? క్షత్రియులు దక్క సంగ్రామ మొనరించుమానవు లధమకులంబుల లేరా? వారలు రాజులకు సాయంబుగారా? శాస్త్రంబునలువు నెడల కులగోత్రవిచార మేటిన్యాయము?

విదు—ఓయీ! సుయోధనా! పెద్దలు చెప్పినచొప్పునఁ బ్రవర్తించుచోఁ నినుబోటివారికి హితంబు గాని యారీతి నొకయుఁడ్ని

కొలుకత్తె తాతలం దృణీకరించుట నీతి కాదు. కులగోత్రంబు లెఱుంగక నీవు రాధేయునితో స్నేహంబు సల్పితివి గాక! సంగ్రామ మొనర్ప పెద్ద లనుమతింతురే?

దుర్యో—విదురా! గురివెందగింజసామ్యమున నీ వేల లేని పెద్దరికంబు వహించి పరిహసింపఁబడెదవు? నాతండ్రితో నెయ్యంబు సలుప నీవుమాత్రము శూద్రుండవుగాక—క్షత్రియుండ వైతివి కాఁబోలు నేమి?

కర్ణు—సుయోధనా! నాకొఱకై నీ కేల శ్రమ. (సవినయముగ పుష్పహారముందీసి) ఆచార్యునిపుష్పహారము నిష్ఫలమైనది. ఇది సూతపుత్రునిశరీరస్పర్శచే కళంకితమైనది. (అగ్నిలో వేయును.)

దుర్యో—కర్ణా! శాంతింపుము. సూతజాతావమానదుఃఖమున పవిత్రపుష్పహారము నగ్నిహోత్రమున వైచెద వేమి?

కర్ణు—మిత్రుఁడా! సుయోధనా! ఏల వైచితినా? ఏల వైచితినో నీవు గ్రహింపఁ జాలవా? కురుపాండవ యోధవీరాగ్రసర, సముద్దీప్తితమహాసభామధ్యంబునం గల్గినయవమానభరంబున వైచితిని. నీచకులసంభవదుర్యశోత్పన్నమగుమహాగ్ని శరీరము నాపాదమస్తకమునుం గాల్చినందున వైచితిని. శాత్రవ పరిహాసప్రతీకారమున కీసభలో లేశమైన నెడము లేక పరితాపదుఃఖమును కంఠమున నే దిగమ్రింగి వైచితిని. నిరర్థకములగు శరచాపంబులం దాల్చినపౌరుషహీనునకు పుష్పహారాలంకార మేటికని వైచితిని. మిత్రమా! కురురాజా! వేయేల? నీకు మిత్రుండనుగా నుండఁదగనని వైచితిని.

దుర్యో—(రోషముతో) ఆఁ! కర్ణా! ఏమంటివి? కౌరవసామ్రాజ్యధురంధరుఁడ నగునాకు ప్రియమిత్రుండవైన నీ కవమానమా! నీచకులసంభవమహాదుఃఖాగ్నియా! నీశరచాపములు నిష్ఫలములా? నీవు నాకు మిత్రుండవే కాఁదగవా? ఛీఛీ అట్లైయయినచో

నాజీవితంబువలన లాభ మేమి? నామైత్రికి ఫలమేమి? అశేష రాజ్యవిభవపట్టభద్రుఁడు-కౌరవరాజ్యలక్ష్మీధురంధరుఁ డీవు మోక్ష నుండు-స్వల్పమైన తనప్రాణమిత్రుని యవమానదుఃఖము చూడఁ జాలఁడా? ఓ సభాసదులారా! ఓ భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామవిదురాదు లారా! పాండవులారా! మీరందఱు ఆలకింపుఁడు.

గీ. నృపకులోదయుఁ డగుపార్థు నెదిరి పోర
నృపుఁడె వలయు నటం చెద నెంతు రేని
యంగరాజ్యదానమున నాయనుఁగుమిత్రు
నధిపుఁ జేసితి నందఱియెదుట నిపుడె.

ఏ నామిత్రుఁడు నీచవంశసంభూతుఁడనియు రాజన్యులతోడ నన్యోన్య శరసంగ్రామమున కనర్హుఁడనియు నీసభలో స్పష్టమయ్యెనో యాకర్ణ నకు నే నిదే సామ్రాజ్యదానముఁ గావించి రాజుం జేసితిని. నాయంగ రాజ్యము నీతఁడు పాలించుఁగాక !

(శిరమున కిరీటముంచును. కరతాళములు.)

కర్ణ — (వినయముతో) రాజాధిరాజా! దుర్యోధనా!

మ. చతురంభోనిధమేఖలాఖిలమహాసామ్రాజ్యరాజన్యభూ
షితకౌరవ్యసభాస్థలంబున మహాస్నేహంబు వాటించి, సం
తతసౌఖ్యప్రదమై నృపాలసముదాత్తంబైన రాజ్యాధికా
రతరశ్రీల నొసంగి తౌర! యనివార్యంబైన దర్పంబునన్.

ఇంతులకుఁ బ్రతిగా నీ కేమిసమర్పింతును ?

దుర్యో — నిరుపమానమైన నీవాల్లభ్యము చాలును. ఈదినంబు మొదలు నా కిష్టసఖుఁడవై యుండుము.

కర్ణ — మహాప్రసాదము.

విదు — ఓ యాంబికేయ! క్షత్రియపుత్రవిరుద్ధంబుగ నీకుమారుం డొనర్చిన యీనింద్యకర్మంబును నీ వెట్లు సహించుచున్నావు ? నీసుతున,

కీకర్ణునితో మైత్రియే నీకులంబునకు నాశనంబును సూచించుచున్నది. అన్నదమ్ములవిరోధంబులు పెంపొందింప మూలకందమై యీమైత్రి సంఘటిల్లె. ఇంకనైన నీకురాగతంబు వారించి నీకులముఁ గాపాడు కొనుము.

ధృత—విదురా! ఇప్పుడు వలదంటినిగాదా!

విదు—చేతులు కాలినపిదప నాకులతో పనియేమి ?

భీము—(కర్ణునిఁజూచిసాక్షేపణముగ) ఓరోరిరాధేయ! రథకారహీనకులసంభవ ! నీవటరా సుయోధనునకు నేస్తకాఁడవు? ఈకురుకులంబుఁ గాపాడుభారము మే మందఱముండఁగా నీపైఁ బడియెఁగా? ఎంతపాపకాలము సంభూతమైనది? అర్జునుని గెల్చునది నీవా? భళిభళీ!

గీ. నీకులంబున కిరవగునీతిచేత
నొకపత్రోదముఁ గొనివేడ్క నొగలమీఁద
సూతకృత్యంబు సలుపుము; నీతిమాలి
పార్థుతోఁ బోరు సలుపు దుర్భావ మేల.

అదిగాక,

గీ. ఉత్తమన్నపాలకపవిరోషభోగ్య
మైనరాష్ట్రపాలనము నీ కర్హ మగునె ?
మంత్రపూతమై గురుయజమానభక్ష్య
గురుపురోడాశమును దిన కుక్క కగునె?

కర్ణు—(తలవంచును.)

దుర్యో—వృకోదరా! మేరమీఱువైరంబు పెంచుట నీకుఁ దగవుగాదు. నరహస్తగతంబగుపౌరుషంబును సాటిగా నెంచవలయుఁ గాని జాతమున కేమి? అది దైవాధీనము. దేవేంద్రాయుధమై వృత్రనాశక హేతుభూతంబైన వజ్రము దధీచిపెమ్ముసం గలిగెను

అదియుగాక అట్టిదివ్య తేజఃకలితుం డథమాన్వయుం డని పలుకుటకు సయితము నాకు నోరువచ్చుట లేదు.

విదు—ఓదుర్యోధన! సాధుత్వంబు వదలి వాదంబున కియ్యకొనుచుంటివి. ఇందఱు పెద్దలుండ నందఱ నిరాకరించి పిన్నతనంబని తలంపక పెద్దతనంబు పైకొని రాజ్యదానంబులు సల్పుట నీమేలునకు గాదు. నాహితము వాటింపుము. మొక్కగానున్నపుడే వంచవలయుంగాని చెట్టయినపిదప ఛేదింపలేము. హీనజాతుల నందలమెక్కించినం దువలనం గలుగుదుష్ఫలంబు భవితవ్యంబున నీవలన ననుభూతంబగు. కడుచుదనంపుగర్వంబున నెంతదోంచిన నంత గావింపకుము.

దుర్యో—ఓదాసీపుత్ర! కర్ణునకు మారుగ నిన్నేల మాయింటనుండి వెడలంగొట్టంగూడదు. నీ కేటి కీయోర్వలేమి? మాపై జనకునితో లేనిపోనికొండెములం బల్కనీవు శిక్షార్హుండవు. అంగరాజ్యమే కాదు. ఈ సమస్తరాజ్యంబును నే నీకర్ణున కిచ్చినను నన్ననువాం డెవ్వండు? కర్ణా! ఓర్వంజాలనితులువలుకన్నులు పొడుచుకొనిచచ్చినం జావనిమ్ము. నే నున్నంతవఱకు నీకు భయము లేదు. మన మిందుండం జనదు రమ్ము. (సభ్యులంజూచి దర్పముతో కర్ణునిం గౌగలించుకొని నిష్క్రమించును.)

ధృత—విదురా! ఈయులజడికి శిరోబాధగల్గుచున్నది. నన్ను మందిరాంతరమునకుం గొనిపొమ్ము.

విదు—చిత్తము (ధృతరాష్ట్రునితో నిష్క్రమించుచున్నాండు.)

భీష్మ—నేంటి కీయానందము చాలును. మనమును పోవుదమురండు. (అందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

దానవీరకర్ణ.

ద్వితీయాఙ్కము.

౧ వ దృశ్యము—ఉద్యానము

(ప్రభావతి చెలులతో ప్రవేశించును.)

ప్రభా—చెలీ! లలితా! తూర్పుదిక్కునఁ బరికింపుము. బాలభానుపుత్రుఁడు ప్రాచీదిశాసింహాసనపట్టభద్రుఁడై లోకజైత్రయాత్రార్థము జగన్మంగళకరముగ బయలుదేఱుచున్నవాఁడు.

మ. అదిగో! లోకజయప్రమోదతరచండాదిత్య తేజంబు; స
ర్వదిశావిశ్రుతసారసద్విజకులారావంబు లాశీస్సులై
ముదమేపార వినంగ నయ్యె నరిరాణ్మౌర్ఘన్యరత్నావళీ
సదృశంబై యుడుకోటి యొక్కొకటిగా జారెన్ ధరామండలిన్.

లలి—అమ్మా! నీపలుకులు సూతపుత్రుఁడును నీపతియు నగు రాధేయుని విజయమును సూచించుచున్నవి.

కుముద—సాధ్వీశిరోరత్నమవగు నీనోట నసంబద్ధవచనములు రాఁజాలవు.

లలి—అందుచేత సుయోధనాత్మీయుఁడగు నీపతి విజయముతోడను విభవముతోడను హస్తినాపురమునుండి వచ్చుచుండును.

ప్రిభా—చెలులారా! తెల్లవాఱుజామున స్వప్న మిటులే వచ్చినదిసుఁడీ!

లలి—శుభస్వప్నముల కదియే మంచిసమయము. ఏమని స్వప్నము గంటివి?

ప్రిభా— సుప్రసన్న దరహాస భాసురమగుప్రాణేశ్వరుఁడుముఖ మండలమున శిరఃకలితదివ్యమకుటస్థనవరత్న కాంతిపుంజములుదీపించు చు వింతసొబగునిచ్చుచుండ శ్వేతవర్ణమందేభము నధిరోహించి దివ్య కుసుమాలంకారశోభితుడై పురవీధుల నరుగుదెంచుచున్నటులును సౌధాగ్రసీమలయందు పురంధ్రీలలామలు నిలచి లాజాక్షతలచే తన్మూర్ధము నభిషేకించుచున్నటులును పార్శ్వయుగళంబున నాత్మీయ పరివారములు నిలచి ఛత్రచామరంబులు బట్టుచున్నటులును కల గంటిరి.

(తెరలో కాహళధ్వనియగును.)

లలి—ప్రభావతీ! ప్రభావతీ! నీ యదృష్ట మసమానము. రాజ లాంఛనమగుకాహళ మప్పుడే మ్రోఁగుచున్నది! నీపతి తప్పక రాజ్యా ధికారప్రాప్తి నంది వచ్చుచున్నవాఁడు.

ప్రభా—ఓసీ! మీపరిహాసములు చాలింపుఁడు.

కుము—లలితా! మనయూహ నీమె పరిహాసముగ భావిం చుచున్నది. కావున మన మీశుభనన్ని వేశవా_ర్తవకథను పరిపూర్ణ ముగ నెఱింగి నిర్వర్తితసంశయులమై వచ్చెదము రమ్ము.

లలి—అటులే కానిమ్ము

(ఇరువురు నిష్క్ర)

ప్రభా—(నిమిత్తమును సూచించి) అయ్యారే! ఏమి యీ నిమిత్తము? మంగళభావిసూచక మగు నీనిమిత్తమునకును చెలుల యూహకును నాస్వప్నమునకును వినఁబడినజయనినాదమునకును సరి

పోయినది. హృదయేశ్వరునిజాతకమున రాజ్యపాలనప్రాప్తి లిఖింపఁబడియుండు టిదివఱకే జ్యోస్యులవలన వింటిని అదిగాక;

ఉ. సూతుఁడు గాఁడు నా పతి విశుద్ధకులీనుఁడు గాని, రాజితా
రాతివిదారణాసమపరాక్రమవీరుఁడుగాని సేవక
వ్రాతముఖుండుగాఁడు; బుధరంజితగుప్తముతచ్చరిత్ర; వి
ఖ్యాతము గాఁగ నెప్పుడో బయల్పడకుండునె ? చిత్రవైఖరిన్.

(లలి, కుము, సంభ్రమమున ప్రవేశింతురు.)

లలి—కుముదా ! ఈశుభవార్తచే లభించుబహుమానము నీకు సగము. నాకు సగము.

కుము—అటులయిన వార్తానివేదనము నటులే యుండవలయు.

లలి—సరే రమ్మా. నీవు సగము, నేను సగము నివేదింతము.

ప్రభా—చెలులారా! ఏమైనది?

కుము—నీమొగము చేటంత యైనది!

లలి—అంగరాజ్యము నీమగని కైనది!

కుము—నీవు దానికి రాణివైతివి!

లలి—నీమగఁడు దానికి రాజయ్యెను.

ప్రభా—ఏమి? మీరు నిజము చెప్పుచున్నారుగదా!

లలి—నిజానిజములమాట నీవు స్వయముగా తెలిసికొనవచ్చును. కాని యిప్పుడు తడవు లేదు రమ్మా.

ప్రభా—ఎక్కడికి?

కుము—ఉత్తమగజంబు నవతరించి మందిరాంతరమునకు రాఁబోవునీమగని నెదుర్కొని సన్మానించుటకై పుష్పమాలికలును నీరాజనములును గొనివత్తము రమ్మా. (అని లాగుచున్నారు.)

ప్రభా—నన్నట్లు పడలాగెదరేల? నేనే వచ్చెద నుండుఁడు.

కుము:—నీయాలస్యమునకు తగినవిరామము లేదు నిన్నులాగుకొనియే పోవుదుము రమ్మా.

లలి—రేపు రాణివైనపిదప మమ్మెట్లు సన్మానింతువో? స్వతంత్రము గలిగినపుడే మా చనువులు సాగించుకొందుము.

(ఇద్దఱు ప్రభావతిని లాగుకొనిపోవుదురు.)

[తరువాత సేవకద్వితీయుఁ డగుకర్ణుఁడు ప్రవేశము.]

కర్ణు—సేవకా! నామన స్సీయాడంబరోత్సవములను గోరుట లేదు. కొంతతడవు నేను శాంతముగ నుండును. పరివారమును దూరముగఁ బొమ్మని చెప్పుము. మంగళవాద్యములను నిలుపు మని పలుకుము.

సేవ—మహాప్రసాదము. (నిష్క్ర.)

కర్ణు—(విచారముతో) పౌరుషవంతుఁ డెవ్వఁడును శాత్రవకృతావమానమును భరింపఁజాలఁడుగదా!

శా. రెండే దారులు వీరలోకమున కుర్విన్ శత్రురాజన్యును
ద్దండోగ్రాహవభూమిఁగూల్చి జయసంధానంబుగ న్గొంట యో
ఖండింపంబడి సారవీరసురసౌఖ్యశ్రీలనుం గాంచుటో
యొండారీతి మహావమానమగుచో నొప్పు న్స్వయంనాశమే.

ఏమిచూచుకొని పాండవులు గర్వించి నను తృణీకరించిరి? రాజ్యమా రాదు? బలగమా లేదు. భీముఁడు తనయొడలిబలము చూచుకొని పొంగెనుగా? పార్థుఁడు శరవిన్యాసములకు గర్వించెఁగా? పార్థునిగర్వ మణంచితిని! కాని భీమునిపోటుమాటలు మనంబును బాయవయ్యె! సమయుద్ధమునకు సమ్మతింపనిపార్థునిత్రుళ్ళిపాటు నణంచియుందును. కాని హీనకులప్రశంసతో నగము గుర్తింగితి! సుయోధనాంగరాజ్యదానంబున విరోధు లప్పుడే నోరుమెదల్పఁ జాలకపోయిరను మాటయే కాని నామనంబునందలిపరిభవాగ్ని చల్లారదయ్యె. బహుజనపరివేష్టితసభామధ్యమున కులీనుండను గానని నిరాకరింపఁబడియు మొండివలె జీవించితి. ఛీ! ఛీ! ఈవైభవంబులు నిర

ర్థకములు ఈరాజ్య మప్రాజ్యము! రథకారకులంబున జనించి రాజ నామము దాల్ప నాచేతము సమ్మతించుట లేదు. ఈ యవమాన మునకన్న నాకు మరణమే శ్రేయము! తీవ్రవజ్రాఘాతసదృశములగు శత్రువాక్యాహతులచే నిదివఱకే శిరచ్ఛేదము చేయఁబడిననాకు మృతిచింత యేల? ఇట్టి నిరర్థకజీవనమును దాల్చి రాజనైన నా కేటి కీర్తి? సూతరాజాధముం డని పలువు రాడుటకన్న నాకవమాన మేమున్నది ? కావున నీచంద్రాయుధముచే మరణించెదఁ గాక ! (పొడుచుకొనఁ బోయి మరల శాంతించి) విబుధు లాత్మహత్య పాప మని చెప్పుదురు. బుద్ధిపూర్వకముగ నే నింతదనుక నొనరించిన పాప ములు లేవు. నేఁటి కీదుర్ఘటఘటన మేలగలుగవలయు? పరమేశ్వరా! ఈయవమానదుఃఖనివారణమున కేది యేనిమార్గము దోపఁజేయుము.

ప్రభా — సేవకుని మాటలను బట్టిచూడ నాథుని హృదయ మాకులమైయున్నట్లు తెలియుచున్నది. అంగరాజ్యప్రాప్తపరితృప్తులైన యార్యపుత్రులకు విచారముచు గలిగించినమహత్కార్య మేమో తెలిసికొందును. (చాటున నుండును)

కర్ణ — (తలపంకించి)

గీ. తగుసభాపూజనములందఁ దగినవాఁడె
మానవంతుఁడౌ; నాతఁడే మానవుండు
మానహీనుని భరియింపఁ బూనునెడల
భార మవనికి మాతృగర్భంబునకును.

ఇట్టిజీవితమునుభరించి జీవింటచుకన్న నాత్మహత్య దోషము కాదు. కరవాలమా! కర్ణజీవితకళంకమును జీవితములతోఁబాపి పుణ్యము గట్టుకొనుము. (పొడుచుకొనఁ బోవును.)

ప్రభా — (కరవాలము వారించి పుష్పహారముచే నలంకరించి) నాథా! ఇదేమిసాహసము? శాంతింపుఁడు! శాంతింపుఁడు.

కర్ణ—ఎవరు నన్ను వారించునది?

ప్రభా—మీహృదయేశ్వరి ప్రభావతి.

క—ఏటికి వారించితివి ?

ప్రభా—నామాంగల్యమును నిలుపుకొనుటకు.

క—ఈపుష్పహార మేమిటికి ?

ప్రభా—అంగరాజ్యలాభమునందిన మీకంఠసీమ నలంకరించి సన్మానించుటకు.

క—ఛీ ! నా కింక సన్మానమా ?

క. మానముఁ బాపిన నను స
 న్మానము గావింపఁ దలఁతు మానిసిరో యీ
 ప్రాణము ఘనమటవె? తృణస
 మానముగాదగదె దురవమానము గాఁగన్.

ప్రభా—ఇట్టియవమానము మీ కేటికి గలిగెను ?

క—ఏల కలుగదగదు ? ఒకచేత గాలమును వేఱొకచేత వలయు ధరించి చేపలుబట్టుకొని జీవింపవలసిన జాతముగల నేనుతగుదునని శరశాపములు ధరించి పదువురిలో దిరుగుటయే యవమాన కారణము.

ప్రభా—ఇట్టి మీకులధర్మనిరూపణ మొనరించి యవమానించినయభిజాతునినామధేయమును వినఁ దలఁతును

క—ఎవరున్నారు? పాండవులు.

ప్రభా—ఆహాహా! పాండవులయాభిజాత్య మడుగవలయునా?

ఉ. ఏపురుభర్తలం గనినయింతికిఁ కుంతికిఁబుట్టె యొక్కొకం
 డేపురుతండ్రిలం గనుట హీనతగాక కులీనులంట రా
 ధావనితాకుమారులయి తల్లిని దండ్రిని గల్గినట్టిమీ
 రీవిధిహీనులంట! భళిరే! యిక నేమనిచెప్ప ధర్మమున్.

ఇందులకా మీ రీయాత్మహత్యాయత్న మొనరించుట ! చాలుచాలు! ఎవ్వరైన విన్న నవ్విపోయెదరు!

క — జీవితేశ్వరీ ! నీవు పాండవులనైచ్యమును ప్రకటింపఁ గలవు గాని నాజన్మము నుత్కృష్టమొనరింపలేవు గదా ! అది గాక పదువురిలో నా కవమానము జరిగిపోయినది. అందుచే మన మెంతస మర్థించుకొన్నను నామనంబు శాంతివహింపదు.

ప్రభా — నాథా! గంధసి ధురసారమే యన్యాయముగ పాండవులు మిమ్ము మాటలచే నవమానపఱచుట మీకు చిన్నతనము గాదు. పౌరుషమునకు జాతము కారణము గాదు.

గీ. జగము లన్నియు వెలిగింపఁ జాలి మింట
నున్నతుండైన భాస్కరుఁ డుష్ణదీప్తి
తృణమునైనను దా వెలిగింపఁ గలఁడె ?
జగములను గాల్ప దీపంబు చాలుఁ గాదె?

గురివెందగింజ తన నలు పెఱుఁగనట్లు పాండవులు మిమ్ము కులము తక్కువవా రని దూషించిరా? మీజనని రాధవలె కుంతి నిష్కళంక చరిత్రయా !

కర్ణ — కుంతి ధర్మసంతతి గాంచుట దోషరహితమని వ్యాసాదులు సమ్మతింపలేదా? అట్లైనచో కురుకులంబెల్ల నిటులేయగును.

ప్రభా — ధర్మసంతానదాత యగువ్యాసుఁ డట్లు సమర్థించుటలో త ప్పేమున్నది ?

క — ప్రేయసీ! అట్లు పలుకుట మహాదోషము. తెలియమిచే నీ వట్లంటివి. వేదవ్యాసుఁడు ధర్మాతిక్రమణ మొనర్పఁడు. కుంతి పాతివ్రత్యమున దోషము లేదు.

ప్రభా — నాథా ! అట్లు కుంతి పతివ్రతయే యగు నేని పాండవులవోలె మీరును సత్కులీనులే యని నాయంతరాత్మ బోధించు

చున్నది. హీనవంశీయు లెన్నఁడును మీవంటివారు కాఁజాలరు. జగ త్సాక్షియై నభంబు వెలిగించు భాస్కరుఁడే యిందులకు సాక్ష్యము.

(ఆకాశమున సూర్యుఁడు దృశ్యమగును.)

సూర్య—కుమారా! కర్ణ! నీసతియగు ప్రభావతి మహా పతివ్రత. ఆమె భావన మన్యథా కాఁజాలదు. నీవు హీనకులుండవు కావు. కుంతికిని నాకును జన్మించి జలంబుల విడువఁబడి, రాధకు పెంపుడుబిడ్డఁడ వైననీవు పాండవాగ్రజుండ వగుదువు. నీకు చింతకు గాని, యాత్మహత్యాయత్నమునకుఁ గాని కారణము లేదు. దాన కర్ణుఁడ వైననీవు జగద్విఖ్యాతి నందఁగలవు. నీకు శుభమగుఁ గాక.

కర్ణ & ప్రభా—దేవా! కృతార్థుల మైతిమి.

(నమస్కరింతురు.)

[తెరవ్రాలును]

4 దృశ్యము—పరశురామాశ్రమము.

[కర్ణుఁడు సాలోచనముగ ప్రవేశించును.]

క—(తనలో) ఇదియే యుక్తమని నామదికిఁదోఁచినది. ఏమనిన,

గీ. ధర్మమో, యధర్మమొ, యథార్థంబొ, కాక
కల్లయో, విద్య నార్జింపఁ గడఁగువాని
కరమరగఁ జింతసేయ నక్కఱయె లేదు
కార్యనిర్వాహణమె భువి ఘనతరంబు.

కావున, నబ్రాహ్మణుఁడ నయ్యు, నీదృశబ్రాహ్మణవేషంబున నేను భార్గవుండగుపరశురాముని వంచించి శరవిద్యాభ్యాసము చేయుట అకార్యంబు గాదని సమర్థించుకొనుచున్నాఁడను. అయినను యీమహానుభావుని క్రోధానలంబున భస్మీభూతులైనక్షత్రియులోకకథానకంబు నామదిఁ జొచ్చి యప్పుడప్పుడు భీతిఁ గొల్పుచుండును. అయి నను భయము లేదు.

క. వేషం బెంతటి కపటము
భాషణములు నంతకన్న బటుకపటములై
యీషణ్మాత్రిం బేనియు
దోషము దోషింపవయ్యొ దురితను లయ్యెన్.

[తెరలో]

కౌండిన్యా! కౌండిన్యా! గురుపాదులకు నిద్రాసమయమయినది. శిష్యు లెవ్వరును సమీపమున లేరు.

క — ఓహో! గురులయెడ నపచారము జేసితిని. దాండాయనా! ఇదె వచ్చితిని. (నిష్క్రమించును.)

[పటాక్షేపమున నింద్రుఁడు ప్రవేశించును.]

ఇంద్రు — ఓరీ! కపటాత్మా! కర్ణ! ఎందుఁబోయెదురా! గురుద్రోహీ! పూజ్యుఁడగు భార్గవుని వంచించితివని మఱియు నీమొగసిపా టణంప నింద్రుండనగు నేన వచ్చితిని. శూద్రునకు దేశికుండనుగా ననుప్రతినగల పరశురాముని వంచింప విప్రవేషంబు బూనితి వఁటరా పాపీ! చూడు మిదె నీగుట్టు బట్టబయలుగా నున్నది. ఈ యత్న మంతయు నాతనయుఁ బార్థుఁ బరిమార్చుటకెగా? త్రిలోకాధిపతినగు నాతనయుఁ డర్జునుండు సూతకులాధముండవగు నీచే వధింపఁబడునే! (అటు నిటుఁ జూచి) అల్లదే? పరశురామదేశిక సహితుండగు కర్ణుఁడు. నే నిం దుండరాదు. ఇప్పు డీపరశురాముఁడు కర్ణునితొడపైఁ బరుండి సుఖనిద్రఁ జెందును. నే నొకపిపీలికాకృతిఁ దాల్చి కర్ణుని యూరుభాగముం దొలఁచుచుండెద. ఆబాధనుసహింపగల వీఁడు విప్రుఁడుగాఁ డని పరశురామునకు సులభముగ నెఱుంగ నగును. (నిష్క్రమించును.)

౫ వ దృశ్యము—ఆశ్రమము.

[కర్ణ పరశురాములు ప్రవేశించుచున్నారు.]

పర—వత్సా! ప్రకృతి వ్యత్యస్తముగ మాఱి పోయినది. కావుననే తత్పరాక్రమ మిప్పుడు నశించిపోయినది. వీరలోక మేగొడ్డు బోయినది. అందుచే నీవు నాకడ నేర్చిన శరవిద్య యాతయు నిరర్థక మయిపోవును సుమా!

క—(స్వగత) అశ్లీలము హతమగుఁగాక! ఏమిది దేశికుఁ డిట్లనుచుండెను. (ప్రకా) విప్రోత్తమా! (తనలో) అయ్యో! తప్పాడితిని. (ప్రకా) గురూత్తమా! ఇటులాడ నేల ?

పర—ఇటులాడితినన్నఁ దప్పేమున్నది?

ఉ. కూళ యొకండు తండ్రితలఁ గోయ చలంబున రాజరూప చం
డాలుర నెల్ల దారుణరణంబున గూల్చితి నెత్తుటేర్లు గా
కేలను గాజు లట్టె తొడిగించుక దూరిరి వంటయిండ్లలో
బాలక! నాఁటనుండి ఘనపౌరుషవంతుఁ డొకండు పుట్టెనే?

క—(తనలో) ఓహో! ఈతని నోడించిన శ్రీరామచంద్రుఁడును, భీష్ముఁడును క్షత్రియులైరి కారు కాఁబోలును? (ప్రకా) తమ పరాక్రమము దిగంతంబుల నిండి నిబిడీకృతమైనదియే.

పర—నన్ను గెలువలేక యోడినక్షత్రియాధములవంటి వడ పీనుంగులైన నిప్పు డొక్కఁడైనఁ గలఁడా? పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్ర మనునట్లీనృపకీటకములకొఱకా బ్రాహ్మణుఁడనైన నీ కీశరవిద్య!

క—(తనలో) బ్రాహ్మణుఁడవైన అనుట నాకపటాకృతిని గుర్తించియై యుండునా! కాదు. కాదు. ఇది నావిభ్రాంతి. (ప్రకా) దేవా! పరశురామశిష్యుఁ డఖిలాస్త్రవేదియనుకీర్తికొఱకే కాని యీశరవిద్యాభ్యాసము నాకొఱకు కాదు.

పర—అటులయిన మా కానందమే! నిరుపయోగములే

యయినను సర్వవిద్యలు నీవు నేర్చుకొంటివని ఖ్యాతిచే నేను ముదిత హృదయుఁడ నైతిని. (ఆవులించి) ఇప్పుడు నాకన్నులనిండ నిద్ర వచ్చుచున్నది.

క—నాయంకభాగమునఁ దలనిడి నిద్రింపుఁడు.

పర—(యథోక్తముగ నిద్రించును.)

క—(తనలో) ఔరా ? బ్రాహ్మణేతరులన్న నీభార్గవున కెంత దురాగ్రహము ! ఈతనికడ నావిద్యాభ్యాసము వ్యాఘ్రగృహాంత రాళనివాసితహరిణశాబకముఁబోలియున్నది. ఈతఁడు నేను శూద్రుఁడ నని గురుతింపకము న్నిచ్చటినుండి కదలుట క్షేమము. సమస్తవిద్యా రహస్యంబులను బ్రాహ్మణవేషంబున నేర్చుకొంటిని. ఈతఁడు నిద్దుర లేచిన వెంటనే కొంత ఁడొకనెపంబుఁ గల్పించుకొని వెడలిపోయెదఁ గాక !

ఇంద్రుఁడు—(ప్రవే) తిరస్కరణీవిద్యచే నే నిప్పు డెవ్వరికిం గనఁ బడుట లేదు. ఇఁక నాపని యుండు డుండఁడు. (నిష్క్రమించును.)

క —(బాధ నభినయించుచు) ఔరా ! ఏమిది; నాకాలికిక్రింద నేదియో పురుగు ప్రాఁకుచున్నది. ఓహో ? ప్రాఁకుట యే గాదు. తొలుచుచున్నది. అబ్బా ? వృశ్చికాఘాతమ ట్లిది క్షణక్షణమును వృద్ధియై నఖశిఖపర్యంతమును భగ్గుభగ్గున మండుచున్నది. ఇది యల్ప కీటకమాత్రంబైన నిటు లుండునా ?

గీ. పాదమూలంబు కదలిన భార్గవుండు
   నిద్ర చెడె నని నాపై నుదగ్రకోప
   తామ్రలోచనుఁ డగు; శాంతిదాల్తమన్న
   భగ్గుభగ్గునమండు నాపాదతలము.

అరరె ! ఏమాశ్చర్యము ! ఒకపురుగేమి ? ఘనభుజాసారుండ నగు నాధైర్యంబు చెడఁగొట్టఁ గుట్టుటేమి ? ఇది నాశరీరంబునం దూరి రక్తమాంసములను బయటకు గ్రక్కించుచున్నది. శల్యశల్యాంతర

మూలం దూరి మూల్గుల నాహారించుచున్నది. ఏమిచేయుదును ? ఓహో ! నెత్తురేరును ప్రవహించుచున్నది. ఈరక్తంబుచే దేశికుని వస్త్రంబులు తడిసినవి. ఏమైన సరియే కాలు కదలనీయను.

క. సాయకతుల్యము కీటక
మా ? యిది ? కడతేర్చు రక్తమాంసంబుల నీ
మాయ యనూహ్యంబై దుర
పాయంబై తోఁచె తీరుభంగి యెట్లొకో.

(గురువుం జూచి) ఔరా ? ఈమహాత్ముఁడు లేచుచున్నట్లు లున్నది. పౌరుషంబుననో, గురునిపై భక్తిపెంపుననో, శాపభయంబుననో, ఎట్లైననేమి ? ఇంతవఱకు కీగునపంపుటాఘాతంబుమీరు కీటకబాధ సహించితిని కాని, యీతఁడు లేచినవెనుకఁ దనశరీరంబు రక్తపంకిల మగుట కెంతగురాగ్రహము బూనునో యనినామనంబు డోలాం దోళితమగుచున్నది

పర—(కదలును)

క—గురూత్తమా ! నిదురింపుఁడు.

పర—(శయ్యాయంతయు తడవుచుండును.)

క—(తనలో) ఓహో ! ఈశఁ డప్పుడే రక్తమాం బసి కట్టినాఁడు.

పర—(విస్మయముతో లేచి శయ్యచూచును.)

క—(లేచి) మహాత్మా ! ఏమిది ! ఆశ్చర్యకలితులై నిద్ర రహో లేచితిరి ! ఏదైన దుస్స్వప్నము మీమనంబును కలఁతపఱచి యుండునా ?

పర— ఇది యేమి ? ఈరక్త మెక్కడిది ?

క— (భయపడుచు) తెల్పుటకు నోరు రాకున్నది !

పర— ఛీ ! దురాత్ముఁడా ! గురుద్రోహీ !

చ. జనవరహింసశోణితవిశాలతటంబు శమంతపంచకం
బును వెలయించి క్షత్రియులపైఁ గడగించినకాలమూర్తియా
రణతలరుద్రుఁడీపరశురాముని శౌర్య మెఱింగి నిద్రలో
నని వధియింపఁగా దలఁచినాఁ డవుగా గురుజీవనాశనా

క—హరిహరీ! ఈయభాగ్యునకు బ్రాహ్మణ వధాఘం బొక్కటి తక్కువయా?

పర—కాకున్న నింతశోణితము నాశరీరముఁగళంకపఱుపనేల?

ఆ. ఇరువదొక్కమారు లిలపతులను గూల్చి
విసువు గాంచి యీపవిత్రమతముఁ
గోరియున్న నాశరీరంబు నిట్లు గ
ళంకపఱచినావె శంక లేక.

క—నిద్రాభంగ మగునని మిమ్ము లేపక మిన్నకున్న నాతప్పు సైరింపవలయును.

పర—ఛీ! అసత్యవాదీ! క్షాత్రరక్తప్రవాహములం దడసిన నా చేతులను మరలనీదారుణకార్యమునం బ్రవేశపెట్టఁజూచుచుంటివా?

కర్ణ—నాతప్పు గావలయును.

పర—ఇందు నీతప్పేమి? ఈరక్త మెట్లు గలిగినది?

కర్ణ—దేవరవారు తలగడగా శయనించిన నాయంకభాగము నొకపురుగు తొలిచినది.

పర—నాకేల తెలుపవైతివి?

కర్ణ—నిద్రాభంగమగునని భీతిల్లితినని విన్నవించియుంటిని గదా!

పర—(గాయమును చూచి నిలువున తలపంకించి) ఈరక్తంపు మడుగు లేర్పడునంతవఱకీబాధను నీవే సహించితివా?

కర్ణ—అన్నియు నెఱింగిన మీ కేమిచెప్పఁ గలను?

పర—ఏమీ! బ్రాహ్మణునకా! ఇంతసాహసమూ! ఓరీ కపట బ్రాహ్మణవేషధారీ! నన్నెంత మోసగించితివిగా! పాపీ!

గీ. ప్రళయదావానలము చల్లఁబడఁగవచ్చు
మహావిషంబైన మధురమై తోఁపవచ్చు
వరసుధారస మర్కుండు గురియవచ్చు
విప్రునిసహిష్ణుతనుఁ గన వినఁగ లేదు.

ఛీ! నీవా బ్రాహ్మణుఁడవు?

కర్ణ—(పాదములంబడి) స్వామీ! మహాపరాధముచేసితిని! ఆగ్రహించిన ననుగ్రహించిన నీవే! నన్ను రక్షింపుము. విద్యాసక్తిచే నిట్లు కపటరూపంబు దాల్పవలసివచ్చినది.

పర—(ఆలోచించి) ఆహా! నీసత్యచరిత్ర యిప్పుడు గదా తెలసె! సూతకులాధమా! నీశరీరస్పర్శచేత నేకాక విశేషించి నీమలినరక్తస్పర్శచే కళంకమైననాశరీర మేప్రాయశ్చిత్తముచే పవిత్రము కాఁగలదు?

కర్ణ—సర్వజీవులను పవిత్రులనుగాఁ జేయఁజాలిన మీ కపవిత్రతయును లేదు. అందులకు ప్రాయశ్చిత్తము నక్కఱలేదు.

పర—ఓరీ యనృతాలాపీ! నిత్యమహాకలుషవర్తీ! ఇట్టిగురుద్రోహివగు నిన్ను సంహరించినను పాపములేదు. కాని—

మ. బుధలోకోన్నతరాజకంఠశితసంభూతారుణంబైన శ
ద్రుధిరాస్వాదనమత్తచిత్తయగు మద్రుద్రాయుధేంద్రంబుచే
నధమంబా రథకారశోణితము నాహారింపఁగాఁ జేసి మ
త్కథనంబుల్ సకలంకమౌవిధమునం గావింపఁగా నేర్తు నే.

నాకడ నీవు కపటవేషంబున నేర్చినవిద్య నిష్ఫలంబగునట్లు శపించితి పొమ్ము.

కర్ణ—హా! హా తాతుఁడ. మహానుభావ! దయామతివై నీపాలఁబడిన నన్ను రక్షింపుము.

పర — నీకురాచరణముచే నాపాదమస్తకమును భగభగ మండుకొనిపోవుచున్నది. నాయాగ్రహాగ్ని మండి నిన్ను భస్మీభూతుని జేయుదనుక నామోఁల నుండక శీఘ్రముగ నిచ్చటనుండి తొలఁగి పోయెదవా! రక్షింపఁబడెదవు; కానిచో నీకిదే వినాశసమయము.

ఆ. నాశమయ్యె మున్ను నాకోపభరమున
క్షత్రియాన్వయములు లసంఖ్య గలవి
శూరహితముగాదు; శూద్రవధంబు నా
తలను గట్టకింక తొలఁగి పొమ్ము.

కర్ణ — పవిత్రబ్రాహ్మణకులాధారుఁడవు. అకల్మషుఁడవు; పుణ్యమూర్తివి. శాపచాపంబులనేకపరాక్రమంబులఁ బోషించినప్రతాపశాలివి బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుండవు. దయాస్వరూపుఁడవు. నీపాదాంగుష్ఠంబులంబట్టి వేఁడుకొందును. నన్ను శపియింప నేఁ జేసినయపరాధం బేమియును లేదు. నిర్మలమానసంబున యోచించి నన్ను పాలింపకున్న నన్యగతి లేనివాఁడను. విద్యాభిలాష తీవరింప విప్రులకుఁ దక్క తమకడనున్నశరవిద్య దుస్సాధ్యంబని యెఱిఁగి యీబ్రాహ్మణవేషంబున మిమ్ము గొలిచితి. ఈనాకపటప్రవర్తనంబున నాత్మలాభంబుగోరితి గాని పరనాశంబు గోరినవాఁడను గాను. నన్ను రక్షింపుము. శరణన్న వాని శపించుట మీవంటి యుత్తమబ్రాహ్మణుల కుచితము గాదు. (పాదములఁ బడును.)

పర — అబ్రాహ్మణుల కస్త్రవిద్యోపదేశంబు గావింపనని నా తాల్చినప్రతిజ్ఞను నీ వీకపటరూపంబున భంగపఱచితివి. కావున నీకు శాపమే తగినది! అయినను నీప్రార్థనంబునకు ఫలితంబుగ నాకడ నీవు నేర్చినశరవిద్యయంతయు ముందుసంభవింపఁబోవు కురుపాండవ మహాసంగ్రామంబున నొక్కదినంబున నీకరగతంబై యుండును. పొమ్ము. ఇంకనన్ను విశేషంబుగ పీడింపకుము. కాదేని నేనే నీసమీపమునుండితొలఁగెదను. (నిష్క్రమించును.)

కర్ణ—(తన) కీడులో మేలయ్యె. కటకటా !

గీ. ప్రథమకబళాన మక్షికాపాత మన్న
రీతి తొలియత్న మిటు నన్ను గోతఁ ద్రోసె;
కర్ణజీవితనవనాటకమున కిటుల
నాంది యయ్యె నింకేగతి ముందు గలదొ ?

(నిష్క్రమించును.)

౨—దృశ్యము—హాస్తినాపురవీధి.

[శంకిని యను బ్రాహ్మణస్త్రీ ప్రవేశించును]

శం—"అత్తలేనికోడ లుత్తమురాలు; కోడలులేనత్త గుణవంతురాలు." అనుసామెత మాయింట నిజమైనది. నాపేరు శంకినియైన మాయత్తపేరు లంకిని. మాగుణములను చిన్ననాఁడే కనిపెట్టినట్లు మాపెద్ద లింతచక్కని పేరులు బెట్టిరి. ప్రాతఃసమయము మొదలస్తమయమువఱకు నన్ను సాధించుటే యుద్యోగముగాఁగల మా యత్తముండ దౌడ లొక్కమారుగ దగ్గరబడకున్నవిగదా!" అత్త యొకయింటికోడలే" యనుట మఱచినదికాఁబోలును! "వృద్ధనారీపతివ్రత" యనునట్లు తల తెల్లఁబడిన తలఁపులు చల్లఁబడినవా? నేను నూరాకులు చదివితినో యీగయ్యాళిగంప నూటపది చదివినది. కానీ—కానీ—ఇప్పటికి గడచి గట్టునఁబడినదా? "కోడలా కోక నలిగినదేమనిన అత్తా నీవీపున బూడిదయే" మని యనుగనా? పిసినిగొట్టుమామ పిల్లికి పిడచ వేయనప్పుడు భర్తసంపాదన బండిచక్రమైనప్పుడు ఏపాట్లుబడకున్న నెట్లుగడచును? ఏదియెట్లైనఁగాని నాయత్త ఉండనీ మండనీ ఈదినమున నాకీగిన్నె నిచ్చి మంచినేయి తెమ్మని వీథికిఁబంపుటచే నాకు పండువగా నున్నది. అందందుదిఱుగు నందగాండ్రు వందలకొలఁది నాకనువిందుచేయుచున్నారు. పరివిధులు తిరిగి తీరికయయినపు డింటికిఁ బోవుదును. (నిష్క్రమించును.)

[శరచాపములతో కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

క—(తనలో) పరశురామదత్తమగుదివ్యాస్త్రవిద్య శత్రుసంహారమునకు గాకున్నను మిత్రసమ్మోదనమున కీవిధముగా ననుకూలమయినను నామదికి శాంతము గలుగకున్నది.

గీ. పరశురామదత్త బహుశాస్త్రవిదుఁ డని
పార్థు గెలుచుమేటి బంటటంచు
రాజవరులయెదుట రారాజు పలుమారు
పొగడ నామనంబు పొంగులు మిగుల.

శాపవృత్తాంతంబు రారాజున కెక్కనా తెలియించిందునా ఊఁ! తొందరయేల? ఇటులే యభ్యాసము మానకుంటినా ఒకవేళ శాపము వృథయైపోవగూడదా? కావున తొందరపడి యీమాట రారాజున కెఱిఁగింపను. అభ్యాసమును మానను. ఇప్పటివఱకేదియు మఱపునకు రాలేదుగదా? చూతము (శరము వదలుచు నిష్క్రమించును.)

శంకి—(కర్ణునివంకకే చూచుచు నేతిగిన్నెతో ప్రవేశించి రాయితగిలి క్రింద గిన్నెతో పడుచున్నది.)

అయ్యయ్యో! పాడురాయి కాలికిఁదగిలినందున గిన్నెడునేయి యొలికిపోయినది. అందగాఁడగు కర్ణుఁడు కంటఁబడినంతనే నాకేమికను బడుచున్నదో ఎచ్చటనడచుచుంటినో తెలియరాని కామవికారము తలకెక్కెను. అయ్యో! ఈతఁడు శూద్రుఁడు, నేను బ్రాహ్మణిని. ఈ విచిత్రదాంపత్యమేమి? ఊఁ! గొంగళిలో నన్నము తినుచు మెతుకుల లో వెంట్రుక లేరనేల? శూద్రుఁడో బ్రాహ్మణుఁడో నాకంటి కందము గనున్నవాఁడే నామగఁడు. ఆహాహా! ఎంత యందమైనవాఁడమ్మా! సహజకవచకుండలములతో నెట్లు వెలుగుచున్నాఁడు. (మొగమునకు చేయియడ్డము పెట్టుకొని చూచుచు) అయ్యయ్యో పాడుకొంప లణ్డు వచ్చినవి. ఆమలుపు తిరిగిన కనబడునేమో (గిన్నెచూచి) అయ్యో

ఇంతకు నేతి మాట యేమి? గయ్యాళిగంపయగు నాయత్త లంకినితో నేమని చెప్పి దాటుకొందును. ఇందులకే పెద్దలు "రంకాడ నేర్చినది బొంకాడ నేర్వవలయు" నని వేదవాక్యముగఁ జెప్పిరి.

లంకి—(ప్రి) సందుమళ్ళినదో సాయంకాలమున కేకవాయిల్లు చేరుట! దీనిపుట్టినిల్లు బూడిదలో కలసిపోను. దీని పుత్త్రలోఁబుట్టిన బుద్ధిపుల్లలతోఁగాని పోవునట్లు లేదు. పదిమంది చూచుచున్నారనియైన నదరు లేదు. బెదరు లేదు. నే నేమైన ననుటకైన—నాబుద్ధిమాత్రము బుగ్గియయి చచ్చినదా? దాని ననఁబోవఁగా—మనస్సే చెడిపోవుచుండును. పెద్దముండను గనుక యొకరికి దొరుకకుండ రోజులు వెళ్ళబుచ్చుకొనుచున్నాను. పొద్దున నేతికి పంపితిని. రెండుజాములుం దాట వచ్చినది. వండిపెట్టినపిండాకూడు చల్లారిపోయినది. దీనిశ్రాద్ధముంకను చెట్టుక్రింద పెట్టుకొనలేదు. ఓసీ! శంకినీ! శంకినీ!

శంకి—(స్వగ) శంకినీ శంకినీ యని పిలుచుచు మాలంకిని రానేవచ్చినది. (ఎదురుగ వచ్చి) అత్తా! రెండుజాములు దాటి మొండలో నెక్కడకుఁ బోవుచున్నారమ్మా?

లంకి—ఓసీ! తిరుగుబోతా! ఇంతసేపేమిచేయుచుంటివే? నీ కేయందగాఁడైన దారిలో కనఁబడ లేదుగదా!

శంకి—అత్తా! అత్తా! పాడుగొల్లముండ—

లంకి—గొల్లముండ గోదావరిలో కలువనీ! నీ కీయాలస్య మేమి? అంతవిపరీతపుపెత్తనములా? నేను మాత్రము మొదటితో మాటలాడిరాలేదు! రెండుజాములు జేసితివా?

శంకి—గొల్లముండ కాచినవేడినేయి కొలతునన్నది. చల్లారినదాక నిలువుమంటిని. ఆలస్యమయినది.

లంకి—ఏది? ఏది? కంపు లేదుగదా! తిన్నగాఁ జూచితివా? పూసకట్టినదేనా? క్రొవ్వుకలిసిన కోమటినేయి కాదుకదా?

శంకి—సరి. సరి. ఈపంచాయతీ వీధిలోననేనా ? ఇంటి
పదండి. చూపుదును.

లంకి—ఇంటికిపోయినదాక చూడనేకూడదా ? చూపన్నె
జూపు. ఏకంపునేయిఁ దెచ్చితివో? దీనితో పదిరోజులు గడు
వలెను.

లంకి—ఆఁ ! ఆఁ ! ఎంతఘాటు. కర్పూరమువంటి నేయి.

లంకి—ఏది ? ఏది ?

శంకి—(గిన్నె బోర్లించిచూపును.)

లంకి—మండువేసవిలో రెండుజాములవేళ. నింతగట్టిగా నెట్ల
పేరుకొన్నదే! గేదె నేయి కాఁబోలును!

శంకి—సరేలెండు ! ఆవునెయ్యి; ఇంత దూరముపోయి గే
నేయి తెత్తునా ?

లంకి—ఏదీ! గిన్నెలోపల చూడనిమ్మా, అట్లు గిరగిరఁ ద్రిప్ప
కొందు వేమి? అంత తెల్లఁగా నున్నదేమే?

శంకి—మీఁది మరీ.విపరీత మమ్మా ! రాతి వెండిగిన్నెలో
తెల్లఁగానుండక పచ్చగానుండునటమ్మా ?

లంకి—అయ్యో ! గ్రహచారమా? నేయియుండఁగా, గిన్నె
లోపల నెట్లు కనఁబడునే!

శంకి—నేయి యిఁక గిన్నెలో నట్లేయున్నదా మీకోసరమ
వట్టిగిన్నెయే.

లంకి—ఓసి నీయమ్మ చచ్చిపోను. పొద్దునత్తిమీఁదికి వ
వది. ఇంకను నేయితేక, వీథులలో నాడుచుంటివా!

శంకి—ఆఁ! ఆఁ ! తిట్టకు; నేను మంచిదాననుగాను. నే
వీధివెంట నేయిఁదెచ్చుచున్నట్లెందఱి సాక్ష్యము కావలెను ?

లంకి—అయ్యో ! నీనాటకము లూరిలో నెఱుఁగని

రెవ్వరు ? ఇట్టి నీకు సాక్ష్యముల కేమి కొదవ ? నేనే తెచ్చుకొం దును; నీపని పాడైనట్లున్నది. ఆపైక మిఱుపార వేయి.

శంకి—పైకము నేయియిచ్చిన గొల్లదాని మొగమునఁ బార వేసితిని.

లంకి—మఱి నేయి యెవ్వతె మొగమునఁ బారఁబోసితివి.

శంకి—భూదేవి మొగమున.

లంకి—జాఱిపడితివా ? అ శ్లేష్మరాజా ? నీవే కన్నులు నెత్తి పైఁ బెట్టుకొనివచ్చిపడితివా? ఎవరైన నడ్డమువచ్చి నీవు పడుటకుఁ గారణమయిరా !

శంకి—ఒకమహాపురుషుఁ డడ్డువచ్చినాఁడు. చెప్పుమందువా ?

లంకి—ఎవఁడే నీరంకుమగఁడు ?

శంకి—నీవేమన్నను నాకు సంతోషమే! కర్ణుఁడు వచ్చినాఁడు.

లంకి—(కోపముతో) ఓసీ! సూతకులకళంక! కర్ణ! నీయాగడంబు మావంటిబీదయిల్లాండ్రమెడలనే చూపవలసివచ్చెనా ? ఇంతయాగడమా ! ఇంతయరాజకమా ! ఈహస్తినాపురమున, నీ మిడిసిపాటణంచుపాటిధర్మవేత్తలు లేరనితలఁచితివా ! ఇది శ్మశాన మనుకొంటివా ? ఇట్లన్యాయకార్యములకు పాలయిననీ కన్యాయమరణము దాపురింపకుండునా ? నీయాగడములు, పూజ్యులగుబ్రాహ్మణ స్త్రీలమెడలనా ? మానేయి మాకిమ్ము; లేదా భీష్మద్రోణాదులగు పెద్దలతోనైన, ధృతరాష్ట్రాధిభూపులతోనైనఁ జెప్పి తలవాయఁ బెట్టింతుము.

శంకి—అత్తా! వినువిను; రాజభటు లేమో యనుచున్నారు.

(తెరలో)

ఓవృద్ధబ్రాహ్మణి ! నోరు సంభాళించుకొనుము నీమాటలు విని, కర్ణుఁ డిటు లేవచ్చుచున్నాఁడు.

లంకి——రానిమ్ము. నిలువఁబెట్టి యాతని మొగమునసే యడి గెదను.

(కర్ణుఁడు శరచాపయుక్తుఁడై ప్ర.)

కర్ణ——కటకటా! ఉరిసినపుండుపై కారము చల్లినట్లు మరల నిదియేమి?

మ. పరహింసాగుణలేశదూరమగు, మద్భావంబుఁ జింతింపకే,
తరుణీరత్న మొకర్తు సాహసము నాత్మం దాల్చి దూషించెఁ గా
యరరే! గంధగజేంద్ర మెత్తువడ, తిర్యగ్జంతువేదో యఘు
శ్చరణం జేసెనటన్నరీతిగద, మచ్ఛాపాహతిం గాంచఁగన్.

ఆవృద్ధబ్రాహ్మణియందు నేనేమిదోషముగావించితినో కను గొందును.

లంకి——ఓరిదుర్మతీ! ఇంకను నసుగులో నసుగునై చుకొని పడచివచ్చెదవేమి? పాపము చేసినందుననే నీకు మొగము చెల్లుట లేదు.

క——(తనలో) ఓహో! ఎంతయవమానుషసంభాషణము. (ప్ర) అమ్మా! నాయపరాధమేమి?

లంకి——ఇంకను మోసగించి నన్ను కుపితురాలినిగాఁ జేయ జూడకుము. నీవుచేసినదాని నింతలోననే మఱచితివా?

కర్ణ——శాపబలంబున నంతయు మఱపునకే వచ్చుచున్నది.

లంకి——శాపబలమా! బ్రాహ్మణులయెడఁ జేసినపాపఫలమా?

కర్ణ——హరహరా! అంతపాప మెవ్వరుచేసిరి?

లంకి——ఎవరోయైన నీప్రస్తావనమెత్తనేల? నీవే.

కర్ణ——నేనేమిపాపము చేసితిని? దానికి పరిహారమేమి?

లంకి——కట్టుకొనిపోదగునంతరాజ్యమున్నదే! ఎవరు సంతో షింపవలెనని నీసాములుచట్టుబండలు గారడివానివలె నడివీధినఁ బెట్టితివి?

కర్ణ——ఆఁ ఏమి! నాశరకాండములవలన నెవ్వరికైన బాధగలి

గనాయేమి ! అమ్మా ! ఇది ప్రకృతివిరుద్ధముసుమా !

ఆ. శరము గుఱినిఁదప్ప శపియించె నొక్కఁడు
ద్విజుఁడట గానటంచుఁ దిట్టె నొకఁడు
శాపకుంచితములు శస్త్రంబు లివిగో ! మీ
కెటుల హానిగూర్చు నీశరములు ?

లంకి—ఎంతశాపతప్తములైన నాఁకువారిని బాధింపఁజాలవని తలంచితివా ?

క—పూవులవోలె మెత్తనైననాబాణము లెట్లు బాధించును ?

శంకి—(తన) ఆపూవుబాణములే నన్ను బాధించినవి !

లంకి—నాకు వేఱుమాటలేల ? నానేయి నాకిమ్ము ! పోయెదను. నీబాణములు నీయందే యుండనిమ్ము.

క—నేయియేమి ?

లంకి—ఈయుత్తమురాలగునాకోడలిని బలాత్కరించి చేతిలోని నేతి నొలుకఁబోసి నేయియేమనుట నీకేమిన్యాయము ?

క—(చెవులు మూసికొని) హరహరా ! విప్రవధూబలాత్కారపాపం బొకటి నాతలపైఁ బడినదా ! ఓయమ్మ ! నే నట్టివాఁడను గాను.

ఆ. ఇంటనున్న భార్య నేలుకోలేక నా
యతివ నితరు లేల నప్పగించి
పరులసతులకొఱకు పరితాపపడుచుండు
వెంగళప్ప లవని వేనవేలు.

లంకి—ఏమే శంకినీ ఈతఁడు నిన్ను బలాత్కరించినమాట నిజముకాకున్న నేయి యెటులొలికినదే ?

శంకి—శరవిద్య నభ్యసించుచున్న యీతనిజూచుచు నడుచుచున్న నేనే క్రిందబడితిని.

క—ఔరా ! ఇంతమాత్రమునకా నాకీభూసురశాపవాక్కు ?

లంకి—నీ కింతమాత్రముగ నున్నదేమి ?

క—పోయినది గిన్నెడునేయికదా? మూల్యమిమ్మన్న నీయ కుందునా ?

లంకి—ఇంతయెండవేళ నాకు మూల్యమిచ్చెదవా ? నీమూల్యము మృతనష్టమైపోవును. ఎవ్వరీయెండలో మరలఁగూదవవాటికకుఁ జచ్చువారు ?

క—అమ్మా ! కోపమువలదు. నేయినేయే యిచ్చెదను. రండు. నేయియొలికినప్రదేశ మెక్కడ ?

శంకి—ఇదిగో నిక్కడ ! (తనలో) ఒలికిననేతికి బదులుగ నొక్కకౌఁగిలి యీయరాదా ?

క—(నేలపిడిచి నేయితీసియిచ్చుచున్నాఁడు) ఓయమ్మలారా ! సంతృప్తులైతిరా ? ఇఁక మీనెలవుల కరుఁగుడు.

లం—ఓసీ శంకిసీ ! నీమూలమున నెంతకష్టము వచ్చినదో చూడు ! బలవంతుఁడైనందున మననేయి మనకువచ్చెను. లేకున్న దండుగయేకదా ! నీకెప్పు డింక బుద్ధివచ్చునే ?

శంకి—ఇఁక మనకు బుద్ధివచ్చుటెక్కడ ? పుల్లల్లుపిద్దమైన పుడే పద పద. (ఇద్దఱు నిష్క్రమింతురు.)

క—కాలము విపరీతంబైనపు డిట్టివేకదా ప్రాప్తములగుచుండును. తమంతట పైఁబడుచున్నయీశాపవాక్యములు నాజన్మదోషజనితములుగాఁ దోఁచుచున్నవి. కాకున్న నిటులుండునా ?

ఆ. అల్లభార్గవునకు నపరాధ మింతైనఁ
దలపకున్నఁ గల్గె దారుణంబు
విప్రసతులమాట విన్నమైన నెఱుఁగ, నిం
కెట్టిఘోరములునుఁ బుట్టఁగలవో !

(తెరలో)

ఓరోరి దుర్మదాంధకారపరిమత్తహృదయ ! సూతకులాధమ ! రాధేయ ! నిర్నిమిత్తముగ, నిరపరాధనగు నన్ను పిండిపీడించిచేరెను నేయి శాలికు సర్వసహమాదేవినగు నన్ను నయితము బాధించి, యాగ్రహా పూరితంగాఁ జేసితివిగదా! సంగ్రామకాలంబున, నీరథచక్రము పలు మాఱు వాత్రోఁ గ్రుంగుఁగాక !

కర్ణు—(విని) కటకటా ! తా నొకటిదలఁప దైవ మొక్కటి తలఁచె. సర్వంభరయగు భూమిదేవియు నాచేష్టను సైరించి భరింపఁ జాలకపోయెనుగా ! కానిమ్ము. సర్వశాపంబులకు నొడిగొగ్గితి! పాండవులే విజయులగుదురని తోఁచుచున్నది !.......................ఊఁ! కానిమ్ము. ఆచంద్రతారార్కస్థాయియై. నాదానగుణంబుమాత్రము నాయందునిలచుగాక ! శాపంబులచే నాశౌర్యము నమసిన నసుయుఁ గాక ! దానవీరకర్ణవిఖ్యాతిచే నే మృతజీవితుఁడ నగుదుఁగాక !

(నిష్క్రమించును.)

౭. దృశ్యము—వేదవ్యాసుని ఆశ్రమము.

(వేదవ్యాసుఁడు జపముచేసికొనుచుండఁగా దివ్యదృష్టిలో లాక్షాగృహదహనము కనఁబడుచున్నది.)

వ్యాసు—(ఆగ్రహముతో లేచి) ఆహా ! ఏమి యీయాగడము ! ఏమి యీప్రళయకాలము ? ఏమి యీవినాశసమయము ! దుష్టులగు కురుకుమారులు, శకునిమాయాభిప్రాయప్రేరితులైధర్మాత్ములగు పాండుకుమారవర్గంబునెల్ల వారణావతముం జేర్చియందు కపటంబున నొక్కలక్కయిల్లు నిర్మించి కుంతీసహితులగు పంచపాండవుల నందు దారుణాగ్నికీలామాలికలలోన భస్మీపటలము గావించిరిగా ! సింహపరాక్రముండగు భీమసేనుండు, దుర్దమప్రబలభుజాదండంబున మాతాసహోదరపంచకము నావలకుఁ గొనిపోవకుండిన నెంతమోసము వాటి

ల్లియుండును ? ఎంతనాశనమై యుండును ? ఎంతదుష్కర్మపరిపాక మెసంగియుండును ? కృతత్రేతాయుగంబులు తమంతటచల్లగా జరిగినవి. ద్వాపరంబున కంతంబగునీసమయంబున నిట్టి మహోత్పాతంబులు రాఁబోవు కలియుగధర్మంబును సూచించుచున్నవి ! ఓ ధర్మదేవతా ! తల్లీ ! శాతింౘరులు జనించినీకాళ్లువిఱుగఁగొట్టుచుండి రాకే ! ఆహా ! పాపులగు కౌరవులమూలమున నిర్దోషులగు పాండవుల కెట్టియిడుమ లుద్భవిల్లుచున్నవి ! (ఆలోచించి) ఇంకను వీరియాగడంబులను, దివ్యనేత్రంబుల దిలకించెదఁ గాక !

[తిరిగి జపముచేసికొనుచుండగా ద్రౌపదీ వస్త్రాపహారణము కనబడును.]

శే ! దురాత్ములారా ! ద్రౌపదీకేశాంబరాకర్షణమహాపాతకులారా ! పాండవవధూకచాకర్షణకలుషాత్ములారా ! మీవినాశకాలములు సమీపించినవి లెండు ! మీసతులవైధవ్యంబులకు వ్యవధిలేదు లెండు ! ఓరోరి నిర్భాగ్యసోదరశతకంబులారా! విలయసాగరంబు ఘూర్ణిల్లి జనపదనానావనంబులతోడ, బ్రహ్మాండభాండంబుల ముంచి లలించి యంతమందించు తెఱంగున, మహాశాంతస్వరూపుఁడగు ధర్మరాజుక్రోధంబు కలఁగి యుప్పెనయై మిమ్ము ముంపకమున్నే మెలకువఁ దెచ్చుకొనుఁడు. సంగ్రామప్రసిద్ధభీమస్వరూపమై యమగదాదండసాదృశభీమగదాదండముమీనూర్వురిశిరములు ఫకఫక్కనబ్రద్దలు సేయకమున్నే మీదురాగతములను మానుఁడు. అర్జునమహాపన్నగము నాలుకలుగోరుచు విషాగ్నులను బుస్సుబుస్సున మీపై విడువకమున్నే సజ్జనవృత్తినవలంబింపుఁడు ! వసంతకాలమధ్యమున గలగలలాడు మహారణ్యములందలికారుచిచ్చులవలె చెలరేఁగి, నకుల సహదేవదావానలకీలలు మిమ్ముఁగాల్చి బూడిసేయకమున్నే, రాక్షసమతమును వదలుఁడు. ఆహా నిరాటంకముగ, నిర్భయముగ నిస్సంశయముగ, మానినియనక, ఏకవస్త్రయనక చీరలొలువ, నాపాంచాలి

బొటబొటఁ గన్నీరువిడువ, నొక్కొకబాష్పబిందు వొక్కొకపెను భూతమై మిమ్ములను జన్మజన్మాంతరములు వదలకుండ, పీడింప నారంభింపకమున్నె గతమునకై ద్విశతకపోలంబులను దాడనముఁ గావించు కొనుఁడు (స్మృతిగల్గి) హా! ఏమిది? కోపావేశంబున మాటాడు చుంటిని! ఇం దెవ్వరును లేరే! ఈదారుణచర్యల నింకనుఁ బరికించెదం

(జపముచేసికొనుచుండ పాండవవనవాసము శమీవృ
క్షము కనఁబడును.)

హా! ఇఁకేమిసేయుదును? ఎవరినందును? ఎవరిని దూషింతును? ద్యూతప్రియుండగు ధర్మరాజును మాయాదురోదరంబున శకునిచే నోడింపఁజేసి, దురాత్ముఁడగుదుర్యోధనుఁడు వారలకు పండ్రెండేండ్ల వనవాసము నొక్కయే డజ్ఞాతవాసంబును నిర్మించెఁగా? కలుష కర్ముఁడు.........ఇఁక ధర్మరాజు ధర్మబుద్ధియేల? భీమపరాక్రమ వినియోగ మేమి? అర్జునవీర్యవిజృంభణఫలమేమి? నకులసహదేవ సత్త్వంబులేల? ఇఁక ధర్మ మెక్కడ? అధర్మ మెక్కడ? పుణ్యమేది? పాపమేది? ప్రళయకాలంబునఁ జతుర్దశభువనంబు లేకమైన తెఱంగున సర్వప్రపంచమును మాయాసంఛన్నంబయ్యె! దైవము లేఁడే? పాపపుణ్యంబుల విభజించి, ధర్మస్థాపన మొనరింపఁడే? కలి మాయలఁ బటాపంచలుగా వింపఁడే? లోకములం బాలింపఁడే? భూభారనివారణార్థము కృష్ణరూపంబున నవతరించిన నారాయణుం డేల కన్నులుమూసెను. ధర్మమూర్తులగు పాండవులను రక్షించి కురుకులంబును శిక్షింపకున్న నింక తా నెందులకు?............ఆహా! కన్నుల నీదురంతముల వీక్షింపఁజాల? వీక్షించి సహింపఁజాల? కురుకులంబు నెల్ల నాశాపాగ్నిచే భస్మీభూతము గావించెద. ఆవల పాపమురానిమ్ము, పుణ్యము రానిమ్ము.

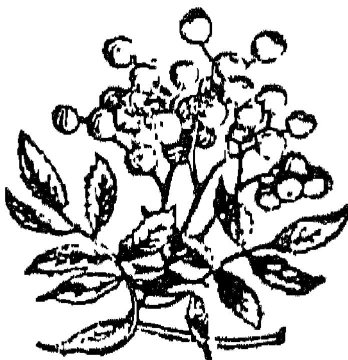
[కృష్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

కృ—వ్యాసభగవానుఁడా! శాంతింపుము- శాంతింపుము! ఏటి కీయాగ్రహము! ఏటి కీకోలాహలము!

వ్యా—శ్రీకృష్ణా! ఏమి యిది? పాండవకుంలంబునకు గల్గిన దురంతముల నీక్షింపవే? ఇట్లు నిశ్చింతతో నుండఁదగునా? ఆగ్రహ మేటికి నెదవేల? ఇంతకన్న నాగ్రహసమయ మేది?

కృ—వ్యాసమునీంద్రా! ఆగ్రహమన్న నేమనుకొంటిరి? మీరందునది యిదియే, సత్యాగ్రహమనియా మీయభిప్రాయము? పాండుధరాకళత్రునినందనులు, ధర్మపాశబద్ధులై దుఃఖంబు నాత్మను దిగమ్రింగి కష్టములను సహించుచుండిరి. ఇదియే సత్యాగ్రహము! మీరును పరమపూజ్యమగు సత్యాగ్రహముం దాల్చి వేచియుండవల యును. పాండవులు దివ్యసత్యాగ్రహవిశేషమున తమరాజ్యమునంద గలరు. వారి యాత్మశక్తిబలంబుననే, కురువంశంబు నిర్మూలమగును. మన ప్రయత్నములు కాలప్రవాహము నెదుర్కొనఁజాలవు! ఏటి కీనిరర్థ కాగ్రహమును వహించెదరు!

వ్యా—మహాత్మా! శ్రీకృష్ణదేవ! ధన్యాత్ముఁడనైతిని. సత్యాగ్రహధర్మంబు చక్కఁగా నుపదేశించితిరి. క్రోధముం దాల్చి చెకలినైతిని. క్షమింపుఁడు. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

దానవీరకర్ణ.

తృతీయాంకము.

---

౧ వ దృశ్యము—కుంతిగృహము.

(అంతట కుంతి విచారముతో ప్ర)

కుంతి—(స్వ) కటకటా! మాలదైవమా! అంతటిపాండురాజున కిల్లాలనై లోకంబులను గడగడలాడించు నేర్పుగలపాండవులకుం దల్లినై పరుల పంచలం బడియుండుమని నానుదుట వ్రాసితివా! నాకు వారలందైన నొక్కనియదృష్టమైన శుభప్రదముగ నుండఁగూడదా? అందరికిని లోకకతీరుననే కావలయునా? కృష్ణా! దీనబాంధవ! బాంధవులమైనమమ్ము సుంతైనఁ గరుణింపక పాపాత్ములగు కౌరవులకే యభ్యుదయములఁ గూర్చుచుంటివా?

(కృష్ణుఁడు ప్రవేశించును.)

కృ—అత్తా! కృష్ణుఁడు నమస్కరించుచున్నాఁడు.

కుం—ఆయుష్మంతుఁడవు గమ్ము. బాలకా! దీనవత్సలుండవగు పరమాత్ముఁడవైనకతంబునఁ గదా తలఁచినంతనే ప్రత్యక్షమైతివి? ఇట్టిదయామయుండవగునీకు నీమేనబావలపై నేల కారుణ్యము నశించెనో?

కృ—అట్లెవ్వరు చెప్పిరి?

కుం—చెప్పవలయునా యితరులు? అధర్మద్యూతమున శకుని రెండవమారు నాయగ్రసుతుని పదభ్రష్టునిఁ జేసి పండ్రెండేండ్లు వన

వాసము నొకయేఁ డజ్ఞాతవాసము ఘటింపనియమించి ధర్మపాశబద్ధు నిఁ జేసిపంపుట జూచుచు మిన్నకుంటివిగాని నీచకార్యయుధంబునకీ కౌరవు లెంతటివారు? అటుకఁ దాల్చినఁ బ్రియంబు ఘటింప (జే యఁజాలు ధర్మప్రవర్తి యగుయుధిష్ఠిరమూర్తియు భుజాదండమాత్ర విచలీకృతసమస్తభువనుఁ డగువృకోధరుఁడును సమంచితధనుశ్శాస్త్ర ప్రవీణుఁడగు పార్థుఁడును శతృగజ కంఠీరవులగు నకులసహదేవులును నిరర్థకులై కన్నుల నీరునిండ విరోధులానందమున సౌధాగ్రములఁ జూచుచుండ దమవెంట పాంచాలి దీనవదనయై దుశ్శాసనుండు నిండుసభలో లాగివిడచినకచభారంబు జీరాడ నడువ నడపులకరుగరే వాసుదేవ! ఈకార్యంబులెల్ల నీయుపేక్షవలన జరిగె! కాని మనసారఁ దలంచిన నీవలనఁ గలుగనికార్యంబులు గలవె.

[విదురుఁడు ప్రవేశించును.]

విదు—చాలును. పాండుమహీశ్వరపట్టమహిషీ! చాలును నీదుర్వాదము! పాండవైకజీవనుఁడగు కృష్ణపరమాత్ము నెట్టికపటిగాఁ దలంచితివి? ఈనిరర్థకనిందా పరిభాషణంబుల కీయదుసింహముతగదు. తగనివిధంబున నీమాధవుఁ బరిశోషించుచుంటివేమి? సదా దయా స్వభావుఁడగునీగోపాలబాలుని తోడునీడ లేనివాడు పాండుపంచకంబు, క్షణక్షణ ప్రాణసంశయసహితమని నమ్మెను. లాక్షాగృహమునఁ జిక్కువడిననీవు నీకుమారపంచకంబుతోడ, పరిరక్షితవగుట యీమహాత్ముని కృపారసంబుననే! పాంచాలీవస్త్రాపహరణంబుసలుపునెడల కురుకులంబెల్లవిస్మయభీతచేతస్కమైదిక్కులఁ బార, నక్షయచేలంబుఁ బ్రసాదించినదియు నీదేవదేవదేవుఁడే! ఎట్టి ఘనవిపత్పరంపరలుచుట్టు ముట్టిన, నెట్లు రక్షింపవలయునో తగుసమయము నెఱింగి పాండవులఁ గంటికిరెప్పవలెనరయు నీదయాసముద్రుఁడు నిన్ను దయఁదలంపఁడే?

కుంతి—జ్ఞాననిధురా! విదురా! నీవంచించిన చందము నెఱుం

గని మందు రాలనుగాను. అయినను స్వతంత్రుఁడగు మేనల్లుఁడు గావున నించుక నిష్ఠురమాడితి. ఇది యాతనియెడల నపచారంబగునే? ధర్మ పక్షముఁబూని సత్స్వభావుఁ డగుయశోదాకుమారుఁడే ధర్మము మానసంతదనుక నాకుమారులఁ గావఁ గామధేనువని తెలియని దాననా?

కృ—అత్తా! నీమేనల్లుఁడు తనబావమఱుదులపై నపేక్ష గలవాఁడుగాని యుపేక్షగలవాఁడు కాఁడు. పూర్వకర్మఫలం బెంతటి వారికైన ననుభవింపక తప్పునది కాదు. పాండవులునయితము తమ కర్మఫలానంతరమున సమస్తసుఖభోగంబుల ననుభవించి యీధరా తలంబున ననంత సామ్రాజ్యముం బరిపాలింపఁగలరు. కావున నీవు చింతఁదక్కి యుండుము.

కుంతి—గోపాలకుమారా! ఆగతానాగతవేదివగు నీపలుకు లన్యథాయగు టరుదు. ఐనను నేను పాండవవిజయంబునసంశయించు టకుఁ బ్రబలకారణ మొండు వేఱుగాఁగలదు.

కృష్ణ—అది యేమి?

కుంతి—కర్ణునిఁ దలంచి భీతిల్లెద.

కృ—ఔను. అది భయస్థానమే!

కుంతి—అట్లైన నాకుమారులు పరాజయముఁ గాంతురా!

కృ—ఈకృష్ణుఁడు లేనప్పుడు.

కుం—ఉపాయాంతరము?

కృ—తత్కార్యనిర్వహణంబు నాయం దుంపుము. కర్ణుని ప్రబలశాపాహతునిఁ జేసి నిర్వీర్యుం జేయుభారము నాది.

కుం—కృష్ణా! నీవు సర్వవిషయవేదివి! కర్ణుని మడియింతు వేని నాకు తీరనిపుత్రశోకము కలుగును. కావున నుభయపక్షేష్టవి

చ్ఛేదకంబుగ సంధి పొసఁగునేని యట్లు గావించి కురుపాండవుల నుద్ధరింపఁజూడుము.

కృ—పాండవమాతా ! కర్ణార్జునులు మిత్రులై భారతసంగ్రామము కడముట్టుట స్వప్నవృత్తాంతమని తోఁచుచున్నది.

కుం—కపటప్రపంచనాటక సూత్రధారి వగునీవు దలంచునెడలఁ గారాని దేమున్నది.

కృ—అమ్మా! నీవు చింతింపకుము. సాధ్యమైనంతవఱకు నేను సంధిచేయ యత్నించెద. అది సాధ్యముకాదేని కర్ణునైనఁ బాండవపక్షమునకు మరలింపఁ జూచెద. అదియుఁ గాకున్న పాండవవిజయంబే ధ్రువంబుఁ జేసెద. ఇఁక నీ వఱుగుము.

కుం—(నిష్క్రమించును.)

విదు—జగన్నాయకా ! "కర్ణునిఁ దలంచి భీతిల్లెద" నని కుంతీదేవియనుటయు నీవు "ఔను ! అది భయస్థానమే" యని పలికితివి. అనితరసులభమహామహిమాన్వితునకు నీకునైత మాసూతసూతి భయస్థాన మయ్యెనే?

కృ—విదురా ! ఆకర్ణుఁడు సామాన్యుఁడుగాఁడు. అతనిదానగుణంబు జగద్విశ్రాంతమయ్యెను. గోబ్రాహ్మణప్రీతిఁ గావించినందువలన దేవత లాతనియందు సంప్రీతులైరి. అట్టివానిని జయించుట దుస్సాధ్యంబని నామదికిఁ దోఁచెను.

విదు—గోపాలకృష్ణా ! అతఁ డంతటిదానకర్ణుఁ డగుట నిజమా?

కృ—"నిజమా ! యని సంశయింపనేల ? ఆతనివితరణశీలిత నీ కెఱుంగఁజేసెద సాధువేషంబులఁ దాల్చి మనమాతనికడ కరుగుదము రమ్మా.

విదు—అటులే చేయుదము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

౨ వ దృశ్యము.

[ప్రవేశము—కర్ణుఁడు. మంత్రిపరివారము.]

(నృత్యము జరిగినతరువాత)

కర్ణు—సచివచంద్రమా ! సప్తాహమునకై వచ్చినసమస్తజనులకును మర్యాదలు యథావిధిగ జరిగెనా !

మంత్రి—ప్రభువునానతి మరొకవిధ మెటులగును?

కర్ణు—విప్రులకు, సాధులకు, సన్మానసత్కారములు జరిగెనా? దక్షిణలు సంతృప్తిగ నొసంగఁబడినవా ?

మంత్రి—భాగ్యము.

(కృష్ణ, విదురులు, సాధువేషములతో ప్రవేశించుట.)

కృ—విదురా! చూడుము. ఆసింహాసనస్థుఁడగు మహాతేజశ్శాలియే కర్ణుఁడు; మన మీచాటుననుండి యీతనిపరిపాలనావిధానముం బరికింతము.

విదు—చిత్తము. (ఒకప్రక్కనుందురు.)

కర్ణు—అటుగ మఱచితి. మొన్నదక్షిణదేశమునుండి యజ్ఞభిక్షకై వచ్చినవిప్రులకోర్కెలు తీర్పఁబడినవా ?

మం—క్షమింపవలయు. వారింకను రాజప్రాసాదమునందే యున్నారు.

క—ఎందుచేత ?

మం—నెలదినములనుండియు నెడతెగనివర్షపాతము. ఆబ్రాహ్మణులు, యజ్ఞముచేయుదురఁట ! ఇంధనములు కావలయునఁట. వర్షములు వెనుకఁబట్టుదనుక నుండుమంటిని.

క—ఛీ! ఏమిపనిచేసితివి? మనయనుకూలసమయముకొఱకు విప్రకార్యములు నిలువవలయునా ? ఏమి నీబుద్ధిజాడ్యము ? నీలోభగుణంబు వదలవైతివిగదా ! ఈకర్ణుని "దేహి" యని యర్థించినవాఁడు నీవలన వ్యర్థుఁడు కావలయునా ?

కృ, వి—(విని తమలో సంజ్ఞలు చేసికొందురు)

మం—ఆజ్ఞ యెటులయిన నట్లు గావింతును.

క—ఆజ్యఘటంబు లేవియు మిగిలియుండలేదా ?

మం—జాగ్రత్తపఱచెదను.

క—పదివేల యాజ్యఘటంబుల నాబ్రాహ్మణుల కొసంగ పంపుము.

మం—చిత్తము.

క—శీఘ్రముగ ముందాపని కానిమ్ము; ఇంతివఱ కైన యాలస్యము చాలును.

మం—(వ్రాసి సేవకునకిచ్చి పంపును.)

క—నీకిదియే శాసనము. అర్థులవిషయమున నీ వేపనినిగాని స్వతంత్రించి చేయవలదు. ఏమందువా ?

చ. క్షితిసురకోటులన్ వధముసేయుటకన్న మధుద్రవంబు నా
యతిమతిఁ ద్రావుకన్న పలలాశనదోషముకన్న గోవధో
ద్ధితమగుపాపకార్యమునఁ దేలుటకన్న నసత్యదోషమే
యతితరమై నృపోత్తమ, కులాంతకకారణమై చెలంగెడున్.

సేవ—(ప్రవేశించి) మహాప్రభూ! కొందఱుపౌరులు దర్శనమపేక్షించి హజారమున వేచియున్నారు.

క—సత్వరము రానిమ్ము.

[కొందఱుపౌరులు ప్రవేశింతురు.]

1పౌరు—మహాప్రభూ! దిక్కులేనివారము; కాపాడవలయును

క—పౌరులారా! మీ కేమియాపద గలిగె ?

1పౌరు—బాబూ! ఏమిచెప్పుదుము! అతివృష్టిచే పొలములపైరులు మురిగిపోయినవి. దురంతక్షామము గల్గునని భయపడుచున్నాము. మాకొకదారిఁ గలిగింపకున్న బ్రదుకము.

క—సరే! రాజకీయముగ మీరు చెల్లించుచుండిన సిస్తులను మానెదము. తృప్తిఁ జెందితిరా?

1 పౌరు—మహారాజా! మీరు శిస్తులను మానెదరుగాని మాకు బ్రతుకుమార్గమేది? ఇంటనుండిన కొలఁదిధాన్యము విత్తనములకిందఁ జెరిగిపోయినది.

మం—మీరు సత్యమేవచించుచున్నారుగద?

క—మంత్రీ! ఇది యనాలోచితమగుప్రశ్న. అన్నృతము కలనైన నెఱుఁగని యమాయకులగు జానపదులని వారి మొగంబులే చెప్పుచుండుటలేదా? ఎవ్వరెవ్వరిపొలంబు లతివృష్టిచే నాశనము లయ్యెనో నీవుస్వయముగ విమర్శించి వారందఱకు సంవత్సరగ్రాసంబు లిప్పింపుము.

మం—భాగ్యము.

1 పౌ—మహారాజా! మీచల్లనిపరిపాలనము వేయేండ్లుండునుగాక!

2 పౌ—మహాప్రభూ! నామనవిగలదు.

క—ఏమి?

2 పౌ—నేను నిరుపేద నగుభూస్వామిని నాతండ్రి చచ్చినదిమొదలు భూములన్నియు ఋణప్రదాతలపాలైపోవ నొకభూఖండమును మిగుల్చుకొని, నాలుగేండ్లనుండి కాలముఁబుచ్చుచుంటిని. ఈసంవత్సర మీబ్రాహ్మణుఁడొకఁడు వచ్చి నాతండ్రి బ్రతికియున్నపుడిది తనకుదానముగ నిచ్చెననియు తానుకాశీయాత్రకరిగి యీవర్షమే వచ్చెననియుఁ దన కదిచెందవలయుననియుఁ జెప్పుచు దానపత్రముం జూపుచున్నాఁడు. నేను బహుకుటుంబీకుఁడను. మహారాజా! కేవల మీభూమిపై నాధారపడినవాఁడను. న్యాయము దయచేయవలయును.

క—ఏ దానశాసనము?

బ్రా—(పత్రము నిచ్చి) మహారాజా! బ్రాహ్మణుఁడను. బీద వాఁడను. న్యాయమూర్తులు—

క—జానపదుఁడా! ఇది నీతండ్రి వ్రాసినదేకదా?

బ్రా—మహారాజా! అందు సంశయములేదు.

2 పౌ—రాజేంద్రా! ఇదిమాకుటుంబ ముచ్ఛదినములలో నుం డినపుడు నాజనకుఁడు దానముగానిచ్చియుండెను. నాఁటనుండియు మాభుక్తమునందే యున్నది. అదిగాక, మాకుటుంబ మిపుడు చితికి పోయినది.

బ్రా—దానకర్ణుఁడవు మహాప్రభూ నాభూమి నాకిప్పింపుము. వీఁడు నాకుఁగాకుండ తిప్పించుకొనఁ జూచుచున్నాఁడు.

క—బ్రాహ్మణుఁడా! అల్లరిచేయకుము. అన్యాయ మెవ్వరి కినిఁ గలుగదు. ఇది కర్ణునిపరిపాలనమని యెఱుంగుము.

బ్రా—అట్లయిన శాంతించితిని.

క—జానపదుఁడా! ఎట్టికాలమున నెప్పుడు దత్తమైనను దానముదానమే! సత్యవాక్యమున కెన్నటికిని వికల్పము జఱుగఁజనదు. అదిగాక పితృశాసనమును నీవు చెల్లింపవలయును. నీ పీ క్షేత్రము నీవిప్రునకు విడువనేవలయు.

బ్రా—మహాప్రభూ! సూర్యచంద్రు లున్నంతకాలము మహేంద్రభోగము లనుభవింతువుగాక!

2 పౌ—అయ్యయ్యో! ఇంక నాబ్రతు కేమున్నది? నా బిడ్డలు చావవలసినదేనా?

కర్ణు—పౌరుఁడా! శాంతింపుము. ఈపత్త్రము ననుసరించి యాబ్రాహ్మణునకు నీ వైదుపుట్లభూమి నీయవలసియున్నది. కావున నీకు మేము పదిపుట్లభూమిని మాన్యముగా నిచ్చితిమి! వలయుస్థల మునఁ గొని యథేచ్ఛగా ననుభవింపుము పొమ్ము.

2 పౌ—నాతండ్రీ! నీయింట కనకాభిషేక మగునుగాక! నీ కడుపున మామిడిపండ్లవంటిబిడ్డలు పుట్టుదురుగాక!

క—పౌరులారా! ఇఁక మీరరుగుఁడు.

పౌ—చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు.)

క—మంత్రీ! కాలాతీతమయ్యె! సభ చాలింతమా?

మం—చిత్తము.

కృ—విదురా! ఈతఁడు సభ చాలించుచున్నటు లున్నది. మన కిదేసమయము.

విదు—అటులే కావింతము.

కృ, వి—విజయతాం, విజయతాం, రాజన్.

క—భూసురాశీర్వాదమును నమస్కారణపూర్వకముగఁ గై కొంటిని. మహాత్ములారా! ఈపీఠముల నాసీనులుగండు.

కృ, వి—(కూర్చుందురు.)

కృ—రాజా దానకర్ణుఁడవనివిఖ్యాతివిని బహు ప్రయత్నప్రయాసలకోర్చి దూరదేశమునుండివచ్చితిమి. పూజ్యులమగు సాధువులము. కేలుసాచి దేహి యని యర్థించుచున్నాము. మాకోరికలు దీర్పవలయును.

క—సాధూత్తములారా! ఇంతవఱకు కర్ణునిచే నిరాశనందిన యర్థులీభూతలమునఁ గలుగరు. తమ కోరిక నెఱిఁగింపుఁడు. ఎట్టిదైనఁ గాదనక తీర్చువాఁడ.

కృ—మహారాజా! మేము బదరికావనమున సత్రయాగముఁ దలపెట్టితిమి. మాసముదినములనుండియు నఖండవృష్టిగనున్నది. పొడి సమిధలు లభింపక బ్రాహ్మణకార్యము భంగమగునట్లు కనఁబడు చున్నది. మా కింతకన్న వేరుదానము లక్కఱలేదు. వదిబండ్లపొడిసమిధల నిప్పింపుము.

క — సచివోత్తమ! ఏమిచేయఁ వచ్చును?

మం — యజ్ఞవిషయమే మరలవచ్చెను. వర్షకాలముగదా!

క — ఆజ్యభాండములు గలవా?

మం — ఇప్పుడేకదా! పదివేలకు వాగ్దానమైనది. మరల, గావలయునన్న నసాధ్యము గాదా?

కృ — రాజా! ఈ యాగమునకు సమిధలే కావలయును. ఆజ్యము నిదివఱకే జాగ్రత్తపఱచితిమి.

క — సాధువులారా! మీ డెందంబులఁ గొందలంబందకుఁడు. చందనదారునిర్మితంబగు నీమందిరమును మత్కరప్రయోగకౌశలమునఁ గూలనేసి యిచ్చెద మీరీచందనకాష్ఠంబులనే యజ్ఞార్థము వినియోగింపఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

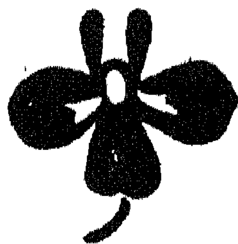
(కర్ణుఁడు చందనగృహమును కూలనేయును.)

అందఱు నిశ్చేష్టులగుదురు.

విశ్రాంతిసంకేతమగుయవనిక మెల్లగ వ్రాలును.

విశ్రాంతికాలము.

తృతీయాఙ్కమ్ - సంపూర్ణము.

దానవీరకర్ణ

చతుర్థాంకమ్.

౧ వ దృశ్యము—ద్వైతవనము.

[పాండవులు ద్రౌపది ప్రక్కన చారుఁడు]

ధర్మ—చారుఁడా! తరువాత నేమిజరిగినది?

చా—స్వామీ! అట్లుప్రయాణమైన మద్రరాజు తనమేనల్లుం డగునకులసహదేవులఁ గనుఁగొనుకోరికగల్గి కతిపయసేనాసహితుఁడై యీవంకకే వచ్చుచుండెను. ఈయెడను శల్యుండువచ్చినయెడల మేనల్లురయెడల మోహంబున జఱుగఁగలరణంబున పాండవపక్షము నే వహించుననియు భీమసేనునంతటివిక్రమముగలశల్యుఁడు తమయండ నుండిన సేమమనియుఁ దలపోసి దుర్యోధనుఁడు కపటవేషంబునువహించి శల్యుని వెంబడించెను.

భీము—కపటవేషంబు వహించెనుగా? ఓరీ! దుష్టదుర్యోధనా! ఇంకను నీకపటంబు విడువవైతివిగదరా?

మ. విసముం బెట్టితి; నీటఁ ద్రోసితివి; మహాభీలాగ్నులం గాల్చి మా
యసువుల్ ద్రీయఁ దలంచి తంతటనఁ దృప్తాత్ముండవుం గాక యీ
బిసజాతానన, ద్రౌపదీసతిని, నిర్భీతిం బరాభూతఁగా
నొసంగజేసితి వట్టి శల్యుఁడని నీ వూహించితే దుర్మతీ.

అర్జు—అన్నయ్యా! ఇప్పు డీయపస్తుతం బేల?

ద్రౌప—ఇంతేకద! మీయన్నదమ్ములపరితాపము ?

భీము—పాంచాలీ ! ఇంతేయనియా? ఔను. ఇప్పటికింతే— (మీసముతిప్పుచు)

గీ. ఈత్రయోదశవత్సరమాత్రదీక్ష
వదలఁ గానిమ్ము; నీవ చూచెదవుగాక
కురుకులసరస్సుఁ గలఁచి యీకుంజరంబు
దుంచు కురులను తామరతూండ్ల నెల్ల.

ధర్మ—తమ్ముఁడా! ఇప్పు డెవ్వరిపై నాగ్రహము? శాంతింపఁ గూడదా ? పాంచాలీ ! నీవును తగినటులాడుదానవే ? చారుఁడా ! కపటవేషంబున దుర్యోధనుఁ డేమిచేసెను? మాకు క్షేమైన హానిగల్గింప లేదుగద?

చా—ఉపకారము నపేక్షించినవాఁ డపకార మేలచేయును?

ధర్మ—ఎట్టియుపకార మపేక్షించెను?

చా—విన్నవించుచున్నాను. శల్యునిసైన్యంబుననే దుర్యోధను డొకసామాన్యభటునివేషంబున విహరించుచు శల్యుఁడు బస చేయుమార్గంబునందెల్ల చలువపందిళ్ళు, చలివేందిలు, పంచభక్ష్య సంయుతంబులగు భోజనంబులు, మార్గాయాసాపహారంబులకు వాహనంబులు, ననుకూలముగనుండునట్లు గావించుచుండెను.

ధర్మ—ఇది యెంతయుఁ జిత్రము! తరువాత,

చా—తరువాత, నొక్కనాఁడు మద్రరాజు సుఖాసీనుడై యుండి, "నా కీసుఖంబులు గూర్చుచున్న మహనీయుఁడు గాన్పించెనా నాశరీరంబిచ్చెద" నని పలుకఁ దటాలున దుర్యోధనుఁడు భట వేషంబుఁదీసివేసి, పాదములంబడి, "మామా ! సంగ్రామంబున నీ

సహాయము గావలయు” ననిపలికెనఁట! అంతట శల్యుఁడు ప్రీతుడై యాతని కావాగ్దానం బొసంగెనఁట!

ధ—(స్వ) ఔరా! ఎంతమోసగాఁడు సుయోధనుఁడు!

ఆ. ఖండనోక్తశస్త్రభాండారసామగ్రి
తోఁడ దారులందుగూడఁ గొట్టి
తగినబంధుజనులఁ దనపక్షమునఁ జేర్చు
కొన్నవాఁడెగదా సుయోధనుండు!

ఈతనియుద్యోగంబు మెచ్చఁదగియున్నది. దీని కేదేనిప్రతివిధానం బాలోచింపవలయు (ప్ర) చారుఁడా! ఇప్పుడు శల్యుఁడెక్కడఁ?

చా—మీకడకే వచ్చుచుండెను. ఇప్పటి కీయాశ్రమంబు చేరెననియే నాతలంపు.

[తెరలో]

యుధిష్ఠిరమహారాజా! మద్రరాజేంద్రులు వచ్చినారు.

ధర్మ—ఓహో! రానేవచ్చెను. చారుఁడా! నీ వింక నరుగుము. పాంచాలరాజపుత్రి! నీవును—తమ్ములారా! ఈతని నెదుర్కొందమురండు!

(ద్రౌప, చారు, వేర్వేర నిష్క్రమింతురు.)

(పాండవులెదురేగి శల్యునిఁదోడ్తెత్తురు. అందఱు నాసీనులగుదురు.)

శల్య—కటకటా! ఎట్టిస్థితిలో మిమ్ముఁ జూడఁగంటిని.

గీ. పాండుభూజాని మాబావ పరమపదముఁ
జేర మాద్రి మాసోదరిచితినిఁ జేర
నపుడు మాదేశయులను మిమ్ము నరసినాఁడ,
నేఁడు మరల మి మ్మాస్థితిఁ జూడఁగంటి.

దురాత్ములగు దుర్యోధనాదులు మిమ్ముఁబెట్టిన కష్టోదంతంబులనెల్ల నాలకించితిని. అయినను శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు మీయండనుండు దనుక మీకేయపజయమును గలుగదు.

భీ—మామా! అంతటిసానుభూతిగలవాఁడవు మరల సుయోధనునకు సహాయమగుదునని వాగ్దత్తముఁ జేసితివఁటగాదా!

ధ—అతఁడేమిచేయును! ఇది దుర్యోధనుని మోసముగదా!

శ—శమనాత్మజా! మీకీవార్త యెట్లుతెలసెను?

ధ—భగవదనుగ్రహమున సర్వవార్తలును దెలియుచునే యుండును.

శ—ధర్మజా! సుయోధనున కట్టివాగ్దానముచేయుట సత్యమేకాని, యందులకు భంగమురానిసహాయము మీకేది వలయు నన్నఁ గావింతును.

ధ—ధన్యాత్ముఁడ నైతిని. మామా! ముందు జఱుగఁబోవు కురుపాండవరణమందునఁ సూతపుత్రుఁడగు కర్ణునకు నిన్ను సారథిం గాఁజేసి మనయర్జునునిపైకంపుదురు. ఆసమయంబున నీవు కర్ణునకు నిరుత్సాహకరములగు వాక్యములనాడుచు, నాతనిమనంబు నెప్పటి కప్పుడు కలఁచివేయుచుండవలయును. ఇదియే నీవు నాకుఁ జేయఁదగిన యుపకారము!

శ—నిస్సంశయముగఁ గావింతును!

ధ—నేఁడు కడుసుదినము. మామా! ఎండఁబడివచ్చితిమి. భోజనసమయమైనది లెమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

౩ వ దృశ్యము.

(కుంతి ఒంటరిగ ప్రవేశించును.)

కుంతి—(స్వ) కటకటా! కన్యాత్వంబుననే దూర్వాసుండు నాపాలి కేలరావలయు! వచ్చినవాఁడంతతోఁబోక, మత్పూజల కానందించి, నాకామంత్రంబేల నుపదేశింపవలయు? ఉపదేశించినంతనే యూరకుండక గంగాతీరముం జేరి సూర్యునేల నారాధించితిని?... నా కాకుమారుఁడు వివాహపూర్వంబుననే కానీనుఁడై కలుగనేల? కన్నకడుపని కనికరింపక లోకపరివాదంబులకు భయపడి, దేదీప్యమానముగ కవచకుండములతో వెలుఁగు కన్నకుమారుని గంగ కర్పించితి. అట్టివాఁడు నాపుత్రుండని వెల్లడిచేతమన్న! లోకంబు నన్నెట్లు దూషించి తూలనాడునో యని సంశయము. వెల్లడింపకుండమన్న తెరలు తెరలై వెల్లువలై గర్భశోకమానందంతటను భరింపరాని మహాదుఃఖమేదియో సముత్పన్నంబై నాప్రాణంబులం దీయుచున్నది. ఎట్టి దుఃఖంబులనైన భరింపవచ్చును. ఎన్నియాపదలనైన నోర్వవచ్చును. గాని కటకటా!...............కడుపునఁగన్న కుమారుఁడు సకలలక్షణలక్షితాకారుఁడగు జ్యేష్ఠుఁడు. అట్టివానివి, శత్రుమిత్రభేదంబుమాని సర్వజనులును, సూతకులాధముఁడని దూషించుచు, దురంతనిందాగర్భవాగశనిపాతంబులబారి నాతనిఁ బడనేసిన నాదెంతటి శిలామయమానసమో వ్రీలకున్నదిగదా! మేలు!...............దుర్యోధనా! మేలు............స్నేహధర్మంబును చక్కఁగా నెఱింగితివి! నాప్రథమపుత్రుఁడగు కర్ణునాదరించిన నీవు మరణపర్యంతము సకలవైభవంబుల ననుభవింతువుగాక!............పూజ్యురాలవగు నోరాధా! కోటిసూర్యప్రభాభాసియగు కుమారునింగని గంగోదకంబున విడిచిన నాకన్న పెంచిపెద్దవానింజేసి, ముద్దుముచ్చట లనుభవించిన నీవుగదా యదృష్టవంతురాలవు! అకటకటా! నేనిపుడేమిచేయుదును? ఎటుచూ-

చినఁ గన్నకడు పేఁగదా! హా! మూలదైవమా! వేరుచేసిన కుమారు సంతతోఁ బోనీయక, శతృపక్షంబునఁ జేర్పవలయునా!............ అక్కటా! నేనింక పుత్రశోకంబు దిగమ్రింగి, యంగీకృతకార్యమును చేయనేవలయును.........మానసమా! ధైర్యమును వహింపుము. పుత్రమోహమా? నాదరికిరాకుము. అర్జున ప్రాణరక్షణార్థము కర్ణుని వదలనేవలయు. అయ్యో! ఇప్పుడు వదలుటేమి? ఏనాఁడు, పాపిని నగు నాకడుపునబుట్టెనో యానాఁడే విడనాడితిని. కర్ణార్జునులిద్దఱును నాకుమారులుగారు. కారు. ఎన్నడునుగారు. (కన్నులొత్తుకొని)

నాథా! త్రిదివాధినాథా! నీకుమారుఁడగు నర్జును, నీసంగ్రామంబున రక్షించుకొమ్ము.

—: దండకము :—

నాకాధిపాలా! సురానీకలోలా! శచీజీవకారుణ్యలీలావినోదా సముత్తుంగ శృంగాయుతానంత శైలప్రమోదాపహారీ! సదానందనోద్యానరంగద్విహారీ మదోద్రేకదుర్వృత్తి గర్వాపహారీ! నమోవజ్రపాణీ నమస్తే నమస్తే.

ఇంద్రు—(ప్రత్యక్షమై) దేవీ! ఈయవసరంబున నావలన గావలసిన పనులేమిగలవు?

కుం—మహాత్మా! తమపాదపంకేరుహములకు దాసురాలి యభివాదనము. మహాభారతరణంబు జఱుగబోవుచున్నది.

ఇం— ఐననేమి? చక్రికరుణావిశేషమున, నందు నీ కుమారులకుఁగదా విజయంబుగలుగు.

కుం— అట్టి నిశ్చయమేమున్నది?

ఇం—పరాత్పరుని సహాయమునిశ్చయమా?

కుం—కాకపోవచ్చును. మనుష్యప్రయత్నమువలదా?

ఇం—ఇప్పు డేమికావలయు ?

కుం—కర్ణుని దలంచిన నామనంబు వ్యాకులం బగుచున్నది. అతనికడ సహజకవచకుండలము లున్నంతదనుక నొండురు లాతనిఁ దేరి చూడలేరు.

ఇం—భీతినందకుము. దానమునందు కర్ణునకుఁ బ్రీతియధికము. విప్రవేషంబున నిప్పుడే యాతనికవచకుండలముల నపహరింతును. నీవు విచారము దక్కియుండుము.

కుం—భాగ్యము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

సూర్యు—(రభసమునఁ బ్రవేశించి) రే! దుష్టా! దేవేంద్ర ఇంతస్వపుత్రపక్షపాతంబుగలనీదేవత్వమేల కాల్పనా! కర్ణునిదానగుణంబు నీకు మెప్పొనుటెంపక, నిట్టి కురూపంబులకుఁ బనికివచ్చెఁగా! కపటకలుషమానసంబున, మృషావిప్రరూపంబున కర్ణుని మోసగింపఁ దలంచిన, నీకురూపంబులాతనికిఁ దెలుపువారిందు లేరని ప్రమత్తుడవైతివిగా! నివ్యూహంబులింక నీజగచ్చక్షువగు భానునికడసాగవు.

(నిష్క్రమించును.)

---

3 వ దృశ్యము.

(గంగాతీరమునఁ సూర్యోపాసన మొనరించు కర్ణుఁడు.)

క—(దోసిలిపట్టి) ఓ తండ్రీ! సూర్యనారాయణమూర్తీ

శా. సోమాదిగ్రహసంతతుల్ వెలుఁగు, నీ శుభ్రప్రభారాసిచే
భూమింబ్రాణులు తావకోష్ణముననే, పుట్టొందిజీవించునా
నామార్గంబులఁగాల చక్రము, వినూత్నంబౌఁ బ్రచారంబుచే
స్వామీ! చండమయూఖమండల! సమస్తప్రాణిలోకావనా.

సీ. పరమాణువాదిగా బ్రహ్మపర్యంతంబు
నిండిన సర్వరూపుండవీవ!

జగములువెల్గింప సంధ్యలుగల్పింపఁ
గారణకారణా ధారుఁ డీవ !
క్షారోదకంబును క్షీరోదకంబుగ
మార్చి లోకముఁ బ్రోచుమహితుఁడీవ !
ఆతనిపైజనుల ధర్మాధర్మకార్యంబు,
వీక్షించువరజగత్సాక్షివీవ !
మహితసప్తాశ్వమండల మధ్యమందు
బహుసహస్ర మయూఖవిభ్రాజమాన,
మూర్తియుత గగనాంతరవర్తివీవ,
ధవళగంగాజలార్ఘ్యప్రదాన మిదిగో,

(అర్ఘ్యము వదలును.)

[సూర్యుఁడు ప్రత్యక్షమగుచున్నాఁడు.]

సూ—కుమారా! కర్ణ! నీపితృభక్తి నా కానందము ఘటియించె! దురాత్ముఁడగు నింద్రుడు తనసుతునర్జును ప్రాణములు గాపాడుకొనఁదలంచి కపటబ్రాహ్మణ వేషంబునఁ నీకర్ణకుండలంబు లపహరించి నిన్ను నిర్వీర్యుం జేయుచున్నాఁడు. వానిమాయలంబడకుండ నిన్నుఁ గాపాడవచ్చితిని. హెచ్చరిక హెచ్చరిక !

క—తండ్రీ! నీయానతిశిరమునఁదాల్చితిని ! మీపలుకులచే నామనంబిప్పుడమందానంద కందళితంబయ్యె. ఏమందు వేని.

ఆ. వితరణంబుచేత విశ్వంబుఁదనిపె నీ
కర్ణుఁడంతెకాని ఘనసుపర్వ
పతిమనంబు మెచ్చు భాగ్యంబుఁగనఁడయ్యె
కలిగె నట్టిభాగ్యగరిమ నేఁడు.

ఈతఁడు నను మోసంబొనర్ప వచ్చుచుండెనని యానతిచ్చిరి! మోసంబునరానిండు దోసంబునరానిండు ! త్రిలోకేశ్వరునంతటి

మహానుహుండుఁ కేలుసాచి, నన్నుదాతగావించి తానర్థియగుటకన్న నాకీజన్మంబునవలయు కృతార్థత వేరేమున్నది? నాప్రాణాపాయకరంబైనసరే! మరేమైనసరే! ఇంద్రుఁడే నన్నర్థించువాఁడేని, ఈకవచకుండలంబులే కాదు. నాప్రాణంబైన నిచ్చెద వీరభోజ్యమగుసంగ్రామవిజయంబపేక్షించినవాఁడనుగాను. నన్ను మోసగించి యింద్రుఁడీయఖండసామ్రాజ్యము నర్జునునొదలంగట్టి మృతిలేనివానింజేసినను నాకువిచారము లేదు. తండ్రీ! నీకుమారునకు దానకర్ణుఁడను విఖ్యాతి నీవు వెలుంగుసందాక గల్గుటే నాకోరిక! నీపలుకు నిరాకరించితినని కోపింపకుము. నీకునాపైఁగల వాత్సల్యంబున కిదేనమస్కారము.

సూ—ఓహో! మెచ్చితి బాలకా! నీయశోఽకాంక్షకుమెచ్చితి! దానకర్ణుండవై ప్రళయపర్యంతకీర్తిని ధరింపుము. (తిరోహితుఁడగును.)

క—ఓహో! ఏమి నాభాగ్యము! అల్పుండనగునాదాన గుణధ్యానంబులెంతదూరము వినంబడుచున్నవి. నాభాగ్యమేభాగ్యము.

క. ఎందాకసోమసూర్యుల
మందస్ఫూర్తిని ధరిత్రి మండింతురో, తా
నందాక కీర్తియుతుఁ డల
బృందారకలోకసుఖము వెలఁయఁగ నందున్.

[ఇంద్రుఁడు విప్రరూపమున ప్రవేశించును.]

ఇం—(స్వ) అల్లదేకర్ణుఁడు సూర్యోపాసనయందున్నవాఁడు. ఇదేసమయము (ప్రవేశించి) అర్థిజనకామితార్థప్రదుండవగు నోమహాకీర్తిశాలీ! నీకు భూసురాశీర్వాదములు.

క—(స్వ) ఇంద్రుఁడుగాఁ దోచుచున్నది. (ప్ర) భూమినవతరించిన కేవలసురేంద్రులగు తమదీవనలం బరిగ్రహించితి.

ఇం—(స్వ) ఇదేమి? ఈతఁడిటులనుచున్నవాఁడు? నన్నుగుఱుతించెనాయేమి? కాదుకాదు. భూసురేంద్రా యని పిలుచుచుండెఁ

ఇం — దానగుణసాంద్రా! రాధాగర్భవారాశిపూర్ణచంద్రా! నిన్నొకవరమర్థింప సంకల్పించియుంటిఁ. అడిగినవార్థింపవనునీకీర్తి దిగంతవిశ్రాంతమయ్యె! కేలుసాచి వేడితిని. నాకోర్కెఁదీర్చి ధన్యునిఁ జేయవలయును!

క — ఈయగ్రజనదాసుఁ డింతగాస్తుతింప నసర్హుఁడు! వలయు పదార్థమర్థింపుఁడు. అది నాశరీరమునఁగల కవచమైన సరియే కోసి యిచ్చెదను.

ఇం — సెబాస్! కర్ణా! పరేంగితజ్ఞానమన్న నీధనము! నీసహజ కవచకుండలంబులనే కోరి బహుప్రయాసమున నిందువచ్చితిఁ.

క — (కవచకుండలములఁ దీసియిచ్చి) నిస్సంశయముగ దీఁని దానము చేయుచున్నాను.

చ. ఇదిమొకలిప్తపూర్వమున, నీయుఁబడెందమకే, మనఁబునర్.

ఇం — ఏమాశ్చర్యము? నారాకనీకెట్లు తెలసె?

క — చ. విదితముమీతలంపు; రణవీరుని నర్జునుఁగావ నన్ను ని ర్మదునొనరింపఁగాఁగొనిన మార్గముగా యిదిదానవైఖరిఁ.

ఇం — అట్లయిన నేనెవ్వఁడనో యదియు నీవెఱింగియుందువు.

క — చ. మదినికలంతయేల? గిరిమండలభేదివి వజ్రపాణివే.

ఇం — (లజ్జతో) ఓమహాపురుష! నీమాహాత్మ్య మెఱుంగలేక త్రిజగచ్ఛాసనపరాక్రమోపేతుండనగు దేవపతినైయుండియు, నింతటి మోసంబునకియ్యకొంటిని. ఇందు నేను కడుంగడునింద్యుఁడ! నేనింద్రుఁడననియు, మదుద్దేశ్యము దూష్యమనియు, నెఱింగియు, కేవల కీర్తికాంతుచేలోకాతీతమైన సహజకవచకుండలప్రదానంబు గావించి కీర్తిఁగంటివి! నీవంటివాఁడు భవిత్యమునఁ గలుగఁబోవఁడు! నీభాగ్యమే భాగ్యము! నాయొనర్చినమోసంబునకు మిగుల సంతాపము గలిగెను. అందులకు మారుగ పార్థప్రాణహరణసమర్థంబగునీశక్తిబాణముంగొనుము. (ఇచ్చును.)

క — కృతార్థుఁడను. (తెరవ్రాలును.)

౪ దృశ్యము.

(కర్ణుఁడు—కూర్చుండియుండగా—కుంతి ప్రవేశ.)

రంగము—గంగాతీరము.

క—తల్లీ ! నీవెవ్వ తెవు ? రాధాగర్భభారభూతుఁడ నగు నేను కర్ణుఁడను.

కుం—మహాతేజశ్శాలివగు నో బాలకా ! ఈసమస్తదృశ్య ప్రపంచమున కాధారభూతుఁడగు సూర్యునితో నీకు ప్రథమపరిచయము గల్గించినదానను నేను.

క—నీపరిభాష నాకర్థమగుట లేదు.

కుంతి—నేను పాండవమాతను.

క—కుంతిదేవివా? తల్లీ! నీవిటులరా నేల?

కుం—నాహృదయము ద్రవీభూతమైయున్నది. నిరంతరాందోళనమువలనఁ గలిగిన యదురుపాటుచే నాగుండెలు దారుణప్రకారము సంగొట్టుకొనుచున్నవి. ఏ యకార్యకరణమును గావించినకారణమున నాజన్మ మతిహీనాతి హీనమై పోయినదో యానిగూఢకార్యరహస్యమును వెల్లడింపదగుతరుణము గల్గినందున నాశరీరము స్వేదయుక్తమై గడగడ వణకుచున్నది.

క—ఇదంతయు నాకత్యంత విస్మయప్రదముగనున్నది. తల్లీ నీవు నిజముగా కుంతీదేవివా! నాప్రతిస్పర్థియగు నర్జుననిమాతవా ?

కుం—అవును.

క—అటులైన నీహృదయము నాయందు ద్రవీభూతముకానేల? నేనెవ్వఁడను ? నీవెవ్వతెవు ?

కుం—అందులకు ప్రబలమగు కారణమున్నది. కుమారా! మనయిద్దఱకు నతిసన్నిహితమగు సంబంధమున్నది.

క—తల్లీ! నీకన్నులు తుడుచుకొనుము. నీమాటలు నాకు బోధపడుటలేదు. అయినను

గీ. ఎగసిన నగాగ్రమందలి హేమకణము
తపనకర చుంబనంబున ద్రవముగా—ధ
రిత్రిబ్రవహించునట్లు నాహృదయమిపుడు
కరగుచున్నది; నీదృష్టి కాంతిచేత.

అదిగాక—నీకంఠ స్వరముసయితము నాభూతచరిత్రమును, నాకుం దెలియనిదానినిస్వప్నమాత్రముగం దోంపంజేయుచున్నది. మనసంబంధ మెట్టిది?

కుం—నేను పార్థునితల్లినగుటచే నీకుశత్రుస్థానమని నీవు తలంపవచ్చును. ఐనను నీవాభావము నీక్షణమాత్రముమఱచిపొమ్ము.

క—ఎందుచేత?

కుం—నీబాల్యమున నొకనాఁడు, హాస్తినాపురమున, శస్త్ర విద్యాపరీక్షజరిగెను. జ్ఞప్తియున్నదా?

క—జ్ఞప్తికివచ్చుచున్నది. నీ వానాఁడు సందర్భహీనములగు వాక్యములతో రంగస్థలమున మూర్ఛిల్లితివి.

కుం—ఔను. అవి సందర్భహీనములని లోకులందఱును తలంచిరి. నీవునుం దలంచితివి. కానిం యీమాటలయందు నామాతృవాత్సల్యము గూఢమైయున్నది. ఆనాఁడు నీవు శరచాపయుతుండవై దర్పముంజూపితివి. అప్పటినీవీరప్రసన్న ముఖకమలమును నేనెన్నఁడునుమఱచిపోను. అప్పుడందఱిలో నిన్ను కన్నులతోఁగౌగలించుకొని,మనస్సుచే నాశీర్వదించినదికుంతియని తెలుసుకొనుము.ఆసభాంతరమున నీహీన కులప్రశంస వచ్చినప్పుడేడ్చిన దీకుంతియేయని యెఱుంగుము. సుయోధనుఁడు నీకంగరాజ్యమునిచ్చినపుడుఁ పాండవకుటుంబమున, నానంద కందళితస్వాంతమైన యేకమాత్రస్త్రీమూర్తి యీపార్థమాతయే!

క—ఆనందించితిని. అటులైన నిన్నిపుడేమహాత్కార్యమిందుఁ గొనివచ్చెను?

కుం—నిన్నొక్కటి వేడవచ్చితిని.

క—ఏమికావలయునో యాజ్ఞాపింపుము. సర్వదా సంసిద్ధుఁడ.

కుం—నీవే కావలయును.

క—నాకర్థమగుట లేదు.

కుం—నిన్నుఁ గొనిపోవచ్చితిని.

క—ఎక్కడికి ?

కుం—నీతల్లి యొడిలోనికి.

క—నాతల్లి రాధగదా!

కుం—కాదు.

క—ఏమి చిత్రిము.

కుం—చిత్రిమే జరిగియుండెను. ఇట్టిఘటము లోకమునందిది వఱకు లేదు. నాయందుదక్క—వింటివా! నాయనా! నిర్భాగ్యురాలగు నీకుంతివక్షమున క్షీరపానముచేయుటకు నీకెంతయో హక్కుగలదు.

క—అమ్మా! మహావీరులైదుగురికి స్థానమొసఁగుటచేత నే నీవు వీరమాతవైతివి. సామంతరాజునగు నాకుసైతము నీవక్షమున చోటుగలదా?

కుం—అందఱకగ్రహస్థానమే నీది.

క—ఎటులు?

కుం—మాతృగర్భమునబుట్టిన సర్వప్రాణిసముదాయమునకు నెటులో నీకును నటులే.

క—అట్లయిన నీగర్భమందా నేను జన్మించితిని? ఏదివ్యకుసుమ కన్నీరు దుడుచుకొనుము.

కుం—నేను కన్యాత్వముననుండగనే దూర్వాసవరప్రభావమున భానునకు........(గద్గదికయై మాట లేకుండును.)

క—జ్ఞప్తికివచ్చుచున్నది. నాతండ్రియగుదివాకరుఁడు మున్నొకమారీవిషయమునే వచించెను. ప్రత్యక్షముగ మాతృప్రేమామృతమును నేనిదే యనుభవించుట—తల్లీ! ఇటురమ్మా. నన్నుకంటివనుమాటయేకాని నీముద్దుముచ్చటలుతీరలేదు. శైశవమునందలి కుమారుఁడనే యనిభావింపుము. నాకిదియొకస్వప్నము వలెఁదోఁచుచున్నది. నీకుడిచేతిని నాతలపైనుంచి దీవింపుము. నాతల్లిపోయినదని రాధ పెంపుడుతల్లియనిలోకులనుటకు మాయమ్మ రాధ సైరింపకుండెను. నాకుమాత్రమిప్పుడప్పుడవకుంఠనవతియగు నాతల్లికలలోఁగాన్పించినట్లుతోఁచుచుండెను. ఆకలయే నేఁడుమరల వచ్చినటులున్నది. ప్రకృతిప్రశాంతముగనున్నది. తెల్లవారినంతనే భూనభోంతరాళము లదరునట్లురణభేరి మ్రోఁగఁగలదు. ఈప్రశాంతకల్లోలసమయములనడుమ—నామాతృసందేశ మేలరావలయు? అది పార్థునిమాతనుండియా! చిత్రము గదా తల్లీ!

కుం—కుమారా! రమ్మా.

క—ఎక్కడికిప్పుడు?

కుం—పాండవశిబిరమునకు!

క—ఎందులకు?

కుం—పాండవాగ్రజుఁడవగుటకు.

క—లాభము ?

కుం—ఈకురు రాజ్యముఁ బాలించుటకు నీకన్నసమర్థులెవ్వరు?

క—నెత్తుఁటి శిశువునగునాపై దయాలేశములేక గంగకర్పించిన కఠినాత్మయగు నాతల్లిముఖవీక్షణము నాకిఁక శాశ్వతముగఁ గలుగవలసినదేనా?

కుం—అయ్యో! నేనెంత పాపాత్మను ?

క— సందేహమేమి? జన్మస్వత్వమును జలములపాలుగావించితివి. స్వచ్ఛంద సహోదరప్రేమను గర్భశాత్రవముగ మార్చితివి. రారాజపుత్త్రుని సూతపుత్త్రునిగఁ బ్రదర్శించితివి. కన్నకుమారుని గంగ కర్పించిననీకు ప్రేమయెక్కడిది? ఇప్పుడు పాండుపుత్త్రుఁడనని వచ్చుటచే నాకధికమర్యాదరాదు సరేకదా పార్థునకు భయపడి కర్ణుఁడీనైచ్యమును గావించెనని పలుకుదురు.

ఆ. విజయువిక్రమంబు విఖ్యాతమైయుండ,
నేను కుంతికొడుక భానుజుండ
ననుచు నతనిఁగూడ నరిగిన, నతనికి
వెలిదిపోయె ననదె విశ్వమెల్ల

కుం—అటులేల పలుకుదురు ? సూర్యప్రమాణము లేదా?

క—ఉండనిమ్ము. పోయిననాకుల మాకీర్తిచే రాదుగదా! అదిగాక నేనీశరీరమును సుయోధనునకిచ్చితిని. దీనియందు నాకేయధికారమును లేదు.

గీ. చిన్నతనమునుండి యశేషరాజ్య
సంతతులనిచ్చి, నన్ను తనంతవాని
జేసినట్టి సుయోధనుఁ బాసిపోవ
నమ్మతించుటకన్నను చావుమేలు.

సుయోధనున కన్న, నాకన్నదమ్ములును తల్లియు నధికము గారు. మఱియు నోమానవతీ !

గీ. నీవు గంగ కర్పించిన నిముసమాది
నన్నుఁ బెంచినజనని నన్యాయముగను
గోతఁ ద్రోయుట విశ్వాసఘాతుకంబు;
వారి తిండిచేఁ గద యింతవాఁడనైతి.

లోకులెల్లఱు బరిహాసింప సిగ్గు లేక నేటికొక రాజకుమారుఁడనని బయలుదేరుటకు నాయాత్మసమ్మతింపదు. నేను కౌంతేయుఁడనని నీవెవ్వరికినిఁ జెప్పవలదు. సూతపుత్రుఁడ ననిపించుకొనుటయే నాకిప్పుడు గౌరవతరము. నీకడుపునఁ బుట్టినందులకు నీపైభక్తిమానను. నిన్ను మఱువను. నీకిదే నమస్కారము. నీయాశవదలి చనుము.

కుం—అటులైన నేను పుత్త్రశోక మనుభవింపవలసినదే వా?

క—గంగాజలంబుల నన్ను వదలినప్పుడు లేనిపుత్రశోక మిప్పుడుమాత్రము నీకేలఁ గలుగును.

కుం—అటులైన నీవిఁక నాకుమారుఁడవు కావా ? నాదరికి రావా ?

క—వచ్చెదను. కానియిప్పుడు గాదు.

కుం—ఎప్పుడు ?

క—అర్జునుని నేను రణమునఁ జంపినతరువాత నీ వంకకు వచ్చెదను. అప్పుడు పంచపాండవులు నీకు పూర్తియగుదురు.

కుం—అయ్యయ్యో !

క—క్షమింపుము. అర్జునమరణవార్త నీకువిచారకరముగనున్నదికాఁబోలును తల్లీ ! వేయిమాటలేల? నీకైదుగురుకొడుకులేగాని ఆర్వురులేరనినమ్ముము. కర్ణుఁడుచచ్చెనా పార్థునితోఁబంచపాండవులు. అర్జునుఁడు చచ్చెనా నాతో పంచపాండవులు.

కుం—అట్టి వాగ్దత్తమేది ?

క—అవశ్యమిచ్చెదను. పార్థుఁడుదక్క మరేపాండునందనుఁడు నాచేఁజిక్కినను సంహరింపను. ఈవాగ్దానముచాలునా ?

కుం—చాలును. కుమారా ! చాలును.

క—తల్లీ ! ఇంక నీవు మరలుము. పాండవులే జయించెదరని

నేనెఱుంగుదును. పరాజయమందు వారిపక్షమున నుండుటయే నా కంగీకారము.

కుం—హా! హతాశను. తనయా! ఒకమాట!

క—సావధానుఁడ నైయున్నాను.

కుం—కృష్ణభగవానుఁడు నేఁడే నీతోడ నేకాంతముగ సంభాషింపఁదలఁచియున్నాఁడు.

క—అతఁడును నీవిషయమే చర్చించుననితలఁచెదను. కృష్ణుఁడుమాత్రము నాకడనుండి యింతకన్న నన్యమగు ప్రత్యుత్తరమెట్లుపొందఁగలఁడు?

(ఇరువురు నిష్క్రమించుచున్నారు)

చతుర్థాంకము.

సంపూర్ణము.

ప్రకటన.

మీకేపుస్తకములు కావలసినను సరసమయిన ధరలకే సప్లయి చేయగలము. వర్తకులకు మంచి కమీషను యివ్వబడును.

చిరునామా —

కాయల కన్నయ్యనాయుడు అండ్ సన్సు,

శ్రీ రామకృష్ణాబుక్కుడిపో, ఏలూరు.

దానవీరకర్ణ.

పంచమాఙ్కము.

ప్రదేశము—విశ్రాంతిస్థలము.

(దుర్యోధనుఁడు, ధృతరాష్ట్రుఁడు, గాంధారి, సంజయుఁడు.)

దుర్యో—అమ్మా! నాయనా! భీష్మద్రోణులమరణంబులు నా కెంతమాత్రము నధైర్యకారణములు కావు చూడుడు!

చ. కుడిభుజమై నిరంతరముఁ గూర్చెడువాఁడయి కర్ణుఁ డుండ నే
యెడలున కేమికారణ మహర్పతినందనుఁ డాతఁ డల్పుఁడే?
చెడుగుఁదలంచి పాండవుల శ్రేయము కోరి గతించినారు భీ
ష్ముఁడు గురుఁ డాత్మ నాఘనుల శూరతనమ్మితి మోసపోయితిన్.

ఇఁక నిప్పుడో—

మ. ధనురాచార్యుఁడు గూలినంతటనె రాధానందనుం జేరి యా
తని సేనాధిపుఁ జేసినాఁడ! వివిధాస్త్రజ్ఞాత యాతండు త
మ్మనమం దెప్పుడుగోరు నాహితము, నానావ్యూహనిర్మాణభీ
షణుఁడై శాత్రవదీప్తి నార్చి జయశశ్వత్కీర్తినిం గాంచెడున్.

ధృత—నాయనా! నమ్ముకొనినవారు—కురుకులక్షేమంకరులు—వృద్ధులు—మహావీరులగువా రందఱును గతించిరి. ఇఁక నూరు పేరు

శేనికర్ణుఁడా నిన్నుద్ధరించునది! మహాగజములు పలాయనములగు చుండ మశకముల లెక్కయేమి? కావలసినయనుభవము లన్నియు నైనవి. పుట్టుగుడ్డినగు నేనును నావలన గ్రుడ్డిదైన యీయంబయు కాటికి సమీపించి కాచుకొనియుంటిమి; నీపైననే మాప్రాణములను నిలుపుకొనియుంటిమి. మమ్మీపుత్రశోకదుఃఖముచే నేల జీవచ్ఛవము లనుగాఁ జేసి చంపెదవు!

గాంధా—తండ్రీ! సుయోధనా! నాయనగారిమాట మన్నింపుము! పసుచుతనమే ప్రధానమనుకొనకుము. ఐనదేమో యయినది యిప్పటికైన నేదో యొకదారి చూచుకొనుము. నీచేతిమీఁదుగ నీకష్టములను గడతేర్పుము. భీమసేనునిప్రతిజ్ఞలు మమ్ము కలవరపఱచు చున్నవి.

దుర్యో—అమ్మా! మీభ్రాంతియే కాని యిప్పటి కైనదే మున్నది? భీష్మద్రోణులు వదలిరిపో నాశనివదలెం. శ్రవణపేయముగ విన నుత్సాహపడితిను వారు నాహితముగోరుపలుకు లొకటైన నాడి రే! అట్టిద్రోహులు నాకు కర్ణునికన్న నెక్కువగారు. వారిజీవితంబులు పాండవస్తోత్రపాఠములతోడనే తెల్లవాఱె!

సంజ—రారాజా! నిన్ను స్తోత్రముచేయకుండుటచే భీష్మద్రోణులు ద్రోహులైరా? స్తోత్రపాఠములు చేయుకర్ణుఁడు ఘనుఁ డయ్యెనా? ఎంతవివేకమునుఁ బ్రదర్శించితివి? వృద్ధుఁడై పదిదినము లఖండసంగ్రామము నలిపిన భీష్మునిసయిత మెంత తేలిక చేసితివి?

దుర్యో—మిమ్మందఱినుఁ బట్టుకొనిన పెద్దరోగమే యిది! కాకున్న పదిదినములు యుద్ధముచేసెనని భీష్మునేల పెద్దఁజేసెదరు?

గీ. పరశురాము నెదిర్చినబాహుశాలి
శస్త్రసన్న్యాసమును కోరి సలుపనేల?

చిరము పాండవహిత మపేక్షించియున్న
చంపువిధము వారల కెఱిఁగింప నేల?

ఇంతకన్న ద్రోహ మేమి కావలయును? అదిగాక కర్ణుఁడు నన్ను స్తోత్రము చేయుచుఁ గాలముగడుపుచుండె నని నీవు పలికితివి! కర్ణుఁ డెప్పుడును నన్ను ముఖస్తుతి చేయలేదు. విద్వేషముచే మీరందఱట్లు నిందింతురుగాని యతఁ డిట్టి నీచోద్దేశములు గలవాఁడు కాఁడు.

ధృత—పోనిమ్ము; నాయనా! కర్ణుఁడు మంచివాఁడే యనుకొమ్ము. ఇంతవఱ కాతని మంచితనమును నీ కైన దంతయు నాశనమే. కాదా?

దుర్యో—నాయనా! మీరు పొరబడుచున్నారు. అతని మంచితనమును చూపనిచ్చినవా రెవ్వరు? అదేమి ప్రారబ్ధమో కాని, చిన్న మొదలు పెద్దదనుక నందఱు కాతఁ డనిన కడుపుమంటయే కదా! పెద్దలు పెద్దలని నమ్మి తుదకిట్లు వ్యర్థుఁడనైతిని. ఇప్పుడు కదా కర్ణుని సేనాపతిం జేసినది.

గాంధా—నాయనా! కర్ణునకు మఱింత రాజ్యమిచ్చి సన్మానింపవద్దంటిమా! వానిని నీయర్ధాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొన వలదంటిమా? నీకోరికల కెవ్వ రడ్డమువచ్చినవారు? కర్ణుఁడు కాకున్న నిన్ను రణమునకుఁ దింపినవా రెవ్వరు? అతనికన్న నింతదనుక నుపేక్ష చేసినవా రెవ్వరు? నీహితమునుగోరినకర్ణున కొకరిపోరిత్సాహమేల? నిన్నేల కర్ణుఁ డింతకాలము సన్మార్గమునఁ బెట్టకపోయె?

సంజ—రారాజా! వాదమున కేమి? ఇప్పుడు నీకు త్తమవిధి శాంతిస్థాపనము.

దుర్యో—నీశాంతికి నాకర్థము తెలియుటలేదు.

సంజ—సంధియే శాంతి.

దుర్యో—ఛీ! సంధియా?

చ. మరణమునందు దాఁక మహీమండలినెల్ల నవక్రలీల, భూ
వరమకుటస్థరత్నమణిభాసితపాదతలుండనై విభా
కరశశితార లుండుదనుకంగను కీర్తినిఁ గాంతుగాని యీ
కరణి సమానుమంబు నరకంబగు సంధికి నానజేతునే?

ధృ—నాయనా! ఎన్ని చెప్పిన నీమతమే యనుసరణీయము మని కట్టడిపట్టుబట్టెద వెట్లుకొట్టుకొందునురా!

(తెరలో)

ఓహో! కురుసేనాసమూహములారా! అర్జునుఁడు వృష సేనుం దలపడి యుపాయకరంబుగఁ బోరుచున్నవాఁడు. ఈవార్తను సేనానియగుకర్ణున కెఱిఁగింపుఁడు.

దుర్యో—(ఆత్రముతో) సంజయా! సంజయా! కొంపలు కాలుచుండ, నూతులు ద్రవ్వఁ బ్రయత్నించినట్లు మనమి ట్లాలోచించుచుఁ గూరుచున్న మహోపద్రవము ఘటింపనున్నది. నీవు వృద్ధ మాతాపితలను వివిక్తస్థలాంతరమునకుఁ గొనిపొమ్ము. నేను రిణమున కరుగవలయు.

ధృత—నాయనా! నామాట మన్నించి సంధికియ్యకొనవా? క్షణక్షణమునకును పాకము ముదురుచున్నది. పోరు ఘోరమగుచున్నది. ఒకింత యనుమతిఁతువేని సంజయుఁడు సంధిపతాకము నెత్తించును.

దుర్యో—(విసుగుతో) ఛీ! ఛీ! ముసలితనమున మతిచెడి నాయుక్తి నిం తైవ గైకొనక పాడిన పాటనే పాడుచున్న మీకేమి చెప్పిన నేమిలాభమున్నది? నాయనా! మీరు కంఠశోషవడి నాచేఁ గాదనిపించుకొని నామనస్సునిటు వి కలఁతపఱుపకుఁడు. మీఫాలమున బ్రహ్మపుత్రశోకమే వ్రాసియున్నచో నెవ్వఁడు తప్పింపఁగలరు? ఎప్పుడు రణ మారంభమయ్యెనో యప్పుడే నన్ను లేనివానినిగా

చలంపుఁడు. మీ రింక నరుగుఁడు. సంజయా! తల్లిదండ్రులకు దారి జూపుము. నా పాప్తమెట్లున్న నట్లగును. నేనేగెదను. (నిష్క్ర)

ధృత—సంజయా! అబ్బాయి వెళ్ళినాఁడా?

సంజ—ఆఁ! గదామాత్రసహాయుఁడై రణమున కేగినాఁడు.

ధృత—ఇప్పుడు విచారించిన నేమిలాభము? మొదటినుండి యు గారాబమను నెపమున వీనిని పాడుచేసినదే నేను. నన్ను నయిత మీయుద్ధమునకేఁ గొనిపొమ్ము. ఏయలుఁగైన నొమ్మునాటి శీఘ్రముగ మరణింతును. దుఃఖపూరితమైన యీజీవిత మేల?

సంజ—విచారింపకుఁడు; కులముఁ జెఱుపు కుమారులం గన్న వా రెవ్వారి కిట్టిదుఃఖము తప్పినది? ఇటు. ఇటు. (అందఱు నిష్క్ర)

(తరువాత కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.)

కర్ణ—

మా. విలయాంభోధర గర్జమానశ్రవణోద్భేదకిర్యారంభమై
చలితోత్తుంగతరంగ వారధిపరిశ్రస్తధ్వాన సాదృశ్యమై
కులశైలప్రవిదారుణోద్భవమహాకోలాహలప్రాయమై
కలనంబోలి మదీయమానస మహాశా! గర్జించు నేఁడేలొకో.

పరజయమును లేదు; మాకు పరాజయమును లేదు. నామనస్సి ట్లేలకావలయును? ఒకగడియకిందట నేదియో కోలహాలమైనది. హేతు వెఱుంగరాదయ్యె. అరాతిభేదనసమర్థములగు శరచాపంబులు నాకడ భద్రముగనున్నవి. నాసరస్వము గూలిపోయినంత వంత స్వాంతమునఁ గల్గుచున్నది. ధైర్య మెంత కల్పించుకొనినఁ గలుగదు. సర్వతోముఖంబగు మత్సౌర్య మేమయ్యె. (స్మృతినభినయించి) ఔను. మఱచితి. చిరంజీవి యొకవేళ రణమునకు రాలేదుగద? వచ్చిన వాని కేదైన నపాయమురాదుగద!

[తెరలో కోలాహలము.]

(విని) ఏమిది? పాండవసైన్యముల కోలాహలధ్వనులును విజయుని పాంచజన్యశబ్దంబును మిన్నుముట్టుచున్నవి. (తెరవంకఁజూచి) ఓహో! సైనికులారా! ఏమిది?

శే కర్ణశిలీముఖాగ్ను లరికానసకోటులఁ గాల్చుచుండఁగా
దుర్ణయశత్రురక్తచయదుర్గమవాహిని పాఱుచుండఁగా
నర్ణవలీల కౌరవమహత్తరసైన్యము పోరుచుండఁగా
కర్ణము లీస్వనంబువినఁగా రణమేమి ఘటిల్లెఁ దెల్పఁడీ.

(తరువాత తత్తరముతో వృషసేనుని సారథి ప్రవేశించును.)

సార—మహాప్రభూ రక్షింపుము. రక్షింపుము!

క—(తత్తరమున) ఆ! ఆ! ఏమిది? చిరంజీవిసారథివగునీ విట్లు రానేల? ఏమైనసపాయము సంఘటిల్లలేదుగద!

సార—మహాప్రభూ! ఇంకెక్కడిచిరంజీవి?

క—ఆ! చిరంజీవియే లేఁడా? హా రూపజితశతమన్మథా! హా పరాక్రమకార్తవీర్యా! హా మదాజ్ఞావిధేయా! హా! వృషసేన కుమారా! (మూర్ఛిల్లును)

సార—మహారాజా! శాంతింపుము. శాంతింపుము.

క—హా! తనయా! హా! వృషసేనకుమారా! సమగ్రధనుశ్శాస్త్రప్రవీణ! కూలిపోయితివా!

శా. హాహాహా! విజితారిసేన వృషసేనా వీడితే నన్ను; నీ
బాహాశౌరము కన్నులారఁ గని యబ్రంబందుటేగాని యీ
దేహాత్మాగ్రఫలంబు గల్గునని యంతేని స్మరింపదోఁపకే
సాహంకారతఁబంపి యుద్ధమున నిర్జింపించితిఁ బుత్రకా.

సీ కానవా? యింక నీకన్నతండ్రిని నన్ను
కమలసన్నిభమైన కన్నుదోయి

బిడికొఁగలింకవా ? సొగసారనింక స
　　　　ల్లలితంబులైన బాహులగదించి
వినుపింపవా ? నీకు వీరవిహారంబు
　　　　చెలువారు నుడుల నీచిన్నినోట
వెరపింపవా శత్రువీరులనింక ధీ
　　　　రతరమహోగ్ర నారాచములను
గీ. ముద్దులొల్కెడి మోము మోమునను జేర్చి
యొసఁగవా కన్నతండ్రి ! నాకొక్కముద్దు ?
వంశ నిర్మూలమొనరించి పరమపదముఁ
జేరితివె ? నాకు కడలేని చింతఁగూర్చి.

(మూర్ఛిల్లును.)

సార — అకటా ! ఏమిది ? ఈమహారాజు విశేష దుఃఖాతురుండై మాటిమాటికిని మూర్ఛాగతుఁడగుచున్నవాఁడు. సేనాధిపతి యిట్టి యవస్థనందియున్న నిఁక సేనలయవస్థల నడుగనేల ? (విసరుచు) మహాప్రభూ ! ఊరడిల్లి కార్యమునరయుఁడు.

క — సూతుఁడా ! నాకింకేటికర్తవ్యము ? నాయంతవాఁడై నన్నుద్ధరించునని, నాయాసలనన్నిటి నెవ్వనిపై నెలకొల్పియుంటినో, పరిపూర్ణ సుధాకరబింబమునుగాంచి యలరివికాసమునందు కుముదంబువలె నెవ్వని మొగంబుఁగనినంత, నెట్టికష్టముల, నెట్టిదుఃఖములనంతతో మఱచి, మహానందసముద్రమున దేలియాడుచుంటినో ఎవ్వఁడు నాయానందజీవిత నవనాటకసూత్రధారియై నాందీగీతముపాడెనో యెవ్వఁడు సాటికుమారవీరులయందగ్రగణ్యుఁడై తనప్రతాపంబును దిశాంతరముల నెగడఁజేసెనో యా నామోహంపుమొలక నాచిన్నారి తండ్రి నాబహిఃప్రాణము నావృషసేనుఁడు నన్నుఁబాసిన వెనుక నాకింక విజయాశయేల ? కర్తవ్యమేల ? కయ్యమేల ? ....నాయనా !

వృషసేనా! తీరని దుఃఖానలమును నాగర్భంబునదరికొల్పిపోయితివా!
తండ్రీ! ఏభోగంబు లనుభవించితివని నీకిపుడే నూరేండ్లు నిండె?

గీ. వయసుమీరిన మాపైన భ్రాంతిమాని
కూడెనే నిన్ను ముక్తికాంతాలలామ!
ఎందఱో రాజసుతులు మోహింప; మాని
పాపి మృత్యుకన్యక నెద వలచినావె? (మూర్ఛిల్లును)

(తెరలో)

ఓరోరి ద్రౌపదీకచాంబరాకర్షణమహాపాతకీ! దుశ్శాసనా!
ఎంతకాలమునకు నాభుజబంధంబునఁ బట్టుబడితివిరా దుర్మతీ!

చ. పరమపతివ్రతామణిని బంధకియంచు ననూనచేలముం
బెరకి యమానుషక్రియలఁ జేసితివా! కులనాశకారణా!
కరముల రెంటవక్షముఁ జెకల్చి, కవోష్ణపు వేడినెత్తుటిన్
బిరబిరఁద్రావి కంఠమునఁ బ్రేవులు దాల్చెద పూవుమాలగా.

సార—(దృష్టి నిగుడ్చి) ఔరా! దురాత్ముఁడగు భీమసేనుఁ
డెంతటిదారుణముఁ దలపెట్టినాఁడు. దుశ్శాసను నువెత్తుగఁ దనవక్ష
స్థలమునఁ బిగియఁబట్టి—నిర్వర్తితప్రతిజ్ఞుఁడుగా నుంకించుచున్నాఁడు.
అంగరాజున కీతనివలన నేయుపాయము మూడునోకదా?

(భీముఁడు దుశ్శాసనుని శరీరముం బిగియఁబట్టి రక్త
సిక్తాంగుఁడై భయంకరరూపమునఁ బ్రవేశించును.)

భీమ—హా! కురుపాండవోభయ సేనాసమూహములారా! ఈభీముని
వీరాలాపము మీరందఱు నాకర్ణింపుఁడు.

ఉ. పాండవపత్ని ద్రౌపది సభాస్థలి నీడ్చినపాపరాసి ను
ద్దండరణస్థలంబున వధం బొనరింపఁ బ్రతిజ్ఞఁగన్న భీ
ముండిదె వేడినెత్తుటనుముంచి హితంబుగ మాంసఖండముల్
దండి నిదే భుజించెదు వ్యథామతి భీతిలిపోకుఁడందఱున్.

ఈవార్తను దుర్యోధనమహారాజున కెఱిఁగింపుఁడు. పోఁడు. నన్నుఁ గాంచినభయంబున, మీయాయుధంబులను నేలఁ బడవైచి పరువెత్తకుఁడు. నిర్వర్తితప్రతిజ్ఞామహోత్సవంబున రుధిరాస్వాదనకేళీప్రమత్తుఁడగు నీవృకోదరుఁడు మీకెవ్వరికిని హానిసేయువాఁడుగాఁడు. వీని రక్తంబును దోసిళ్ళతోఁ దనివారఁ ద్రావితిని. వీనివక్షము బెకలించి యామాంసము నాహారించి ప్రేవులచే కంఠ మునలంకరించుకొనుటయే యవశిష్టము. ఈపని నాచాటునఁ గావించెదను.

(దుశ్శాసను లాఁగికొనిపోవును.)

సార—అమ్మయ్యో! ఇప్పటికి నాప్రాణము లోకపట్టునకుఁ జేరుకొనినవి దుశ్శాసనవధోన్మత్తుఁడై స్వావశతం దప్పియున్నందున, నన్నును, అంగరాజును దురాత్ముఁడగు భీముఁడు చూడక తనదారిం బోయెను. కానిచో నేమై యుందునో?

కర్ణ—సూతుఁడా! ఈకోలాహలమేమి?

సార—మహాప్రభూ! దేవరవారు మూర్ఛాగతులై యున్న సమయమున దురాత్ముఁడగు భీమసేనుఁడు దుశ్శాసనకుమారునిఁ దనపట్టునుఁ బెట్టుకొనియెను.

క—ఆఁ! ఆఁ! దుశ్శాసనుఁడు వధింపఁబడెనా?

సార—చిత్తము.

క—హా! హా! విధి సంకల్పము.

చ. తనయునిఁ బాసినట్టి ననుఁ దాకురునాథుఁడె యూరడించునో,
యనుచు నమానుషంపుస్మృతి కాతని శోకము నేనెయార్తునో
ఘనభుజశక్తి మామదులఁ గాల్చిన వాయువృథాకుమారులం
దునుమఁగలేకపోయితిమి ద్రోహులకార్యమెల్లఁజూచుచున్.

ఆఁ! తునుమఁగలేకపోవుటయేమి? ఓరీ! భీమపార్థు లున్నయెడ కిప్పుడే పోవలయు. నారథము నిటుదెమ్మని సూతునితోఁ జెప్పుము.

సార—మహాప్రభూ! రారాజు మాతాపితలతో నిటకే వచ్చుచున్నాఁడు.

క—కటకటా! ఈస్థితిలో నామహారాజుమొగముఁ జూచుటకు నాకు మొగము చెల్లుటలేదు. ఐనను సన్నిహితుండగు మిత్రుని మాని పోవరాదు.

(తరువాత ధృత, గాంధా, దుర్యో, సంజయులు ప్రవేశింతురు.)

ధృత—(శోకముతో) హా! దుశ్శాసనకుమారా! దుశ్శాసనకుమారా! శవమును చేతులతోనైనఁ దడవి తృప్తినందుదమన్నను పాపి భీమసేనుఁడు నీశరీరమునైనను విడువక భుజించుచుండెనా నాయనా!

గాంధా—ఓరీ! దుష్టవృకోదరా! ఎంతటిరాక్షసజాతకంబున నీవు జనించినను, తమ్ముని నెత్తురు ద్రావునంతటి హీనరాక్షసచండాల కార్యమున నుపక్రమింపవలెనా? వానినిఁ జంపుటతో నీకు తృప్తి కలుగలేదా? రక్తపానముసయితముచేసి, కడుపునింపుకొనఁదలచితివా?

దుర్యో—అమ్మా! నాయనా! ఇంకెంతసేపు మీ రిట్లడలిన నేమిలాభము? రాచపుట్టువుఁ బుట్టినవానికి రణమరణమునకన్న నుత్తమప్రాప్తియేది?

ధృత—నాయనా! గర్భశోకమునఁ బొగలుచున్న మాకు నీసమాధానములు చెవికెక్కవు. హా! దుశ్శాసన! దుశ్శాసన!

గాంధా—హా! కుమారా! దుస్ససేనా! నాకడుపుఁగాల్చి పోయితివా తండ్రి!

సంజ—రారాజా! కర్ణుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

దుర్యో—ఆఁ! ఎక్కడ నామిత్రుఁడు?

క—మిత్రమా! సుయోధన!

గీ. బాలు, వృషసేనుమృతికి జీవచ్ఛవమయి
పుత్త్రశోకాకులత, నీసుముద్దుతమ్ము

భీమసేనుఁడు చంపఁగ వెకలియగుచు
మరల జీవచ్ఛవంబైన వ్యర్థుఁడిమగొ !

దుర్యో—(కౌఁగలించుకొని) మిత్రమా ! దుఃఖింపకుము. కన్నీరు తుడుచుకొనుము.

క. నీకు వృషసేనుఁ డెటులో
నాకటు దుశ్శాసనుండు; నాకసతీల
శ్శోకరులై యిటులీరని
శోకముఁ గలిగించి చనిరి సుమి ! మన మదులన్.

అయినను, మన మధైర్యపడిచేయునది యేమున్నది ? నాకర్తవ్యమును నీ వాలకింపలేదు. ఇప్పుడు వినుము.

ఆ. అరివధఁబొనర్చి హతబంధులకు తిలో
దకములిచ్చి యింక దక్కియున్న
వారితోడ నొక్కమారేడ్చి కౌగిళ్ళ
బెనఁగి, పోదమమరవీధి నపుడు.

కావున సర్వదుఃఖశాంతి యగు నాశుభకాలముదనుక నీవోపికతో నుండుము. ఇప్పుడు బంధునాశనంబున కధైర్యముంబూని శత్రులను వధింపకపోయితిమా మనలను జనంబులు హీనులనుగాఁదలపోసెదరు.

క—మిత్రమా ! దుఃఖాకులమైన నామనస్సు నీమాటలచే కలఁతఁదేరి ధైర్యముగల్గుచున్నది.

ధృత—సంజయా ! ఎవరామాటలాడునది ?

సంజ—మనసేనానియగు కర్ణుఁడు !

ధృత—నిజముగ కర్ణుఁడేనా ?

సంజ—సందేహమేమి ?

ధృత—సంజయా ! నేడు నమ్మలేకున్నాను. ఇన్నిదినంబులు బీరములాడి నేడుసేనానియైయున్న సమయమున నాకుమారునిదుశ్శా

నని నిండుప్రాణములను భీముఁడు దీయుచుండ వ్యర్థుఁడైన కర్ణుఁడింక నేమా మొగములం జూచుటకై బ్రతికియున్నాఁడా?

గాంధా — హా! కుమారా! కుమారా! దుశ్శాసనా! మాకీ దుఃఖ మెన్నఁడుతీరునురా? నాయనా! నీవు వెలిగించిన యీమంట కన్నీటిచే నభివృద్ధియై మండఁబొడఁగినదిరా తండ్రీ!

క — అమ్మా! నాయనా! నిజమే కర్ణుఁ డంతటిద్రోహియే కావున ఇదిగో దోసిలిపట్టితిని.

గీ. ప్రాణసముఁడైన సుతుమృతివార్త వినియు
పగుల దీగుండె దారువో వజ్రమో త్వ
దీయశోకాగ్ని శిఖలసంధించి నన్ను
గాల్పుఁడీ! నిత్యమైనసౌఖ్యంబు గలుగు.

దుర్యో — తండ్రీ! శోకావేశంబున నీతనిపై నలుగు టేటి భావ్యము! దగ్గఱనుండి మేమందఱ మేమిచేయఁగల్గితిమి? అదిగాక పుత్త్రశోకంబున సాక్షాద్ధేతుఁడైయున్న కర్ణుఁ డింతలకుఁ దగినవాఁడు కాఁడు.

క — మిత్త్రమా! ఈనిందాపరిభాషలకు నేనవశ్యము తగిన వాఁడనే. నాయట్టివ్యర్థుని నమ్మికొనిన నీవు మోసగింపఁబడితివి.

దుర్యో — మిత్త్రమా! జరాభారంబున తల్లిదండ్రులవలెనే నీవును పుత్త్రశోకంబున మతిచెడినదేమి?

క — (రోషముతో లేచి) సుయోధన రాజేంద్రా! ఇఁక పుత్రశోకము లేదు. పరాజయము లేదు. కర్ణుఁడన్న నెవ్వఁడో సమస్తసేనలకును నేఁడెఱుఁగఁ జేసెదను. మధ్యందినమార్తాండునిగతి వెలింగి రిపుసేనల శోషిల్లఁ జేసెద! ఇదె యధిజ్యశరాసనము. ఇవియే సముజ్జ్వలబాణపరంపరలు. త్రిపురాంతకుఁ డెదురైవచ్చిన నేఁడు నన్నెదిరింప లేదు.

ఉ. చేసెద నేఁ డపాండవ; మజేయశిలీముఖకోటి నింపి, ఘో
రాసురమూర్తినై రిపులనందఱ నొక్కటనేలఁగాల్చి దా
కాసుల కీయరిప్రకరరక్తముల న్భుజియింపఁజెట్టి యీ
భాసురరాజ్య మీవు పరిపాలనసేయ ముదంబుగాంచెదన్.

దుర్యో—మిత్రమా! నీవంతవాఁడవే యగుదువు. నీపరాక్రమము నాకు క్రొత్తగాదు.

(తెరలో)

ఓహో! సేనలారా! మాయాయుద్ధవిశారదుఁడును రాక్షసుఁడును నగుఘటోత్కచుఁడు కర్ణునిఁ జంపెదనని యాకాశమార్గమున నేగుదెంచుచున్నవాఁడు హెచ్చరిక! హెచ్చరిక!

దుర్యో—మిత్రుఁడా! జాగరూకుఁడవై యుండుము. అదిగో మింట వీక్షింపుము. ఘటోత్కచుని యాకృతి గాన్పించుచున్నది. వీనిని శక్తిబాణమునఁదక్క నొండైన నిర్జించుటసాధ్యముగాదు.

క—దాని నర్జునునికొఱకు దాఁచితిని.

సంజ—వీనినుండి నీవు బ్రదికినగదా అర్జునునిమాట.

దుర్యో—మిత్రమా! త్వరపడుము.

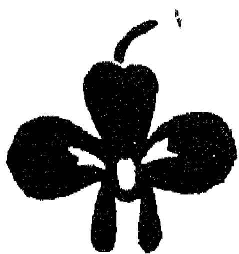
క—అక్కటా! ఇదియు నిట్లు వ్యర్థమయ్యెనా!

(బాణము వదలును. ఘటోత్కచుఁడు నేలగూలును.)

(విశ్రాంతిసంకేతమగు యవనిక మెల్లగావ్రాలును.)

విశ్రాంతికాలము.

పంచమాంకము.

దానవీరకర్ణ

షష్ఠాంకము.

౧ వ దృశ్యము.

ప్రదేశము—యుద్ధభూమి.

(ధర్మరాజు, సారధి ప్రవేశింతురు.)

సార—మహాప్రభూ! ఇందు తమరు కొంతవిశ్రమించుటయే సర్వోత్తమము.

ధర్మ—ఏల?

సార—సారథి సదా రథికుని క్షేమముం గోరుచుండుటయు దానిని రథికుఁడు నిరాకరించుటయు నాచారమే కాని, దాని ననుసరించి, తాము సయిత మపాయమునఁ బడవలదని నాప్రార్థన.

ధర్మ—ఇప్పుడు వచ్చిన యపాయమేమి?

సార—కర్ణుఁడు నేఁడుమహాజ్జ్వలుఁడై యున్నాఁడు. ఇదివఱకే శరబాధితులైయుండిన తమకు కర్ణునివలన నేఁ డెట్టి యపాయమో యని—

ధర్మ—ఆఁ! కర్ణుని నేమి పెద్దగాఁ దలంచెదవు? కర్ణుఁడు వరప్రసాదియా యేమి?

సార—అటులే చెప్పుకొనుచున్నారు స్వామి?

ధర్మ—ఎటులు ?

సార— పరశురాముని వంచించి కర్ణుఁడు బ్రాహ్మణ వేషమున......

ధర్మ—అవును. నేనిదివఱకే యీవృత్తాంత మానుపూర్విగ వింటిని.

సార—"నీకొక్కనాటి యుద్ధమున నీశరవిద్య కరగతమగు"న నిభార్గవుఁ డనుగ్రహించిన వరవాసరము నేడేయని, కర్ణపరితాపమును దేరి చూడలేని సైనికులు చెప్పుకొనుచున్నారు.

ధర్మ—అవును. ఇదియును కొంతనిజమే. కాని క్షత్రియుఁ డగువాఁడు రణమున రిపుఁ జంపవలయు. తాఁ జావవలయుఁగాక ! పలాయనంబు సేయుట దుష్కీర్తికరము. వ్రణబాధయు విశేషముగ నున్నది. కావునఁ గొంత విశ్రాంతిఁ దీర్చుకొందును. రథము నాకడిమి చెట్టునీడకుఁ గొనిపొమ్ము.

[తెరలో శంఖానినాదము.]

సార—మహాప్రభూ ! కర్ణుఁడు శంఖంబు పూరించుచు నిటే వచ్చుచున్నాఁడు. సత్వరము చనవలయును. (ఇరువురు ని॥)

[తరువాత శల్యసహితుఁడగు కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

క—శల్యా! చూడుము. ఇప్పుడు నేను గావించిన శంఖాని నాదంబు రోదసీకుహరంబును విహ్వాలంబుఁ గావించె.

శా. నారాచాది మహోగ్రబాణపటలీ నానావిధోల్లసముల్
సైరింపన్ ధృతిలేక పాండుతనయుల్ సంభ్రాంతినొందంగ, వి
స్మేరంబై ఖచరప్రజంబుపొగడన్ మెచ్చంగనీచూడ్కి దు
ర్వారోదగ్రత నేఁడుచూపెద భుజావష్టంభ సంరంభినై

శ—అంగరాజా ! ఇప్పుడు నీదనినమాట యనవిమాటయే

క—ఏల ?

శ—నీబాహుశౌర్యం బిప్పుడు కాదు.

క—సమరసన్నాహదోహలుండవై వచ్చిన యిప్పుడుగాకింకె ప్పుడు ?

శ—నీశంఖతూర్యారావవిదారణ దారుణంబగు పార్థువిపాంచజన్యంబుగలదు. అదిగాక సత్యపరాక్రములును, శౌర్యఘనులును, అఖిలాస్త్రధనులును, భుజవీర్యమహితులును, భూరితేజోనిధులును, నగు పాండురాజనందనుల పరాక్రమమును నీవల్పముగఁదలంచి, స్వాభిమానమదపేరితుండవై పేలుట తగనిపని.

క—(తనలో) ఈతఁడు కొంతసేపటినుండియు, నన్నుఁ దూలనాడుచు, పాండవులఁ బొగడుచున్నవాఁడు. ఈతనియుద్దేశ మెట్టుండగ రాదమ్మో. (ప్ర) మద్రరాజా ! పాండవులశౌర్యమును నాశౌర్యమును చూచెదవుగాక !

శ—ఆహా ! చూడకేమి ? ఇదివఱకు చూడలేదా ? ఇఁక చూడనా ? తినఁబోవుదానికి రుచులడుగనేల ?

క—(తెరవంక జూచి) ఓహో ! కురురాడ్సేనాసమూహములారా ! నిర్వీర్యులగు పాండవులందలంచి మీడెందంబుల కుందుఁ జెందకుఁడు. అధిజ్యశరాసనుండగు కర్ణుఁ డిదే మీకు బాసటయై యున్నవాఁడు.

(తెరలో)

దానవీరకర్ణునకు జయము

(మరలఁ దెరలో)

అంగరాజప్రతాపాలాపాకర్ణన శీలు రగు నోసైనికులారా ! అవధారు ! అవధారు ! రిపులోకవిజయుఁడగు రాధేయుఁడు సంగరం

బునఁ బ్రవేశించెఁ గావున, నేఁ డపాండవంబయ్యెననియే దృఢసంకల్పులై మీరెల్లఱుసాహసంబు మెంపున సంగ్రామము సలుపవలయును.

(మరలఁ దెరలో)

దానవీరకర్ణునకుజయ్ !

క—శల్యా ! చూచితివే ! మదీయరణవిన్యాసంబున సైనికులకుఁ గల్గినయుత్సాహము ! ఇదె చూడుము. నాప్రతాప మెట్లు శత్రుదుస్సాధ్యంబగునో !

మ. అరదంబెక్కి శరాసనంబుఁ గొని తెంపారంగ, నే నేచి, సం
గరసంక్రీడకుఁ జొచ్చినం దృణసముంగాఁ గొందు నద్దేవతా
వరునైనం గురు నాపగాతనయుఁ జావంజూచుటేఁ వైరులే
తురు, చెండాడెదనుగ్రతం దలలు నాదోర్దర్పముం జూడుమీ.

గాంగేయకుంభసంభవులు పాండవులం గెలువలేని యశక్తతచేతనో, కాక పాండవాభిమానంబుననో నేలఁ గూలి మన కవమానంబు దెచ్చిరి. కాకున్న కురువీరులు పాండవులకొఱకా, యిన్నిదినంబులు రణంబుసల్పుట? నేఁడు దేవేంద్రాదులు గావ వచ్చినను, నడలక, పార్థుని రూపుమాపి కురురాజుఋణంబుఁ దీర్చెద.

శ—(నవ్వి) అంగరాజా ! ఏమియీప్రలాపము ? శూరులందు కార్యశూరులనియు, వాగ్శూరులనియు నిరుదెఱంగులుందురు. నీ వీరెండవజాతిలోఁ జేరినట్లున్నది. కానిచో పార్థుఁ జయింపఁదలచిననీ కీవ్యర్థభాషణంబులేల ? పార్థునిపరాక్రమము లోక మెఱుంగదా ! నీపోడిమి యింతకుమున్నె తేటపడదా ? ఏటి కీకొఱమాలిన యాత్మప్రశంస ?

సీ. రాత్రిమైఁ దాఁకి క్రూరతఁ బోరి మగఁటిమి
వాసినయంగారపర్ణుకంటె

ఘోషయాత్రావిధిఁ గురురాజు చెఱవట్ట
మానమేదిన చిత్రసేనుకంటె
ఖాండవోద్యానంబు, గాననేరక సిగ్గు
పడి, చన్న, నిర్జరప్రభునికంటె
క్రీడాకిరాతుఁడై క్రోడంబునకుఁ గాఁగ
బెనఁచి చిక్కిన త్రిలోచనునికంటె
గీ. నెక్కుఁడైన వీరుఁ డే నర్జునునితోడఁ
బోడుతు నోడుతునవినఁ బోలుఁగాక
వినుమొ సూతతనయ! మనబోటు లాతని
జెరుతుమనుట నోటి చేటుగాదె.

పార్థునంతదూర మేల బొగడెదవు? పార్థునికుమారుఁ డభిమన్యుఁడే, మిమ్ము పద్మవ్యూహాంతరంబునఁ బడఁగొట్టి తలలుగొట్ట సమకట్టడే! మీమీ నతులమంగళసూత్రప్రభావంబుల నప్పటి కెటులో బ్రదికి బయటఁ బడితిరి.

క—శల్యా! ఏటి కిరీటి మమ్ము వెఱపింపఁజూచెదవు? నీ వెన్నిమాటలు చెప్పిన నే వెఱచువాఁడనుగాను. నాశక్తి పరిశీలింపఁ గోరి నీ విట్లనుచుందువు; దాని కేమి? నాశక్తి మాటలతోఁ గాదు. ఇంకొకనిముసమున ప్రచండభండనాంతరమునఁ జూచెదవు గాక!

శ—కర్ణా! ఇవి రిత్తపలుకులుగావు.

గీ. అర్జునప్రతాపానలమార్పఁ గోరి
దగ్ధమగుదువుసుమ్ము రాధాకుమార!
కాంతిభాసితోజ్వల దీపకళికఁ గాంచి
మిడిసిపడి కూలి కాలెడు మిడుతవోలె.

క—(అనాకర్ణితముగ) నీతోడ నేమి? ఓహో! సైనికులారా! ఈనాప్రతిజ్ఞను మీరందఱును వినుఁడు.

గీ. జగతి నిప్పు డపార్థకృష్ణంబు సేయ
కర్ణుఁడను వచ్చినాఁడ ! సంగ్రామమునకు
మానితంబగు నీకురుసేనలోన
నెచటనుండెనో యాపార్థకృష్ణయుగము
వారిఁ గాన్పింపఁ జేసినవీరవరుల
కేది వలయునో కోరిన నిచ్చువాఁడ
గజతురగరథాశ్వంబులో, కాంచనములో
భూమిదానంబులో? కాక పుణ్యసతులో.

శ—కర్ణా! నిలువుము నీవీరప్రశంస! పార్థకృష్ణుల నీకొక్కరు చూపనేల? వారలే నిన్ను వెదకుచు నిందు రాఁగలరు. అందులకై యిట్టి రిత్తదానములు సేయనేల? అట్లు సేయు నపాత్రదానంబులు పరిహాసపాత్రంబులని యెఱుంగుము. అదిగాక రాధాకుమారా!

గీ. కొలఁది యెఱుఁగక కృష్ణుల కలనఁ గెలుతు
ననుచు శుష్కప్రియంబుల నాడెదీవు
కంటివే యేపొలంబుఁగాని, నక్క
సింగమును గెల్చెనను కథ యంగరాజ.

క—ఆఁ! ఏమంటివి? వ్యర్థుఁడగుపార్థుని సింగంబుగను, నన్ను నక్కగను బోల్చి యథేచ్ఛముగఁ బ్రలాపించినందులకు నామిత్రుఁడగు సుయోధనుని మొగంబుఁ జూచి యూరకుంటిని గాని నీపాపంపు నాలుక యీపాటికే వేయిచీలికలు గావింపకుంటినా? శూరధర్మంబుల నెఱుంగని పిఱికిపందవగుటచే నిట్లు కారులు పేలుచుంటివి? నీయున్మత్తపైశాచిక ప్రలాపంబులను నేఁడే యంతమునందించి యుందును. నాధైర్యంబు నీటఁ గలుప—నిరుత్సాహకరవాక్యంబులాడు నీవు పయోముఖవిషకుంభమవు — అయినను, సుయోధ నాదేశంబున నీసారథ్యంబు నాకు దప్పదయ్యె. నీకు సమ్మతము కాదేని నారథంబు

తొలంగి చనుము. రథము సయితము నేనే నడుపుకొనియెద. నీ వెట్టి బుద్ధులు నాకుఁ జెప్పనక్కఱలేదు.

శ—మదహంకారదుర్గుణవిధేయా! రాధేయా! నాపలుకులకుఁ గినిసి—నీవు చేయఁదగినది తుదకు రోదనమే! నాబుద్ధులు నీ కిప్పు డేల రుచించును? నే నిప్పుడు నీ కీబుద్ధులు చెప్పనేల? అర్జునుఁడు గాండీవగుణనిక్వాణంబు సెలంగ గదిసి—నీశరీరమున, నక్షయంబులగు దన తూణీరంబులు నిగుడఁ జేసియే—నిను బుద్ధిమంతుం జేయును.

ఆ. ఏను ధార్తరాష్ట్రహిత మాచరించుట
కై పెనంగి చెవుల కప్రియంబు
లైన నిన్నిమాటలాడితి నాబుద్ధి
విని దురాగ్రహంబు విడువవలయు.

క—శల్యా! శల్యంబులవాటుపోటుమాటలు గాటనేయుచు, మృషోపచారవాక్యంబు లేల? నీకపటంబు నే నెఱుంగనివాఁడ నని తలంచితివో! కృష్ణపార్థులగరుడకపిధ్వజంబులు బెండుమానిసులకు భీషణంబులు నాకుఁ బరితోషణంబులు వేవురుగోవిందులు పదివేవురు పార్థులు వచ్చినం బోరెద! నీవుమహాయుద్ధకోవిదుండవు గాఖింజేసి, వెఱచఱచి కారు లరచెదవు. మఱియు నక్కడిపక్షపాతంబున బ్రేలెదవో యెఱుంగను.

శ—కర్ణా! హితచింతకులగు వారిమాట తిరస్కరించి యకారణాగ్రహంబు బూనుట వినాశదాయక మని యెఱుంగుము. అదిగాక నేను నీ కిఁకను హంసకాకీయోపాఖ్యానాదికథ లనేకములు బోధింపవలసియున్నది. కానిమ్ము నీగతికి నే నేమిచేయుదును. చెట్టు చెడునాటికిఁ గుక్కమూతిపిందెలు పుట్టుట సహజమేకదా! అదిగో! చూడుము. మనకభిముఖమై వచ్చుచున్నయారథము శమననందనునిదిగాఁ దోఁచుచున్నది.

క—ఏమీ ? నేఁడు శమననందనుఁడు నాకభిముఖుఁడై రాదలంచెనా శల్యా ! ఆలసింపక రథము నాతనికెదురుగాఁ దోలుము. ఆతనితో రణక్రీడ సల్పుదును.

శ—అటులే చేయుదును.

(ధర్మరాజు ప్ర.)

ధ—ఓరికర్ణా ! ఎందు బోయెదవు ? నిలువుము. భార్గవుని వరంబు నీకెట్లు నేఁ డుపకరించునో చూచెదఁగాక !

క—కౌంతేయాగ్రజ ! నిన్ను మోసంబున గెలుచుటకు నేను శకునింగాను. పరాక్రమైక జీవనుండనగు కర్ణుఁడ ! నాభార్గవవరంబు మరల్ప నీతరంబుగాను. వృథాప్రగల్భంబులు మాని పటకుటీరంబునకు మరలుము.

ధ—ఓరీ ! సూతకులాధమా ! గృహంబునకు మరల నేను నీవలె పిఱికిపందను కాను.

ఆ. కయ్యమునకు జంకి గాంగేయు డనిఁ గూలు
దనుక శరముఁ దాల్పననుచు మూల
దాగినట్టి మేటిదర్పోద్ధతుండవు
లజ్జ వలదె? కారుల న్వచింప.

క—శమననందనా ! రణంబునకు జంకియే నే నప్పుడు శస్త్రసన్యాసంబుసలిపితినో పంతంబునకే నిలచితినో యూహించినవారలకు విశదంబగు. దానికేమి ? నీశౌర్యమునకు నీవిటులు నన్నాడదగినది కాదు. ఏమంటివా?

చ. మగటిమి లేకజూదమున మాకు భయంపడి యే, సభ్రాతృకం
బుగ గహనస్థలంబులకుఁ బోయి త్రయోదశవత్సరంబు ల
త్యగణిత బాధలంబడినయాహావదోహలు లైనపాండవుల్
జగతిని లాతివారిబలసంపదఁ గాంచి హసింపజెల్లునే ?

ధ—ఓజ్ఞానహీనుఁడా ! మాధర్మప్రవర్తనంబు తుద కిట్లు నీ

కర్థమయ్యెనే? ధర్మపాశబద్ధులమై మే మట్లు త్రియోదశవర్షనిబద్ధం బగు దీక్షకుఁ గట్టువడి సహోదరులతో నిడుములంగుడువవలసివచ్చె గాని మీవలె కపటదురోదరఖేలనలోలురై దురుద్యోగమే జీవనము గా గలిగిన కపటశీలురము గాము. అదిగాక కురుపాండవవంశనాశనంబింత పట్టు నీవలనఁగదా సంఘటిల్లె! పాపీ చిరాయువనున ట్లింతదనుక నంద అయాయువులు బోసికొని నీవొక్కఁడవు జీవించి యింత జేసితివి. తొలుం దొలుత నీవేనశి. చినచో నీపెనుముప్పునకు హేతువు లేకుండునుగదా!

ఆ అంగరాజ నని యవాకృతిచే నన్న
దమ్ములకును పగలు దాపినావు
ఇంతి ఘోరమునకు నీవె మూలంబవు
భరతకులము నీచు పాలఁబడియె.

శ—ధర్మజా! కర్ణుఁ డింతవఱకు వాచాశూరత జూపెను. ఇఁక బాహుశూరత యేమో తెలియఁదగియున్నది. కర్ణా! ఎంతికాల మిట్లుశమనసూనునితో వివాదపడియెదవు? ఇది సమరభూమి కావున మా బోటివారికి చక్కోక్తులతో కాలవిళంబన మొనర్చుట నీతి కాదు.

క—శల్యా! నాతలంపునదియే! పాండునందనా! ఇఁక మనకు వివాదముతోఁ బనిలేదు. సంగ్రామమునకురమ్ము.

ధ—సిద్ధముగ నున్నాను.

(ఇరువురు యుద్ధముచేయగా ధర్మరాజు మూర్ఛిల్లును.)

క—ఈతఁడు మూర్ఛాగతుండయ్యె! ఇఁక మన మీతనిఁ జేయదగినది లేదు. రథమును వేఱొకయెడకుఁ దోలుము.

శ—కర్ణా! అదె చూడుము. రథ మావంకకు మరలింతునా?

ఉ అల్లదె! యర్జునధ్వజవిహారము గానఁగనయ్యెఁ గపిం
ద్రోల్లసనంబునన్ మెఱసి యుద్భటులైనది గర్త లేవుశో
భిల్లఁగవారె యన్నరుని చెట్టుఁగ దాకి రతండు సంప పె
న్వెల్లినిగుడ్చి ముంచె నిదె నింగి గుణధ్వని వొంగవారలన్.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

[సూతుఁడు పటాక్షేపముగఁ బ్రవేశించును.]

మహాప్రభూ! మహాప్రభూ! కటకటా! ఇంకెక్కడి మహాప్రభువు దారుణరణాంతరంబునఁ గూలినయీయన కెట్టియపాయంబును రాక మున్నె రణభూమిం దొలఁగింపవలయు. రథంబును, నశ్వంబులును, కేతనంబును భగ్నంబులయ్యె. చేయఁదగినమార్గ మేమియు గాన్పింప దయ్యె. నేఁ డీకర్ణునిపరాక్రమ మాలోకింప జగద్వైలయ మొనరించు వైఖరి దోఁచుచున్నది. (దూరముగాఁ జూచి) అదిగో! సహదేవ కుమారుఁ డిటులనే వచ్చుచున్నవాఁడు. అతని రథంబున నీయనంగొని శిబిరంబుల కరుగుటే శ్రేయము.

[సహదేవుఁడు ప్రవేశించును.]

సహ—సూతుఁడా! పెద్దన్నగా రెక్కడ?

సార—మహాప్రభూ! పాలికలనసౌజ్ఞారహితులై యీదెసఁ బడియున్నవారు.

సహ—అపాయము లేదుగద?

సార—కృష్ణకరుణావిశేషమున నిప్పటికి లేదు.

సహ—శిబిరంబున కరుగుదము. జాగ్రత్తగాఁ బట్టుకొమ్ము. అవల రథముఁ గలదు.

సార—చిత్తము.

---

౨ వ దృశ్యము.

ప్రదేశము—యుద్ధభూమి.

[కృష్ణార్జునులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

కృ—పార్థా! నేఁడు మీపెద్దన్న రణమున కరిగెను. కర్ణునితో సంగ్రామ మొనరించుచుండె నని యిందాకటినైనికకోలాహలమువలన సూచింపఁబడియె. కర్ణుఁ డీదెసకొంటరిగ నరుదెంచుచున్న

వాఁడు. దీనిం బరికించి చూచిన మీయన్నగారి కేదియో యపాయము కలిగెనని నేఁదలంతును. ఇప్పుడు సంగ్రామమధ్యమున కరుగుట శ్రేయమో — పటకుటీరంబులకరుగుట శ్రేయమో — చింతింపుము.

అ — బావా! సోదరునిస్థితి యెటులున్నదో కాని — కర్ణుని తేజంబు నేఁడనివార్యమై యున్నది. ఆతనియెడ నీసునంజని మన మపాయముఁదెచ్చుకొనవలదు. చచ్చినవెనుకసాధించున దేమున్నది? జయార్థియగువాఁడుపాయంబున మెలంగవలయును. కావున రథంబును పటకుటీరంబులకు మరలనిమ్ము.

గీ. "పటపటటంటిసూర్యునిపగిది కర్ణు
డుగ్రమూర్తియై వెలుఁగుచు నున్నవాఁడు
మనరథం బిప్డు మాధవ మరలనిమ్ము
బ్రిదికియుండినఁ దినవచ్చు బలుసుకూర."

కృ — ఇప్పటి కింతకన్న క్షేమోపాయము లేదు.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

3 వ దృశ్యము

ప్రదేశము — పాండవశిబిరము.

[శరబాధచేతఁదొరలు ధర్మరాజు — పాదములకడ సహదేవుఁడు ప్ర.]

ధ — (తనలో) ఎన్నిసారులు నాచేఁజిక్కలేదు! ఎన్నిసారులు నిరపాయులుగఁ జేసి విడువలేదు. ఊఁ! అందులకే నేఁడు నన్ను ప్రాణములతో విడిచినాఁడని సమర్థించుకొందమా! ఎందులకు? నిరర్థకము లగుప్రాణములు? మానము పోయెనే! ఈప్రాణము లీనరకబాధ ననుభవించుటకుగదా శరీరమును విడువకున్నవి! భగభగమండుచున్నవి. ఉద్రేకమున వ్రణకట్టికలు చెదరి రక్తస్రావ మగుచున్నదే! ఉస్ — అబ్బా! ఈశయ్యయందు చీమలు ప్రాకుచున్నట్లున్నవి! సహదేవా!

స—ఇచ్చటనే యున్నాను.

ధ—వీవన—వీవన—

స—చిత్తము (విసరుచున్నాఁడు)

ధ—గాలి వీచునప్పుడు ప్రజ్వరిల్లు మంటవలెనే నీ వీవన గాలిచే నాశరీరము మరింత మండుచున్నదేమి? తమ్ముఁడా! ఆవీవన నొకమూలనుంచి ద్వారమునకు కరిగి చూడుము. కర్ణవిజయి చిన్నన్న వచ్చుచున్నాఁడేమో!

స—అలికిడి లేదు.

ధ—లేదా! పాప మాపాడుకర్ణునితో తమ్మునకెంత ఘోరరణమగుచున్నదో; అయినను కృష్ణుఁడు దగ్గరనే యుండునుగదా!! చూడు సహదేవా—భీమన్న యేఁడీ?

స—యుద్ధమునందే యున్నాఁడు.

ధ—సరి. ఈసారి భయము లేదు. కర్ణునిచావుమాసినదనిన మాటయే—ఆద్వారమున నాధ్వని యేమి?

స—కాదు.

స—ద్వారపాలకుఁడు—

ధ—పార్థుఁడుకాఁడా?

ధ—అట్లైన పార్థవిజయధ్యానముగాని కర్ణమరణకోలాహలముగాని సైనికులు చెప్పుకొనుచున్నారేమో విను.

స—ఇంకను లేదు.

ధ—ఇంకను లేదా! మఱియింకెప్పుడు? కర్ణునిచావున కింకను వాలస్యమా! నాశరీరమునందలి బాధ తీరకముందే వానిచావుమాట విందుననుకొంటినిసుమా! అర్జునున కేమిమాంద్యము?

స—ఈపాటికి వచ్చుచుందురు.

ధ—నాకన్నులు మూఁతలుపడుచున్నవి. వేదనముగనున్నది. అర్జునుఁడురా వేగమే నిద్రాభంగమని తలంపక నన్ను లేపుము.

స—చిత్తము.

ధ—(కన్నులుమూసి కొంతవడిదొరలి లేచి) నా కెక్కడి నిద్ర? కర్ణుఁడు. కర్ణుఁడు. కర్ణునిచావుచూడవలయు. నేనిద్రింపవలయునా. కూర్కురాకున్నదిగదా? కన్నులు తెఱచిన కర్ణుఁడు—కన్నులుమూసిన కర్ణుఁడు (కన్నులుమూయును.)

(కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు.)

కృ—పార్థా! మన మనుకొన్నంతయయినది. చూచితివా! మీపెద్దన్న వ్యాధిశయ్య—

అ—అయ్యయ్యో! శరీరమెల్ల వ్రణములై బాధపడుచున్నటు లున్నాఁడు. (దగ్గరకేగుదురు.)

స—మహారాజా! చిన్నన్న వచ్చినాఁడు.

ధ—ఆఁ! ఆఁ!! వచ్చినాఁడా! ఏడీ? నాయనా! విజయుండ. వగు నిన్నుఁజూచుటకే తల్లడిల్లుచుంటినిసుమా! (కౌఁగిలించుకొనును)

అ—మీశరీరము వ్రణపీడితమై యున్నటులున్నది. బాధతగ్గ లేదా? అయ్యయ్యో! తమరేల రణమున కరిగితిరి?

ధ—నా బాధమాటకేమి? కర్ణునిసంహరించివచ్చిననిన్నుఁజూడఁ గనేనాయులమటయుం తయుఁదీరినది. ఈయానందమున—చూడు—నాకన్నులవెంట నానందబాష్పము లెట్లుకారుచున్నవో! అవమాన మనునది యెఱుంగనినన్నిట్లు దుర్భరశరబాధానహితునిఁజేసి విడిచిన కర్ణపిశాచమిప్పుడుగదా భారతమును వదలిపోయెను!

అ—అబ్బా! పాడుకర్ణుఁడు తమ్మెంతబాధపెట్టెను?

ధ—ఇప్పుడు నాకేమియు బాధలేదు. కర్ణుని నీవు చంపితివను నానందమే నాకుచాలు. తమ్ముఁడా! ఆకూ్రరుఁడు నాఁడు ద్రౌపదిం బరిభవించినసభలో కూసినకారుకూతలకుఁ దగినఫల మనుభవించెను గదా! పాపము వాఁడు సేవకమాత్రుఁడుగాన నట్లాడెనుసుమా! పార్థా!

ఆ. కలన నెట్లు నీవు కర్ణుని వధియించి,
క్రూరవేశు మనసు కలఁత పఱచి
నీ ప్రతిజ్ఞ నేఁడు నిండించుకొంటివా
విధముఁ దెలుపు చెవుల విందుఁ గాఁగ.

అ—సోదరా! మీ రింక తల్లడిల్లవలదు. ఆరాధాసుతుండు మరణించెనే యని నమ్ముఁడు. సంశప్తకసేనలతో నేఁ బోరుతరి నశ్వత్థామవచ్చి నన్నుఁ గవిసె. అందుచేనప్పటికి కర్ణుఁడు నాపాలఁబడక దక్కెనుగాని యిప్పు డాపాపి బ్రదికిపోఁగలఁడా.

గీ. పంపు మిప్పుడె నేఁ జని పరమపాపి
యైన కర్ణుని వధియించి యసితలమునఁ
దచ్ఛిరంబును నీదు పాదముల చెంత
నిలుపకుండిన నీయాన కృష్ణు నాన.

ధ—(తెల్లపోయి) అట్లయిన కర్ణుని నీవింకను చంపనే లేదా?

అ—ఇప్పటికి చంపలేదు. ఇఁక చంపనున్నాను. అందులకే మీ యనుజ్ఞ వేఁడ వచ్చితిని!

ధ—ఓయసమర్థుఁడా! శత్రునిజంపివచ్చుటకు నాయాజ్ఞ యెందులకు? శల్యాంబుల నాటిన నాపరాభవముఁదీర్ప నీవు దిక్కైతివని నేదలంచినందులకు గదా నీ కింతయుదాసీనత గలిగెను. రణమున వీరుఁడు జయింపవలయు. చావవలయు. కాని యిట్లు పాఱివచ్చిన నా కింతకన్న నవ్మానమేల జరుగు?

అ—అన్నయ్యా! నాతప్పుమన్నింపుము! ఇప్పుడే చని కర్ణుని వధించివచ్చెదను.

ధ—నేనే యోడితిననుమాట యేమి? నేటికి నీవును కర్ణున కోడితివనినమాటయే! భీమనకులసహదేవు లంతకుమున్నే యోడిరి. మనతోఁ జేరినకతమున కృష్ణుఁడు నయితే మోడెను. ఇట్టినిరర్థకులము గు

మనకు రణమేల? రాజ్యమేల? విజయమేల? అందఱము నడవులకుం జని తపసులమై యుందము.

అ—అంతమాట లేలయాడవలెను?

ధ—శౌర్యము లేనప్పుడు మాటలకేమికొఱవ? తపసులము గుట హీనతగనున్నదా? కర్ణునిచెప్పుదెబ్బల కభిమానము లేదా? ఇంతకన్న కురురాజు కాళ్ళుపట్టుకొనిన మనవార్జున కారుపిండంబులు వండించిపెట్టఁగలఁడే!

కృ—బావగారూ! శాంతింపుఁడని ప్రార్థించెనుగదా! శాంతి వందఁగూడదా! తీవరించినప్రాణబాధచే నుదయించినకోపమును పార్థునిపైఁ జూపఁదగునా?

ధ—కృష్ణా! ఇది ప్రాణబాధోద్రేకమా! కర్ణునిఁజంపనందులకుఁ గలిగినలజ్జాభరము కాదా! పాండవులతోపాటు నీకును లజ్జాకారణమేసుమా! ఈ వాచాశూరునిప్రగల్భంబులు తొలుత గుర్తింపనైతిని. ఇట్టి పురుషాకారముఁదాల్చిన యాఁడుదాని నెఱుఁగలేక రణమునకు సిద్ధమై యవమానంబు నకుపాలైతి ఓరివ్యర్థ! పార్థ!!

ఆ. కర్ణు నని వధింపఁ గలనంచుఁ గొఱమాలి
నట్టివ్రతిన లెన్నొ యాచరించి,
తుదకు రిపులనమ్మఁ ద్రోసితి గోతిలో
నన్ను, లోకమెల్ల నవ్వుకొఱకు.

అ—ఎందుల కీనిష్ఠురవాదము చేసెదరు?

ధ—నిష్ఠురమా నావాదము? నీ కార్యము నిష్ఠురముగాదా? దేవతలిచ్చినతేరును నశ్వములును గలవఁట! కపికేతనముఁట! తాటియంతవిల్లు గాండీవముగలదఁట! హరిసారథ్యముఁట! ఛీ నీపౌరుషము ఇంకనుకర్ణునకోడిరావలయునా? నాప్రారబ్ధమున కుఱ్ఱలు ఘటోత్కచాభిమన్యులు చచ్చిరిగాని వారు బ్రదికియున్న నిట్లుచేయుదురా?

నన్నుపరిభవాగ్నిచేఁ గాల్చి చంపుటకు వారు నీవలె పిఱికిపందలుగారు సుమా?

ఉ. పాండవమధ్యముండ ననుపౌరుషమేమిటి కింక నీకు నీ
దండనెయున్న చక్రిని రథంబుననుండఁగఁ వేఁడి, తత్కశా
దండము కేలఁదాల్చి యరుదారఁగసారథివై మెలంగి నీ
గాండవమిచ్చినగ్ని హరికి, కర్ణునిఁ గిర్ణుని మన్ను సేయఁడే.

అ—(కోపముతో లేచి) సహదేవా! నాకరవాలమేది? నా కరవాలమేది?

కృ—కర్ణునిఁ జంపఁదలఁచి చనుచుంటివి గావలయు నేనురావలదా! గాండీవముంగొనుము. కరవాలమేల?

అ—కర్ణునిఁ గాదు. ఈధర్మజుని జంపెదను.

కృ—ఆఁ! ఆఁ!! మతి చెదరెనా?

అ—నాకు మతి చెదరలేదు. మతిచెదరిన యీయమకుమారుని యమపురి కంపెద.

కృ—అర్జునా! ఏమనుచుంటివో తెలిసియే మాటాడుచుంటివా! అపచారముసుమా యిది!

అ—అపచారమా! కాదు.

గీ. ఇతరులకు నీదుగాండీవ మిమ్మటంచుఁ
బలికినదురాత్ముశిరమునుఁ బగులవేయఁ
బ్రతినదాల్చితి; నది తీర్పవలయు నేఁడు
శాంతిలే దిఁక నీతని సంహరింతు.

కృ—ప్రతిజ్ఞలకేమి? పగతురయెడగాని, ప్రతిజ్ఞ బంధువులయెడలనా? అట్టిప్రతిజ్ఞ సోదరునియెడ దీర్పకున్న హానిదోషముసంభవింపదు.

ధ—కృష్ణా! వారింపకుము. వారింపకుము.

చ. కుటిలుఁడు వంశఘాతుకుఁడు కూరిమితమ్ముల దారుణాటవీ
తటులఁ ద్రిప్పె దశాబ్దములు దారుణబాధలపాలుఁజేసి, నేఁ
డిటుల నరాతిబాణముల కేమియు సేయఁగలేని నాశిరం
బటమటలేక దూల్చి మనసార సుఖింతుఁగాక పాండవుల్.

కృ—పార్థా! వింటివా? నీయన్నగారిమాటలు. ఆమహాత్ముని మనంబును పరితాపంబు పాలుసేయకుము.

అ—కృష్ణా! నీ సానునయవాక్యంబులను గట్టిపెట్టుము. ఓవీరమ్మన్య! శమనకుమార!

సీ. నిఖిలసంపదలోడి నీమూలముననఁగదా
పడఁతితో నగచాటు బడితి మేము
నిజదార నొకకూళ నీమూలముననఁగదా
మానభంగము సేయఁ బూనె నాఁడు
నిలువ నీఁడ దొరంగి నీమూలముననఁగదా
కందమూలములతో గడపినాము
నిర్మలయశమేగి నీమూలముననఁగదా
జూదరులని మాకు వాదుగల్గె

గీ. తుదకు నీమూలముననె బంధువులచెంత,
రోసములుమాని దాస్యము జేసినాము
వకచక్రంబునను భిక్షమెత్తినాము
కలదె నీమూలమున మాకుఁ గలుగుమేలు.

ఇంతేకాదు; నీవు ధర్మమని, శాంతమని చేతగానితనమునమాకొంతు కలు కోసితివి. నేఁడును చేతగానితనముననే కర్ణునిచేఁ దెబ్బలు దిని వచ్చి మాకందఱకు తలవంపులు దెచ్చితివి.

గీ. సిగ్గువడి చావ కిట్లిల్లు జేరినట్టి
పాటుబోతును నినుగాంచి పాండురాజు

భరతకులగౌరవము పాడువడియెనని, శ
పించి పరలోకముననె దుఃఖించు నేఁడు.

క—అర్జునా! మీయన్నగారిని దూషించుచు నీవుమాత్రము భరతకులగౌరవ మేమి నిలిపితివి. కర్ణుని వధింప శక్తిలేక సోదరునితో దగవులాడుచుంటివి.

అ—కృష్ణా! ఏమి నీ తెలివితేటలు. నాకు కర్ణుని వధింప శక్తిలేదా? కలదో లేదో నీవెఱుఁగ వేమి? ఈయుధిష్ఠిరుఁడు పలికినట్లే తెలివిమాలినపలుకు పలికితివి. నా కీకర్ణుఁడా లెక్క? ఛీ! ఎంతహీనఁపుమాట!

సీ. క్రీడాకిరాతుఁడై యోడి పాశుపతంబు
నర్పించినట్టి యాహరుఁడుసాక్షి
మత్ప్రతాపాగ్నిని మసియై సమసినట్టి
కాలకేయాదిరాక్షసులు సాక్షి
ఖాండవోద్యానంబుఁ గాల్చినప్పటి చరి
త్రకుఁ డీల్పడిన శచీధవుఁడు సాక్షి
ధైర్యంబున నెదిర్చి, తాళక పాఱిన
శౌండుఁ డంగారపర్ణుండు సాక్షి

గీ. భళిర యన ద్రౌపదీస్వయంవరమునాఁటి
ధరణిపాసాధ్య మత్స్యయంత్రంబు సాక్షి
అరయ నివిగాక నెన్ని సాక్ష్యములు లేవు
కర్ణునకు భీతిగల్గునే కంసవైరి.

కృ—పార్థా! బాగు బాగు. నీకంతకంత కున్మాదము గల్గుచున్నటు లున్నది.

ధర్మ—కృష్ణా! ఇది యున్మాద మెటులగును? నాయనా! అర్జునా! అంతయు కడు సమంజసముగ జెప్పితివి. ఔను. నేనే పాఱుబోతును; నేనేపాపిని. నామూలముననే మీకింతచేటు గలిగెను.

గీ. భీరువును శక్తిహీనుఁడ; పాఱుఁబోత
నైన, నావల్ల కలిగె మీకపయశంబు
ధరణి గిరగిర దొరల నాశిరముఁదుంచి
సుఖమునందుఁడు ద్రిపదునిసుతయు మీరు.

ఇదిగో! చంపుము. చంపుము. ఊఁ! చంపవేమి?

కృ—అర్జునా! ఏమి యీకుటుంబకలహము? ఏమి యీ మౌఢ్యము?

ధ—ఛీ! అసమర్థుఁడవగునీ వేల నన్ను చంపుదువు? చంపఁదగినకర్ణునే చంపలేకపోయితివి! చంపదగిననన్ను చంపఁగలవా? కానిమ్ము. నేనేయాత్మవధంబున మీకు సుఖంబుగలిగించెదను. (పొడుచుకొనఁబోవును.)

కృ—(నివారించి ఆఁ! ఆఁ! యుధిష్ఠిరమహారాజా! ఏమి యీపాపము!

అ—కృష్ణా! వాసుదేవ!

ఆ. జనకునంతఘను నజాతశాత్రవుని, జం
పఁగఁదలంచినాఁడ పాపమతిని
ప్రతిన లేల? నింక బ్రదుకఁగఁజాల, ఖ
డ్గమునఁ జచ్చి సుఖముఁ గాంచువాఁడ.

(పొడుచుకొనఁ బోవును.)

కృ—(పట్టుకొని) ఆహాహా! ఏమి యీపాండవసోదరుల పరితాపము! ఆత్మవధోద్యోగమున నింతటివీరుఁలు భూతవర్తమాన భవిష్యత్కాలములం గలుగరు!

అ—బావా! నన్ను వారింపకుము. ప్రతిజ్ఞాభంగమును నేనెట్లుసైరింతును! పూజ్యుఁడగుసోదరుని వధించుటకన్న నేనే ప్రాణముక్తిఁ గాంచెదను.

కృ—నీప్రతిన కిప్పుడేమియు భంగము గలుగలేదు.

అ—గాండీవ మొరులకిమ్మని పలికినవాని వధింతుననిగదా నాప్రతిన.

కృ—ఔను.

అ—అట్లుపలికినది నాయన్నగారు. ఈయనను నేను వధించినఁ గదా నాప్రతిన నిలుచుట.

కృ—వెర్రివాఁడా! పరులనుదూషించుట వధించుటయే యని యెఱుఁగవా? నీ వీ యుధిష్ఠిరునిదూషించుట వధించుటయే. యగును కావున నీప్రతిజ్ఞపరిపాలింపఁబడినది.

అ—ఐనను నామరణము తప్పదు.

కృ—మరల నేమిమునిగినది?

అర్జు—భ్రాతృవధం బాచరించిన ద్రోహి యాత్మవధంబున కర్హుఁడేకద!

కృష్ణ—ఎన్నఁడునులేని విపరీతవిధమున నేఁడు నిన్ను నీవు పొగడుకొంటివి. ఇంతకన్న నాత్మవధ మేమున్నది?

అర్జు—(కౌఁగలించుకొని) బావా! ప్రతిజ్ఞాభంగము గాకుండ మాయన్నదమ్ములప్రాణములను నిలిపితివి! నీఋణంబు దీర్చుకొను టెటులు?

ధర్మ—ఇది మొదటిసారికాదు; కృష్ణకరుణావిశేషమున నే, పాండవులు సజీవులై మనుచుండిరి.

అర్జు—(ధర్మరాజుపాదములంబడి)

చ. పలిపినవాఁడ నీకు నపచార మచింతితతీవ్రబుద్ధినై,
కలుషములాడినాఁడ; నినుఁ గారులు ప్రేలితి బుద్ధిలేక నీ
యలమటనైన మానసమునందుఁ దలంపఁగలేకపోతి నీ
ఖలమతిదోషముల్ వయిచి కావవె సోదర దీనవత్సలా!!

ధర్మ—నాయనా! చిఱుతతనంబున నాడితివి గాని నీకు నాపై విరోధమేమి? లెమ్ము దుఃఖపడకుము. కర్ణవధాకర్ణనమునకై తొందర పడి నిన్ను నేననరానిమాటలంటిని. విశ్రాంతితీర్చుకొనియే రణమున కరిగి కర్ణుని వధింతువుగాని సుఖాసీనుఁడవుగమ్ము.

అర్జు—అన్నయ్యా! ఇఁక విశ్రాంతి దీర్చుకొనుటెక్కడిది ఈకోపముచల్లారకుండఁగనే బావతోనరిగి ఖండనంబున కర్ణునివధించి వచ్చెదను. తమయాశీర్వచనంబునకై వేచితి.

ధర్మ—విజయుఁడవై వచ్చెదవుగాక! నాయనా! పోయి రమ్ము. ముకుందా! పార్థునిచే నెట్లురణమొనరింపఁజేసి మాటదక్కించెదవో!

కృ—నీధర్మమే మీకు రక్షాకవచము! పార్థా! రమ్ము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

షష్ఠాంకము.

సంగీతవిష్ణులీలలు

(దశావతారములు.)

గ్రంథకర్త:—సో. రామానుజరావుగారు.

చక్కని, పార్సీ కర్ణాటకమట్లుతో విరాజిల్లుచున్నది.

వెల 1—0—0

దానవీరకర్ణ.

సప్తమాఙ్కము.

---

౧ వ దృశ్యము.

ప్రదేశము—యుద్ధభూమి.

[రథస్థులగు కర్ణశల్యులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

శ—ఏమియును జ్ఞప్తికివచ్చుట లేదా ?

క—లేదు.

శ—జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని చూడుము.

క—ప్రయత్నించి విసువు నందితిని.

శ—నిన్నటివఱకు భార్గవశరవిద్యోపదేశమునస్మృతియందున్న దని చెప్పితివే ?

క—ఔను. నేఁడు రణమునఁ బ్రవేశించినతోడనే బుద్ధి మందగించినది. అన్నియు మఱపునకు వచ్చుచున్నవి.

శ—(వికటముగ నవ్వును.)

క—ఏటికినవ్వెదవు ?

శ—నీతెలివిలేమికి నవ్వెదను. నీగర్వమానసమునకు నవ్వెదను. నీప్రాప్తికి నవ్వెదను. భూసురులశాపము పనిచేయుదని, నిన్న

గదా నాతోఁజెప్పి బీరములుపలికితివి. భూసురశక్తి యిప్పుడైనఁ దలఁదట్టెనా? ఇంకను గర్వించెదవా?

క — పోనిమ్ము. పరశురామాస్త్రము లేవలయు నవసరమేమి? పార్థప్రాణహరణంబునకు నాభుజశక్తి చాలును.

శ — ఇంకను నీకు భుజశక్తియా? కర్ణా! మఱమఱఁగలేదా? చచ్చినపిదపగాని యెఱఁగదేమో!

ఆ. కవచకుండలములు దివిజాధిపతిఁ జేరె
వ్యర్థమయ్యె శక్తిబాణమటుల
భార్గవాస్త్రవిద్య భంగమునందె నీ
బాహుశౌర్య మెట్లు ఫలితమౌను.

క — శక్తిబాణము చనినఁ జనుగాక! ఖాండవదహనకాలమున పార్థునిపైఁ బగఁబూని నాకడఁజేరినవాగాస్త్ర మేమయ్యె నను కొంటివి?

శ — ఆకిరీటియెడల నదిమాత్రము వ్యర్థముగాదను నిర్ణయమేమి?

క — వ్యర్థమగునని యెట్లు చెప్పఁగలవు?

శ — నీజీవితరహస్యమును బట్టి—

క — శల్యుఁడా! ఇఁకచాలును. ఇదివఱకే కలఁగియున్న నామదిని నీపోటుమాటలచేఁ జెదరఁజేయకుము. బుద్ధిలేక నిన్ను నామిత్త్రుఁడు సారథిం జేసెను.

శ — పోనిమ్ము. నీపరిచారము నాకేల? ఈయొక్కమాట వినుము.

క — ఏది?

శ — ఆదినము నేఁడేకదా!

క — ఏదినము?

శ — అర్జునుఁడు నిన్ను సంహరించుదినము—

శ—దురాత్ముఁడా! నీప్రసంగము మానవుగా?

శ—ఆఁ! ఆఁ! దూషింపకుము—నేను నీవలె సూతుండను గాను—నీవన్న నుత్తముఁడగు క్షత్రియుఁడ—కన్నులు పోవ్రను.

క—నాచావును నీ వెట్లు నిర్ణయించితివి.

శ—చూడు. నేఁడు నీమనస్సే నీమరణము సమీపించిన దని సాక్ష్యమిచ్చుటలేదా? అదిగాక—మనము పటకుటీరము వెలువడుట తోడనే—వితంతు వెదురగుటఁ జూడవా? మనశిబిరరక్షకుఁడు ప్రణ పట్టికల కని నూనెముంతను మన కభిముఖముగఁ దెచ్చుట యశుభ మని నీవేల నిర్ణయింపవైతివి? రథమున నీవు కాలుమోపినంత నే నేను మరణసూచకంబుగ తుమ్మితినే! స్మృతికి రాలేదా? రథకేతనము చుట్టును గ్రద్దలు మూఁగెగదా! దానినైన గుఱితింపవా?

క—నేనీదుర్నిమిత్తములకు భయపడెద ననుకొంటివా?

శ—అవును. సుయోధనుఁ డొసఁగిన సేనాధిపత్యముచే నొడలు మఱచిన నీకు దుర్నిమిత్తశంక యేల? ఈయుద్ధమున చావనైన జచ్చెదవు గాని—

క—చీవాట్లకు చింతకాయలు రాలునా? వెఱ్ఱివాఁడా! పలుమారులం నేనుచత్తునని నీవు బెదరించిననీపలుకు లే వేదాక్షరములగుటకు నీవేమి వేదవ్యాసుఁడవా? చతుర్ముఖుఁడవా! నీయువ్వాదము చాలించి రథమును సాగనిమ్ము.

శ—కానిమ్ము. నాకు నీమరణవిచారమేల? బంధుఁడవా! మిత్రుఁడవా? ఎందఱీభారతరణమున చావలేదు? అందఱికన్న నీ యాధిక్యత యేమి? ఇదుగో! రథము దోలుచున్నాను.

క—చూడుము. అదిగో! కపిధ్వజము. అదిగో పాంచజన్య నాదము. అర్జునుని తేరు సమీపించినది. నీవు వడిగా నశ్వముల నద లింపుము.

[రథస్థులగు కృష్ణార్జునులు ప్రవేశింతురు.]

అ—కర్ణా! భారతయుద్ధ మారంభమై నేటికి పదునైదుదినము లైనది. మనయుభయులలో నెవ్వరోయొకరు మరణించిన నింతకష్టము లేదు; సైనికులందఱు రణమున మిగుల నలసియున్నారు. రణోత్సాహము సేనలందుతగ్గినది. ఈపృథ్వి యకర్ణమో యపార్థమో శీఘ్రముగ నిర్ణయింపఁబడుటమంచిది. నేఁడావని నిర్వాహింతమా!

క—అభ్యంతరమేమి? అటులేకానిమ్ము.

శ—కృష్ణా! పార్థసారథివగు నీయంతవాఁడనై నేను కర్ణసారథినైతిని.

కృ—నడుపవోయి నీశల్యసారథ్యము—కర్ణునిరథము, నడచి నప్పుడుకదా నీవు నడుపఁగల్గుట?

శ—నడువక దొంగయూబినిఁ బడుమహామువలె భూమిలో దిగబడునునుకొంటివా?

కృ—ఏమో ఏవేళ కేదిరానున్నదో!

అ—కర్ణా!

మం. కురుసేనల్ వెఱఁగంద భీముఁడు రణక్షోణిఁ గాంచాయాతి భీ
కరుఁడై నిన్ననె, దుశ్శాసేన ఘనవక్షస్థానముం జీల్చి మే
దురరక్తంబునుఁ ద్రావి; వాఁశపథస్తోమం బరందీర్చె నీ
శిరముందుంచినుదీయుహా, శపథముం జెల్లింపఁగా నొప్పదే?

క—ఓరీ! వాచాలా! ఈశపదముల కేమిలే?

గీ. దుశ్శాసేనునిఁజంపి నెత్తురులుద్రావ
గదను రారాజు నూరుభగ్నంబుసేయ,
మీరు ప్రతినలుదాల్చిన తీరుగాఁగఁ
గలవుమాకుఁ బ్రతిజ్ఞలు; గర్వమేల?

శ—కర్ణా! మీరే, వంటయింట నీప్రతినలు దాల్చితిరి? ఎన్నఁడును మీప్రతినలను వినియుండమే?

కృ—నీప్రతినలతో మాకు నిమిత్తములేదు. ప్రతిజ్ఞాపరిపూర్తి క్రియలతోఁగాని, మాటలతోఁగాదు.

క—అట్లయిన శరచాపములు సిద్ధముగనున్నవి.

కృ—అర్జునా! గాండీవమెక్కుపెట్టుము. ఎవరికో యొకరికి నేఁడు విజయప్రాప్తి కలుగవలయును.

(కర్ణార్జునులు యుద్ధముజేయుదురు.)

శ—కర్ణా! అర్జునప్రతాపము రథికుండవగు నీకే కాక, సారథినగు నాకును చవి జూపుచున్నది. నాటిప్రతాపవాక్యములు, శస్త్రవిద్యతోపాటు మఱపువచ్చెనా?

క—ఛీ! ఛీ! దుష్టుఁడా! నీమూలముననే నాకింతచేటుగల్గుచున్నది. మారాడకనోగలపై నుండుము. తొలఁగినఁ దొలఁగుము. సారథ్యమునయితము నేనెఱుంగకపోలేను.

శ—అయ్యయ్యో! నీకంతకష్టమేల? సారథ్యమునకు నేనుంటినిగాదా? రథమున కేదైన నపాయముగలిగినచో నీసహాయముగాని రథము తిన్నఁగా నున్నంతవఱకు సారథ్యశ్రమము నాయందే యుండనిమ్ము.

క—ఎటులో కానిమ్ము. పార్థా! చూచితివా యీనాగాస్త్రమును! ఖాండవవనమును నీవు దహించినప్పటి నాగకుమారుఁ డీతఁడు. నీపైఁబగఁబూని నన్నుఁజేరెను. దీనినుండి నేఁడు నీవు తప్పించుకొనలేవు.

శ—అర్జునా! వింటివా కర్ణుని బెదరింపులు. నీగుండె దడదడలాడుటలేదుగదా! పుట్టినప్పుడే నిన్ను చంపవలయునని కవచకుండలములతోఁ బుట్టెను. నిన్ను చంపవలయుననియే పరశురాముని కడ దొంగవేషమున విద్య నభ్యసించెను. నీమరణముకొఱకే యింద్రునికడ శక్తిని సంపాదించెను. ఈనాగాస్త్రము నయితము నీకొఱకే సంపాదించినాఁడు. పాప మిప్పుడీతని కిన్నిటిలో నిలచిన దీశస్త్ర

మొక్కటియే. కావుననే యీనాగాస్త్రమునం దీతనికి ప్రేమ యధికము.

క—ఓరిపయోముఖవిషకుంభమా! నాప్రారబ్ధమున కేమందును? ప్రతికూలదైవమిట్టి దుర్మార్గుని నిన్ను నాకు సారథిగ నియమించెను. కర్ణశూలాయమానములగు నీమాటలకెంతశాంతిదాల్తమన్నను హృదయావేగము చల్లఁబడుటలేదు.

శ—అడలేక మద్దెలయోడననటులున్నది. ఓరిశూరమ్మన్యా! ఎందులకీవీరశ్లాఘాటనము! నిజముగనీవు పార్థుని గెలువఁగలవనియే గర్వించుచుంటివా! పార్థునేమి నీవేమి గెలుచుటేమి? హే హే హే

క—సూతమాత్రుండవగు నీకేమి? ఇంత మిడిసిపాటేమి!

శ—సూతుఁడవు నీవా నేనా? మతిచెడి మాటలాడుచుంటివా కర్ణా! మతితప్పుకాలమారంభమయ్యెనా! నేను సూతుండనగు కర్మమేమి? నీకును నీరాజునకు సారథికి గతిలేక మూర్ధాభిషిక్తుఁడనగు నేను దయఁదలఁచివచ్చితిని. ఒడలు తెలిసికొనుము.

క—ఛీ కల్మషమతీ! నీతో వివాదమేల! (శరముతొడుగుచు) అర్జునా! కాచుకొనుము. ఇదె నాగాస్త్రము.

కృ—పార్థా! త్వరపడు. త్వరపడు. శిరంబు గుఱినిదప్పించి క్రిందికి వంచుము.

అ—ఏల?

కృ—కారణ మడుగకుము. త్వరపడుము. ఇప్పుడువంచవలదు. శరము చాపవిముక్తముకానిమ్ము.

(కర్ణుఁడు నాగాస్త్రమువిడువగా కృష్ణార్జునులు తలలువంతురు నాగాస్త్రము గుఱి దప్పెను. అర్జునుని కిరీటము భూమిదొరలును.)

శ—భళి భళీ! కర్ణునిగురి! కంఠమునకుగొట్టుటకుమారు కిరీటమునకుఁ గొట్టితివేమి! నాగశరంబునై తము నిష్ఫలంబైనటులేకదా! ఇంకేయాశవహింతువు! అర్జుని పాదములంబడుము.

క—ఛీ! దుర్మతీ! నోరుమూయుము. పార్థునిపాదముల నేను బడవలయునా! పార్థునిశిరము నాపాదములఁబడనున్నది. చూడు! నా నాగాస్త్రము మరల నెట్లువచ్చుచున్నదో!

కృ—ధనంజయా! ప్రమాదము సంభవింపనున్నది. నాగాస్త్రము మరలవచ్చుచున్నది. దీని నారునారసంబు లేసివధింపుము.

(అర్జునుఁడు నాగాస్త్రమునుదుంచును.)

శ—కర్ణా! ఇప్పుడుచూచితివా! ఎవరిశిరంబు నేలదొరలినదో! నాగాస్త్రమేమైనది?

క—పార్థా! నాసర్వశక్తులు నిప్పుడు సమసినవి. నిస్సహాయుఁడనై యుంటిని. నీవు సర్వసాధన సంపత్తిగలవాఁడవు. ఐనను, నా జన్మమున కధైర్యము లేదు.

గీ. అనలశిఖలట్లుశాపము లాక్రమించి,
కుంచితునిఁజేసి, నన్ను మాయించె, నైన
సమదరిపు దారుణంబు మత్సౌర్యకలన,
నిన్నువిడువదు ప్రాణంబు చన్నదనుక.

శ—కర్ణా! బీరంబులేమిపలికెదవు? ఇటుచూఁడుం. రథము కదలుటలేదు.

క—ఎందుచేత?

శ—రథచక్రము భూమిలోఁగుంగినది!

క—(రథముదిగి) ఓరా! ఇదియునుసంభవించెనా! ఒక్కశాపమైన నన్ను విడువలేదుసుమా శల్యా!

శ—ఇదేమిశాపము?

క—ఒకనాఁడొక విప్రంగసమూలమున, నేతిక్రొ—అకై......

శ—ఓహో? అప్పుడు భూదేవి ప్రసాదించిన శాపమా!

క—ఔను. ఐనను నాశక్తికొలఁది చక్రమునెత్తెదను. నీవును రథావతరణముచేయుము.

శ—(దిగును.)

క—(చక్రము నెత్తుచు) ఓరా! ఏమిచిత్రము! రథచక్రము నెత్తినకొలఁదియు మరింతగ్రుంగుచున్నది. భూతలము, కులపర్వత కానన సముద్రసహితంబుగ నారంగుళంబులు పైకెగసినది! కటకటా! పరశురామ భార్గవాస్త్రంబా, ప్రతిభాసింపదయ్యె. జామదగ్న్య భూసుర భూదేవీ శాపంబులా, సమయమునకుఁ బనిసేయఁజొచ్చినవి. సర్వము శరంబా గుఁదప్పెను. కటకటా!

గీ. ధర్మవాదులు ధర్మతత్త్వప్రధాన
చిత్తు లగువారిఁ బూని రక్షించుధర్మ
మందురదిబొంకుగావించె నతులధర్మ
శీలుననుధర్మమిపుడు రక్షింపదయ్యె.

అ—కర్ణా! ఎంతసేపు కాలయాపనము! రథమధిరోహింపుము. రణము సలుపుము. మేమింక శాంతింపఁజాలము.

క—శల్యా! కొంచెము చక్రము లేచినది. ఇఁక రథమెక్కుము.

(ఇద్దరును రథమెక్కుదురు)

క—అర్జునా! ఇదె బ్రహ్మాస్త్రము. చూడు. (విడచును)

అ—ఇదె నా యైంద్రాస్త్రము విడిచితిని.

క—నీయైంద్రాస్త్రమును నాబ్రహ్మాస్త్రమే గెలిచినది. ఇప్పు డేమి చెప్పెదవు?

కృ—పార్థా! బ్రహ్మాస్త్రమునకు బ్రహ్మాస్త్రమే వదలవలయు నని యెఱుంగవా?

అ—అవును. కర్ణా! ఇదిగో బ్రహ్మాస్త్రము చూడుము నీ బ్రహ్మాస్త్రమును వారించినది.

శ—కర్ణా! తిరిగిరథచక్రము నేలగ్రుంగినది. ఇరువురు దిగుదురు.)

క—నాశరీరమున రక్తము విశేషముగఁగారుచున్నది. అయి నను భయములేదు. శల్యా! ఈదక్షిణభుజబలంబున చక్రంబు నెత్తె దను. చూడుము (ఎత్తును)

కృ—పార్థా! కాలాతీతమగుచున్నది రథచక్రము నేలకుంగిన కర్ణుడింకమనతోఁ బోరుటేమి గెలుచుటేమి? ఇదేసమయము ఈదురాత్ముని భూమింగూలనేయుము.

అ—అయ్యో! శరముదాల్పనివాడుగదా!

కృ—వేలసందేహము! రణమెల్ల ధర్మముననే జరిగెనా? ఈ ధర్మసందేహములకేమిలెమ్ము. దుస్సాధ్యశాత్రవుఁడు చేఁజిక్కినప్పుడు ధర్మసూక్ష్మమునక్క అలేదు.

క—ఆఁ! ఆఁ! తప్పునుమాయిది. కృష్ణా! మీరురథస్థులు నేను భూమిష్ఠుఁడ. ఇంతవరకు సమయుద్ధచతురులనిపేరుగంటిరి నేఁడీ యధర్మకార్యమువలన గలుగు దుష్కీర్తి కలకాలము నిలువఁగలదు. శాపపీడితుఁడనై రథచక్రము భూమిఁ గుంగు నీదుష్కాలమున సధర్ముఁడగు పార్థునిఁ బ్రోత్సహించి నన్నుఁజంపఁ బాపఁపుబండిఁ దోలుట నీకుఁ దగదు. ధర్మాధర్మ విచారణసేయుము. అసమర్థుఁడను గాను. చక్రమును సరిఁజేసికొననిమ్ము. పిదప మనమనసామర్థ్యంబులు తెలియ వచ్చును.

కృ—ఆఁ! ఏమి? కర్ణా! ధర్మాధర్మవిచారమా! నీవా యిక కింకను ధర్మమనుమాట నాడుట కధికారముగలదా?

సీ. గొంతియు నందఱు కొడుకులు సుపులై
యుండంగ లక్కయిల్ మండఁజేసి
కపటంపుజూదంబు ఘటియించిధర్మాత్ముఁ
డగుధర్మసుతుసిరియపహరించి
యంతఁబోవక ద్రుపదాత్మజఁ దెచ్చి స
భాస్థలి నమ్మాయి భంగపఱచి

యమ్మహాత్ములఁ జంప నడవికి ఘోరయా
త్రావిధి నెపమున దాడి వెట్టి
గీ. బాలు నభిమన్యు నొక్కని బహురథికుల
బలిచి చంపించె మీసుయోధనుఁడు దలఁపఁ
గానియిప్పాపముల కాదికర్తవీవ
యిన్ని యెడలను నీపాడి యెందుఁబోయె.

పార్థా! నీవాలసింపకుము. కౌరవులు మనయెడల గావించిన యన్యాయములందిది యెన్నవపాలు! చంపవలయు — ఈ తరుణమందే — ఈ పాపి కర్ణునిఁ జంపవలయు.

క — (కోపముతో) ఓరీ! కపటదామోదరా! నీమూలము ననే మాకింతచేటుగలిగెను. ముష్కరుఁడవగు నీవు కురుపాండవుల నడుమ నీకలహంబులు పెంపకున్న నీసంగ్రామమునకుఁ గారణమే లేకుండునుగదా! విషోదరుండవై యెన్నెన్ని యధర్మకార్యములను పాపమమాయకులగు పాండురాజనందనులచేఁ జేయించితివి? లజ్జాభిమానవర్జితుండవై మరలధర్మమున్మాట నెత్తనేల? నీతల నామాటలకు నేలఁబడుటలేదా? కుటిలబుద్ధిచే చక్రింబుదాల్పనని తొలుతఁ బ్రతినఁబూనిఁ భీష్మునిఁ జంపయత్నించితివి. స్వేచ్ఛామరణంబుఁగల భీష్మునిఁ శిఖండికారణమున నంపశయ్యాగతునిఁ జేసితివి. బొంకను మాటయెఱుఁగని ధర్మజుని మోసగించి యశ్వత్థామ చచ్చెనని యనృతములాడించి ద్రోణునిదూలించితివి. విదురునింట విందుగుడిచి సంధిచెడఁగొట్టితివి. పార్థుని రణమునుండి దూరముగ గొనిపోయి యభిమన్యునినీవచంపించితివి. పొద్దుగ్రుంకెనని యనృతమాడి సైంధవుని జంపించితివి. ఇప్పుడు రథచక్రము నేలగ్రుంగి నిరాయుధుఁడనై సంగరమున కువ్విళ్ళూలంగిననన్నధర్మముగఁ జంపింపదలపడితివి. ఛీ ఛీ! కపటశీలా! ఇంతమాత్రమున నీవు పరాక్రమశాలివైతివటరా! పాఱుబోతా! జరాసంధునిచే నెన్నిమాఱులు పరాజితుఁడవై పాఱిపోయితివో మఱిలేదా!

పుట్టిన దాదివిష్ణులీలలను పేర గొల్లపడుచుల చేబట్టుచున్నవారియిండ్లలో పాలు వెన్నలను మెసవుచు దుర్గుణంబులే ప్రధానంబులుగా బ్రతికితివి. ఛీ నీపేరు దలంపఁగూడదు. నీతోడనేమి? పార్థా! నీవుధర్మశాలివి. క్షణకాలము శాంతింపుము.

అ__శాంతించుటకు వీలులేదు. నేలనుండియే శాణము వదలుము. నిన్నుఁ జంపుటకు నాశరంబు లాందోళనపడుచున్నవి.

(అశ్వత్థామ ప్రవేశించును.)

అశ్వ__కర్ణా! పాపము. భూసురశాపంబులు నిన్ను శౌర్యవిహీనునిగఁ జేసెనా? కాలమహిమ__ కురురాజు నిన్నెంతగా నమ్మియుండెనో యంతయు నాశాభంగముఁ గలిగినది. పోనిమ్మిప్పుడు గతముఁ దలంపవలదు. నాహితము వినుము.

ఆ. కురుకులేశ్వరునకుఁ గూర్చెదువా రెవ
రైన ఘరిమె, నిట్టి యదనునందు
నోపినంత శక్తిఁ జూపింపవలయు, స
హాయ మాదు నీకు నాలమందు

క__ ఛీ! నీసహాయమా నేను గోరునది? ఎన్నఁడు లేని బ్రాహ్మణసహాయమునిప్పు డపేక్షింతునని వచ్చితివా! నీవు రక్షించి ప్రాణముఁ గాపాడితివన్న గోడు నాకేమి?

అశ్వ__ఆఁ! నాగోడే నీకక్కఱలేదఁటరా! ఓరి బ్రహ్మద్వేషీ! ఇట్టి స్వాహంభావమువలననే కదా నీ పీదుర్గతికిఁ బాల్పడితివి. అంగరాజ్య మిచ్చిన కురురాజునకు నీ వేహితంబు సల్పితివి ? దుశ్శాసనుని భీముఁడు ఱొమ్ము చీల్చి రక్తముఁ ద్రావుచుండ, దగ్గఱనుండి యూరక చూచుచుండిన యసమర్థుఁడవు కావా నీవు ? నాసహాయమును నిరాకరించితివి. నిన్ని పార్థుఁడు నేఁడు బ్రదుకనిచ్చునా?

క__చచ్చిననర్జునుని చేతఁ జత్తును గాని నీసహాయమపేక్షింపను.

అశ్వ__తథాస్తు. (నిష్క్రమించును.)

కృ—పార్థా ! ఈకర్ణుని సంహరింపుము. ఎంతతడవీకాల యాపనము ?

క—కృష్ణా! మహాద్రోహమునకు నీవుపాల్పడుచుంటివి. ఈకలుషము నీవంశాంతమొనరించునని నమ్ముము. నీయధర్మమునకు నా యాత్మ మహాసంక్షోభము నొందుచున్నది. నాయసురు నీకుఁ దగులకపోదు. అర్జునుఁడు నన్ను చంప వెనుకంజవేయుచున్నవాఁడు. నీ దుర్బోధన మాతని మనస్సును విఱుచుచున్నది. (చక్రము నెత్తుచు) ఇదిగో చక్రము లేచినది. క్షణకాలము శాంతింపుము. పార్థుని రూపుమాపెదను.

కృ—చాలు చాలు. నీయుపన్యాసము. నేనధర్మకార్యములు చేయించి మిమ్ము హతమార్చితినని దూషించితివా ? ధర్మాత్ములయిన కతమున యుధిష్ఠిరాదులు జయించి రాజ్యరమాలాలితులై ధరిత్రిఁ బరిపాలింతురు. అధర్మనిరతులైనందున— కౌరవులు నశింతురు. ఇందు నాకపట మేమున్నది. ఇదియంతయు మీస్వయంకృతాపరాధము.

క—ఆఁ ! దుర్యోధనాదు లధర్మనిరతులను వాక్యపిశాచమింకను నిన్ను వదలదయ్యెఁగా ! ఓరి కపటతంత్రవిశారదా ! కౌరవ పాండవులందెవ్వఱు ధర్మాత్ములు ?

కృ—నీకింకను సందేహమా ! భూజనంబుల నడిగిచూడుము యుధిష్ఠిరాదులు ధర్మవాదులని యెట్లు వాదింపగలరో !

క—నీవంటి దుష్టమానసు లందందుజేరి కౌరవులుదుష్టులని చాటుటచే నమాయికులగు లోకులట్లుతలంచిరి. కానిచో నేతిబీరకాయయం దెంత నేయిగలదో ధర్మజునందంత ధర్మముగలదు. ఎక్కడిదా ధర్మము? అనలెవ్వఁడు ధర్మరాజు? రాజ్యభాగంబునకై తగవులాడ నీత నికేమధికారము ?

కృ—ఆఁ ! ఏమీ దుర్వాదము.

క—దుర్వాదమా! దుష్టగోపాలకా! ఇం కెంతకాలము నీమాటలచే లోకముంగట్టెదవు? నిరాధారమగు నీ దాయభాగవివాదముం దెచ్చిపెట్టినది నీవుగాదా! ఇఁక నిస్సహాయుండనగు నన్నెట్లును నీవు బ్రతుకనీయవు. చావనున్నాను. నాక్రోధము వెడలఁగ్రక్కియే చచ్చెదను.

కృ—దాయభాగవివాదము నిరాధారమా ?

క—కాదా? విస్సన్న చెప్పినది వేదమనినట్లు నీవీదుర్వాదమును ప్రపంచమున వ్యాపింపఁజేసితివి.

కృ—సన్నిహితమరణ సన్నిపాతతీవ్రంబున నక్రమభాషణంబులాడకుము.

క—ఆడెదవా! నీనోట నామాటలు సత్యములని యాడించెదనా.

కృ—ఎట్లు ?

క—ఎట్లా! కురువంశంబున నుదయించినరాజ్యాధికారి ధృతరాష్ట్రుడు. రాజ్యము ధృతరాష్ట్రునిదిగాని పాండురాజుదిగాదు. ఒకవేళ పాండురాజున కర్ధరాజ్యము రావలయుననుకొన్నను వైద్యశాస్త్రము ననుసరించి పాండురోగికి రాజ్యాధికారము లేదే! అటులే పాండురోగి కుమారులకును లేదు. అదిగాక పాండురాజెవ్వఁడు ? పాండవులెవ్వరు? కురురాజ్య మెక్కడపాలికిరావలయు? రంకులాడియగుకుంతి యమునికొకని గాలికొకని ఇంద్రునకొకని గన్నంతనే యాకులటాసుతులకు కురుకులంబునబుట్టనివారికి రాజ్యమీయ వలయునా ? కృష్ణా! మరియొకమాట రాజనీతివేత్తయగు దుర్యోధనుఁడు, పదుమూడేండ్లు పాండవులను ప్రవాసవాసులంజేసెను. పండ్రెండేండ్లు దాటినపిదప నేభూమిపైన నెవ్వరికైన నధికారముండునా ? కాలదోషము గలుగదా! పదునాల్గవయేట కాలదోషముబట్టినరాజ్యము నడిగి పాండవులు తగవునకువచ్చుట కేవల మధర్మము కాదా ? తగుదునని రాయ

భారము సలుపవచ్చిన నీవా ధర్మవేత్తవు? ప్రపంచజ్ఞానములేని భూస్వామి నడిగి చూడుము. ఇది యన్యాయమని పలుకును. పెద్దవాడగు ధృతరాష్ట్రుడు బ్రదికియుండఁగా నాతనికుమారులు రాజ్యమేలఁదగరఁట! అధర్మవాదులఁట—ఎవరికో కుంతిఁగన్న యనామకులు—పేరునకు తండ్రియై చచ్చిన పాండురాజపుత్త్రులకు దాయభాగమఁట! వెఱ్ఱిగొల్లఁడవగు నీకు రాజకీయ మేమి తెలియును? ఛీ! ఛీ!—నీవు గదా యీకల్లోలమునకు హేతువు?

కృ—అర్జునా! వీని ప్రేలాపనము నీశరములచేతనే కాని నామాటలచేఁ దీరదు. త్వరపడుము.

క—రథచక్రము తిరిగి క్రుంగినది. ఉండుము. చక్రమునుసరి జేసి నేనును రథము నెక్కెదను.

కృ—కాలవిళంబమునకు వీలులేదు. పార్థా! చూచెదవేమి?

అ—ఇదిగో! బాణమును వదలుచున్నాను. (విడచును.)

క—ఛీ! అధర్మనిరతులారా! మీరు మర్యాదనతిక్రమించి ప్రవర్తించుచున్నారు. ఇఁక నయభాషణముల కెడములేదు. రథమును విడిచితిని. భూతలముననే యుద్ధము చేయుదును.

(కర్ణార్జునులు యుద్ధముచేయఁగా కర్ణుఁడు భూమిపై బడును. తెరవ్రాలును.)

---

౨ వ దృశ్యము.

(కృష్ణార్జునులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

అ—కృష్ణా! నీ కీవిచారమేఁ?

కృ—కర్ణుని పలుకులే కారణము.

అ—ఏమి నీస్వాంతుకవిషాదము. దుష్టుఁడగు నాతని ప్రేలాపనములకు నీవిట్లు చింతింపనేల?

కృ—పార్థా! తప్పు—తప్పు—కర్ణుఁడు దుష్టుఁడని పలుకఁ గలదు. అతఁడు మరణకాలమున నాడినమాటలన్నియును వేదాక్షరములని నమ్ముము—అతఁ డాత్మగౌరవమును బోషించుకొనినమహాత్ముఁడు—మనబోటు లాధర్మాత్మునిముందు నిలువఁజాలము.

అ—అటులాడెద వేమి?

కృ—నిజమే పలికితిని. నన్నాతఁ డాడినమాటలకు తలయెత్తఁ జాలక సమయానుకూలధైర్యముం జూపితిని.

అ—అంత ధర్మాత్ముఁడని నీవు పలికితివి. అట్టివానిని ధర్మదేవత యేల రక్షింపదయ్యెను.

కృ—ధర్మమా! రక్షింపకుండుటకు మనశౌర్యము కారణము గాదు. కర్ణుఁడు పాపము పలుశాపంబులచే నశించెను.

క. "నరవర! నీచే నాచే
వర మడిగిన కుంతిచేత వాసవుచేతన్
ధరచేత శల్యుచేతను
నరయఁగ కర్ణుండు నిహతుఁ డార్వురిచేతన్."

ఇవి గాక పరశురామశాపం బొక్కటిబలవత్తరంబై వీనిని వెంటాడించె.

అ—కానిచో కర్ణుఁ డంతధర్మశీలుఁడా!

కృ—నీకు నిదర్శనము చూపవలయునా?

అ—చూడఁ గుతూహలముగ నున్నది

కృ—కర్ణునిప్రాణము లింకనుఁ బోలేదు. మనము సాధురూపములఁ దాల్చి మఱల నొక్కమాఱు రణభూమి కరుగుదము రమ్ము.

అ—చిత్తము. (నిష్క్రమింపుదురు)

---

3 వ దృశ్యము.

మోక్షరంగము.

[శరబాధచే దొరలు కర్ణుఁడు ప్రవేశించును.]

క—(బాధ నభినయించుచు) ఆనందమునకు సంతృప్తియే యవధి. తృప్తియే మానవజీవితనిక్షేపము. కావున డెందమా! తృప్తి వహింపుము. ఇంతే ఇఁక నీజీవితమునకింతే. గెలిచెను. అన్యాయమో న్యాయమో నాప్రతిస్పర్ధి పార్థుఁడే గెలిచెను. కీర్తికాంక్షచే నేనును గెలిచితిని. కవచకుండలదానంబున నింద్రునిసయితము మెప్పించితిని. దానకర్ణుండనుకీర్తి వహించితిని. పాండవుల కేమిగలదు ? కలకాల మీయన్యాయంబును భవిష్యజ్జనులు వాకొందురు.......... ఓహో! సంధ్యాకాలము గాకున్నది. సంధ్యవేళగాని నాకు మరణము లేదుగాఁ బోలును. తండ్రీ! సూర్యభగవానుమూర్తీ ! నీతనయుని మరణంబువఱకై నీవింతశీఘ్రముగ నస్తమించిన నంతమేలగును. శరబాధ భరింప నశక్యమాగనున్నది.............. ఔరా ! పట్టపగలే జంబూకములు దరికివచ్చుచున్నవి. శవప్రాయుండనై పడియున్న నన్నాహరించుటకా! ఈసంగ్రామ సంచారభూతభేతాళసంతానములారా! మీరైన దయఁ దలఁచి నాజీవితశేషముం దీర్చివేయుఁడు. శరీరబాధతోఁపాటు మానస బాధయు దుర్భరమాగనున్నది. ఓమిత్రమా! సుయోధన! నన్నుచిన్న తనమాదిగనతిసౌహార్ద్రంబునఁజూచి మన్నించితివి. నాకైయెందరెందరి తోడనో విరోధముఁబూనితివి. నీఋణముఁ దీర్చుకొననైతినిగదా యను విచారము నాహృదయమును గలఁచుచున్నది. నీవాల్లభ్య మెల్ల నాయెడల బూడిదెలోఁ బోసినపన్నీటిచందమునయ్యెను. పరశు రామాదులకిప్పటికిఁ గడుపుమంట చల్లారెనా ! ఔరా! ఒక్కండనగు నాకొఱకెందరు శ్రమపడిరి. కృష్ణపార్థులుసయితమెంత యధర్మము

నకుఁజాల్పడిరి. ఛీ పవిత్రముగనుండదగిన యీ చరమసమయమున నేనిప్పు డీచింతలకు మానసమున నెడమీయఁ జనదు. ఎవరో వచ్చునట్లు.

[కుంతి విచారముతో ప్రవేశించును.]

కుంతి—నాయనా! కర్ణా! నాతండ్రీ! (ఆక్రందించుచును.)

క—తల్లీ! కుంతీదేవివా!

కుం—నిన్నీయవస్థలోఁ జూచెదననుకొనలేదు. నాయనా! నీకెంతపాటుగలిగెను?

అన్నదమ్ముల కలహాము లెంతదెచ్చెను! నాకడుపుశోకము తీరదెట్లు. పుట్టినయందరు చల్లగానుందురని సంబరపడితినిగాని పెద్దకొడుకే నాకడుపుకాల్చునని కొననైతినిరా!

క—అమ్మా! శాంతింపుము. నీకిందు దుఃఖకారణము లేదు. నీసంకల్పమే నెరవేరెను. నీకుమారుఁడు పార్థుఁడే గెలిచెను. అతనితో నీకు పంచపాండవులు పూర్ణమైరి. నేనే మరణించుచుంటిని. నీకు విచారమేల?

కుం—అయ్యో! నీవుమాత్రముగావా నాకుమారుఁడవు?

క—నీమానసమున నట్టితలంపుగలదా! కలిగినచో పిన్ననాడే గంగ కర్పింపనేల? ఇంద్రునిప్రోత్సహించి నాకవచకుండలములు హరింపఁజేయనేల? పార్థునిదక్క నన్యపాండుపుత్రుల నెవ్వరిఁ జంపనని నాచే బాస చేయించుకొననేల? నీకుటిలబుద్ధి నెంతయో వెల్లడించుకొంటివి. నీవేలేనిచో నాకీప్రాప్తమేలగలుగును? మీరందరేకమై నన్న న్యాయముగఁ జంపించితిరి. కానిండు. మీకు రాగలకీర్తియు, నాకురాగలయపకీర్తియు లోకమే నామరణాంతరమున నిర్ణయించును. పొమ్ము. పొమ్ము. నాకై నీవు విచారింపకుము. నాచరమసమయము సమీపించినది. నిశ్చింతతో నన్నుజావనిమ్ము.

కుం—ఎట్లైన నీవు నాపుత్రుఁడవే కదా! మీయందరియెదుట నాప్రాణములు వెడలిపోవుననియు నామరణకాలమున ధర్మజుచేఁ జెప్పించి నీచే తిలోదకంబులు వదలించుకొనవలయుననియు నాశపడితిని. అది శశవిషాణమయ్యెను. నీవే నాకన్న ముందుగఁ దరలనుంటివి. ఇట్టి నీకు తల్లినగు నేనేమిచేయుదును?

క—అట్టివాత్సల్యము నిజముగ నీకుఁ గలదేని ధర్మజునిచే నాకు తిలోదకంబులిప్పింపుము. నాకునువ్వులునీళ్ళు విడువఁదగిన యొక్కకుమారుని వృషసేనునిసైత మర్జునుఁడే తనపాట్టనుఁ బెట్టుకొనియెగదా!

కుం—నాయనా నాకు నీవిది వేరుగ చెప్పవలయునా? సుక్షత్రియ పుత్రుఁడవు. నాకారణముననిట్టి నీచతనీజన్మంబునకు గలిగెను. తిలోదకములకై ప్రార్థింపవలెనా?

క—మరియొకమాట! నాజన్మనైచ్యమునుగురించి నీవు విచారింపవలదు. నామరణాంతము దనుక నీవీరహస్యమును వెల్లడింపవలదు నీకిదే నమస్కారము. నాతప్పులను మన్నింపుము. అదిగో ఎవరో యిద్దరీవంకకు వచ్చుచున్నారు. మనసంభాషణము నోరులు వినఁదగదు. నీవు శీఘ్రముగ నరుగుము.

కుం—హా! తండ్రీ! నీప్రాణములు పోవుదనుకఁ గనిపెట్టుకొని యుంద మనుకొంటినిరా నాయనా! (దుఃఖించుచునిష్క్రి)

క—ఔరా! మాతృప్రేమయందలి తీపి! ఛీ! ప్రకృతీ! నిన్నేమందును? ఇట్టిసమయమున నయితము నన్ను నుమకారమాన బడనేసెదవా?.........ఎక్కడి తల్లి!—ఎక్కడి కుమారుఁడు— ప్రపంచమంతయు స్వప్రయోజనాధురంధరముగదా? కుంతియా నామాత! నాపాలిఁటి యమదూత!—ఛీ! ఇది తగదు నాకు? ఈతలంపులే వలదు. పరాత్పరా! నాప్రాణము లేక నేల శరీరమును వీడకున్నవి? ఓతండ్రి! భానుమూర్తీ! ఆసన్నాస్తశైలుఁడ వగునీవు నన్న

[illegible] మహాత్ము[illegible] క్షత్రియుగ నస్తమించి నన్ను
[illegible] ముము. [illegible] కిదే నమస్కారము.

(కన్నులు మూయును.)

[illegible] నానాహారములతో ప్రవేశింతురు.)
[illegible] వ్రాణములు సంధ్యాకాలము దనుకం బో
[illegible] —[illegible] వచ్చింతాపరవశుడై యున్నటు
[illegible] ను. నిత్య మూచుచుందుము.

[illegible]

[illegible] ! దానము — దానము ! —

[illegible]

— [illegible] అహా! కృతార్థుడ! కృతార్థుడ!
[illegible] — [illegible] కాలమానసముతము నాకు వితరణ సుకృ
[illegible] ! మీరెవ్వరు?
— [illegible] దన!
[illegible] ధరణి జనులు
[illegible] వింటి మహాత్తముగాంగ
[illegible] నాచినాము
[illegible] కోట లేదుగాన.

— [illegible] ! — మహాత్ములారా! మీరు నన్ను పరీక్షిం
[illegible] మన్నది; గాని సామాన్యులని తలం
[illegible] చే వశింపబడి గతిలేని స్థితిలో రక్త
[illegible] చూటిని. ఇప్పుడు మీరు స్వర్ణదానము
[illegible] లేను. నానోట సింతవఱకు లేదనుమాట లేదు.
[illegible] సువర్ణదంతము గలను. అంతకన్న నిప్పుడు —
[illegible] సువర్ణమేమియును లేదు. ఈదంతము నిచ్చెదను. స్వీకరించి

తృప్తులై నన్నుఁ గృతార్థునిఁ జేయుఁడు.

(దంతములాగియిచ్చును.)

కృ—ఛీ ఛీ ఎంతహీనతకుఁ బాల్పడితివి?

క—మహాత్మా! నాయపరాధమేమి?

కృ—బ్రాహ్మణునకు శూద్రోచ్ఛిష్టదానముఁ జేసెదవా దుర్మతీ!

క—సాధుపుంగవులారా! మరణాసన్నుఁడను. క్షమింపుడు. ఈసువర్ణమును పాతాళగంగాజలంబులచే పరిశుభ్రముగావించియొసంగెదను. శాంతింపుఁడు.

(ప్రయాసమున శరచాపముగొనిభూమింగొట్టగా పాతాళగంగాజల ముద్భవింపఁగా కడిగియిచ్చును.)

క—పూజ్యులారా! సాధుపుంగవులారా! ఇదిగో సువర్ణదానము. కృతార్థుఁడనైతిని. మరణకాలమున భూసురదానముం జేసి కాని హరితృప్తుఁడనైతిని. ధన్యుఁడ! —ధన్యుఁడ!!—ధన్యుఁడ!!!

కృ—అ—(వేషములఁ దీసివేయుదురు)

కృ—పరమపూజ్యుఁడవగుకర్ణా! చతుర్దశభువనంబులందును నీవు పుణ్యాత్ముఁడవు. నీదాతృత్వము మెప్పుకలిగించెను. నీప్రతిస్పర్థియగునర్జునుఁ డిదే చూచుచుండె, నీదానగుణంబుఁ బరిశీలింపఁ దలంచి వాఁడు. అందులకై ని న్నీపరీక్ష చేసితిని. పరీక్షయే కాదు. మహానుభావా! నిన్ను సంహరించుటకు మా కెవ్వరకును శక్తిచాలకయే నిన్ను మోసమునఁ గూలనేసితిమి. నేను పాపము జేసితిని. నీమరణమునకు మే మందఱముఁ గారణమైతిమి. నీసౌశీల్యంబును నీవు వీడవైతివి. దానవీరకర్ణుఁడని ఖ్యాతి నీకుఁగలుగును. నీవైరి యర్జునుఁడు తల వంచియున్నవాఁడు. మాతప్పులు మన్నింపుము.

క—కృష్ణా! ఓజగద్రక్షకా! అజ్ఞానమునఁ దెలియక పరమాత్ముఁడవగు నిన్ను విశేషించి తూలనాడితిని నాసర్వాపరాధము

[illegible] అర్జునా! విజయుండవను పేరిప్పటికి నీకు సార్థక-
[illegible] వీరుండవై జయమంది సర్వశత్రుసంహారము
[illegible] నా ప్రాణము లింక నిలువవు.

[illegible]—కర్ణా! దానవీరుండవగు నీశక్తి నెఱుంగక భ్రమపడి [illegible] కేవల మన్యాయమూలకమని యెఱుంగుదును. [illegible] అభిమన్యునిమరణవార్త జ్ఞప్తికివచ్చినకొ [illegible] నెంతటిపాపంబునకయిన సమ్మతించెను. ఇందు [illegible] కలుగనున్నదో!

[illegible]—అర్జునా! చింతింపకుము. అభిమన్యమరణమునకుం బ్రో[illegible] నేనని—యింతకుముందు ముకుందుఁడు పలికెను. [illegible] నేని—మహాఘోరనరకములననుభవింతునుగాక! పార్థా! [illegible] నీకుమారునిమరణ మన్యాయమని సంతాపమం[illegible] [illegible]డనే సుమా! నాప్రియనందనుఁడగు వృష [illegible]వలన నైన పుత్రశోకము నెఱుంగజాలనా? అట్టిశో[illegible] కలుగఁగలదని దూరమాలోచించితిని సుమా!

[illegible]—కర్ణా! నన్ను మన్నింపుము.

[illegible]—కృష్ణా! నీ కింకొకమారు వందనము—[illegible] [illegible]దను. నాపాపములు బాసిపోవునన ట్లనుగ్రహింపుము.

[illegible]—దేవి నీ [illegible]రించిన పాపమే యుండినను నీదాతృత్వం[illegible] [illegible]యు నగాఁగెను. నీ కేమి గావలయునో కోరుకొనుము.

[illegible]—కృష్ణా! సర్వభోగంబు లనుభవించితిని. నా కేకోరిక [illegible]. ఈహేయప్రదేశంబున గతిమాలి మరణింపనుంటిని. [illegible] వంశాంకురమైన లేకుండనయ్యెను. పాపదూరమగు [illegible]లంబున నన్నుఁ దహన పఱుపుము. ఇదే కోనారిక—

[illegible]—అట్టిస్థల మేది?

క—నీహ స్తతలమే !

కృ—అటులే చేయుదును. నాకు విదురునితో నేనునీకడకుసాధు రూపంబున వచ్చినప్పుడు నాకు నీవు చందనమందిరదానముం జేసితివి. ఇప్పుడు నేను నీకు వైకుంఠమందిరదానముం జేయుచున్నాను.

కృ—అనుగ్రహీతుఁడ.

కృ—మరియొకమాట. నీమరణకాలమున దగ్గరనుండవలయునని నీబంధువులు గుమికూడివచ్చిరి. రమ్మందునా?

క—వలదు వలదు నిర్మలమగు మనస్సు చెదరి దుఃఖితమగును.

కృ—నీయిష్టప్రకారమే చేసెదను. (తెరవంకచూచి) ఓహో ? కర్ణహిత చింతకులారా ! మీరాకకు కర్ణుఁ డనుమతింపలేదు. ఆతని నింతటినిండియు దానవీరకర్ణుఁడని పిలువవలయును. ఆతనిప్రాణములుండగనే యొక్కమారు తనచెవులతో దనకీర్తిధ్యానముల నాలకించును. నాతోపాటు మీరందరును కర్ణునిఁ గీర్తింపుఁడు.

"జయ్ ! దానవీరకర్ణునకు జయ్ !!"

[తెరలో వెంటనే]

"జయ్ దానవీరకర్ణునకు జయ్ !!"

అ—కృష్ణా ! కర్ణునిముఖము విలక్షణకాంతిచేఁ బ్రకాశించుచున్నదేమి ?

కృ—సూర్యాస్తమయ మైనది. కర్ణాస్తమయమును నైనది. ఈతని దహనవిధి నిర్వర్తింతము.

భీ—దానవీరకర్ణుని యాత్మకు శాంతి గల్గుఁగాక !!

కృ—తథాస్తు.

(శ్రీకృష్ణుఁడు తనకరతలమున దహనము చేయఁగా వైకుంఠమున కర్ణుఁడు కనబడును.)

గద్య.

శ్రీ, శ్రీ, శ్రీవాసిల సీతారామచంద్ర కరుణాప్రసాదలబ్ధ కవితావిభాసితుఁడును
పంతులరాజు, వంశసంభవ, కోదండరామ చూడమాంబా గర్భశుక్తిముక్తా
ఫలమును, భరద్వాజగోత్ర పవిత్రాపస్తంభ సూత్రుఁడును
స్వరాజ్యరథాది బహుగ్రంథకర్తయునగు రామానుజ
రాయ ప్రణీతంబగు, దానవీరకర్ణ మహా
నాటకంబున, సప్తమాఙ్కము
సర్వంబును
సంపూర్ణము.

ఆంధ్రనాటకములు.

బళ్ళారి ధర్మవరం క్రిష్ణమాచార్యులుగారిచే వ్రాయబడినవి.

చిత్రనళీయము	1-6
సారంగధర	1-6
ప్రమిలార్జునీయం	1-4
ప్రహ్లాద	1-4

బ॥ ధ॥ గోపాలాచార్యులువారివి

రామదాసు	1-2

పానుగంటి లక్ష్మీనరశింహారావుగారివి.

పాదుకాపట్టాభిషేకము	1-4
రాధాకృష్ణ	0-12
గయోపాఖ్యానము చి॥ ల॥	0-8
పారిజాతపహరణము	0-8
ప్రసన్నయాదవము	0-8
రోషనార శా॥ సు॥	1-0

పం॥ కె. సుబ్రమణ్యశాస్త్రులువారి

కృష్ణలీల	1-6
సంపూర్ణ భారతము	1-4
కుశలవ	1-6

మైలవరం కంపెనీవారి ప్రదర్శ్య నాటకములు.

ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణము	1-0
అహల్య మ॥ అ॥	1-0
సావిత్రి శ్రీ॥ స॥	1-0
అనసూయ	1-0

కాళ్ళకూరి నారాయణరావుగారివి

వరవిక్రయము	1-0
చింతామణి	1-0
మధుసేవ	1-0
పద్మవ్యూహము	1-0

రామనారాయణకవులు.

పాండవవిజయము	1-0
పాండవోద్యోగము	0-12
పాండవశ్వమేధము	0-12
పాండవజననము	0-12
పాండవప్రవాసము	0-12
సువర్ణ పాత్రి	1-0
రామదాసు	1-0

ద్రోణంరాజు సీతారామారావుగారివి.

శ్రీరామజననము	0-8
శ్రీరామవిజయము	0-8
శ్రీరామప్రవాసము	0-8
శ్రీరామశ్వమేధము	0-8
శ్రీరామోద్యోగము	0-8

అయినాపురపు సోమేశ్వరకవిగారి

ప్రహ్లాద	1-0
అనసూయ	1-0

సో॥ రామానుజరావుగారివి

ప్రతాపరుద్రీయము	1-4
గంగావతరణము	1-0
అనసూయ	1-0
సంగీత ప్రహ్లాద	1-0

వి. యస్. నారాయణరావుగారివి

జయంతజయపాలము	0-12

అదృష్టదీపిక 0_12

కొడాలి సత్యనారాయణరావుగారి

భక్తకబీర్ 1_ 0

తులసీదాస్ 1_ 0

సంపూర్ణాంజనేయం 1_ 0

రామరాజోద్వాహము 1_ 0

చంద్రకాంత 0_12

శారదావిజయము 0_ 12

శ్రీయుత సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే వ్రాయబడినవి

సంగీత విష్ణులీలలు (దశావతారములు)
(చక్కనిపార్సీకర్ణాటకమట్లుగలవు) 1_ 0

పద్మవ్యూహము(సాంగ్సుతో) 1_ 0

రోషనార(ప్రదర్శననాటకం) 1_ 0

దానవీరకర్ణ (నూతనప్లాటు) 1_ 0

చింతామణి (నూతనప్లాటు) 1_ 0

గూడూరు కోటీశ్వరరావుగారు విరచిత.

పద్మినీలోకబాంధవము 0_12

సువర్ణపాత్ర(సాంఘికనాటకం)0_12

సుమతీదేవి(పతివ్రతనాటకం)0_12

ద్రోణచరిత్ర(వచనకావ్యము)0_8

సంపూర్ణభారతము (అనేకనాటకసమాజములువారిచే ప్రదర్శింపబడి వన్నెకెక్కిన చక్కని సాంగ్సుతో, పింగళి వెంకటనరసయ్య అష్టావధానిగారిచే వ్రాయబడినది) వెల 1_ 4

జాతకమార్తాండము ఆ వెం.
మొదటి భా॥ 2_ 0
డిటో రెండవ భా॥ 2_ 0

వి. యస్. నారాయణరావుగారిచే సకలఫలదీపిక యను అదృష్టదీపిక (నూతనముగా వ్రాయబడినది) 0_12

వైద్యగ్రంథములు.

గృహవైద్యచికిత్సాసారం 1_ 0

డిటో రెండవభాగము 1_ 0

సద్వైద్యజీవనము 0_ 8

వైద్యసంజీవిని 0_12

పసువుల వైద్యశాస్త్రము 0_ 6

శతభస్మయోగరత్నాకరము 0_ 6

ధన్వంతరివిజయము 0_10

నేత్రదర్పణము 0_ 8

మరా:—యింకను అనేకరకవైద్యగ్రంథములు దొరుకును.

వలయువారికి మాకేట్లాగు వుచితముగా పంపబడును.

శ్రీరామకృష్ణాబుక్కుడిపో, ఏలూరు.

సంపూర్ణభారతము

గ్రంథకర్త:—అష్టావధాని, పింగళి వెంకటనరసయ్యగారు.

ఇదివరలో వెలువడిన భారతములవలెగాక, ప్రదర్శనానుకూలముగా వ్రాయబడి, అనేకనాటకసమాజములచే, ప్రదర్శింపబడి వన్నెకెక్కిన నాటకరాజము. చక్కని 33 సాంగులు గలవు.

వెల రు 1—4—0.

సుమతీదేవి.

ఇది యొక పతివ్రతనాటకము. ప్రదర్శనానుకూలము భక్తిరసము. కొలదిపత్రులుమాత్రమే గలవు. వెల రు 1—0—0

పద్మినిలోకబాంధవము.

ఇది యొక సాంఘికనాటకరాజము. పద్యములన్నియు రత్నములే చదివితీరవలసినవేగాని వ్రాయవలవిగాదు. ప్రదర్శనానుకూలము. వెల రు 0—12—0 మాత్రమే?

పద్మవ్యూహము.

గ్రంథకర్త:— సోమరాజు పురుషోత్తమరావు.

చదువ చదువ చదువరుల కాహ్లాదము గలిగించుచు. అభిమన్యుని పరాక్రమము, వర్ణనీయమగు వీరరసప్రధానముగు నీనాటకము సాంగ్యములో ప్రదర్శకుల కెంతయు సూక్ష్మమై యలరారుచున్నది.

వెల 1_0_0.

వలయువారు:—

కాయల కన్నయ్యనాయుడు అండ్ సన్సు,
శ్రీరామకృష్ణాబుక్కుడిపో,
ఏలూరు.